

Elämää ja aistimuksia vanhassa hirsitalossa

Kokemuksellinen näkökulma eräästä asuintavasta

Martti Korhonen

Etnologian pro gradu
-tutkielma

Historian ja etnologian
laitos

Jyväskylän yliopisto

3.6.2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta - Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos - Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä - Author Martti Korhonen	
Työn nimi - Title Elämää ja aistimuksia vanhassa hirsitalossa. Kokemuksellinen näkökulma eräästä asuintavasta.	
Oppiaine - Subject Etnologia	Työn laji - Level Pro gradu -tutkielma
Aika - Month and year 6/2013	Sivumäärä - Number of pages 96 + liitteet
Tiivistelmä - Abstract <p>Pro gradu -tutkielmassani tutkin vanhojen hirsitalojen voimakkaan aistimaailman vaikutusta asukkaan ja hänen kotinsa suhteessa. En keskity analyysissäni aistimiseen ruumiillisena kokemuksena, vaan painotan aistimusten merkityksellisyyttä. Kiinnitän huomioni etenkin vanhojen hirsitalojen funktionaaliin rajoitteisiin sekä historian merkkeihin.</p> <p>Tutkielmani liittyy pitkään monitieteiseen rakennustutkimuksen tutkimusperinteeseen. Tutkimusmetodini on etnografinen. Lisäksi hyödynnän fenomenologista filosofian perinnettä innoittajana tutkimuskysymysten suhteen, mutta myös analyyttisenä työkaluna.</p> <p>Aineistonani käytän tutkielmassani seitsemää haastattelua, joihin on minun lisäkseni ottanut osaa yhdeksän henkilöä. Myös omilla kokemuksillani hirsitaloasumisesta on keskeinen rooli tutkielmassa.</p> <p>Tutkielmani keskeisimpiin havaintoihin kuuluu asukkaan ja vanhan hirsitalon välisen vuorovaikutteisuuden suuri merkitys kodissa elämisen kokemuksen muotoutumisessa: taloon keskittyy monia ilmiöitä ja merkityksiä, joista tulee osa asukkaan elämää, kun hän elää talon kanssa. Historian merkkejä mielikuvituksellisesti tulkitessaan asukas liittyy itsensä osaksi historiallista jatkumoa. Myös asukkaiden oma historia tallentuu taloon: elämä jättää fyysiset merkkinsä rakennukseen, mutta myös henkilökohtaiset, fyysisesti näkymättömät muistot kuuluvat kotiin. Ajallisen vuorovaikutteisuuden lisäksi taloon syntyy myös paikallinen yhteys: vanhan hirsitalon voimakas aistimaailma korostaa talon ja sitä ympäröivän luonnon roolia asukkaan elämässä.</p>	
Asiasanat - Keywords Rakennustutkimus, aistit, paikan henki, fenomenologia, kokemuksellisuus, hirsitalo, asuminen	
Säilytyspaikka - Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja - Additional information	

Kiitokset Helsingin yliopiston Keski-suomalaiselle Osakunnalle,
joka on tukenut tämän pro gradu -tutkielman valmistumista 1000 euron stipendillä
Albert Hämäläisen stipendirahastosta

Sisällys

1. Johdanto.....	3
Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset.....	3
2. Tutkimusmenetelmät ja -aineisto.....	6
Teemahaastattelu.....	6
Haastattelutilanteen fenomenologiaa.....	8
Kotona kentällä.....	11
Suhteestani tutkimuskenttään.....	13
Tutkimuksen etiikka.....	15
Kokemuksellisuus osana aineistoa.....	17
Keskeiset käsitteet.....	17
Aistiminen.....	17
Välinekokonaisuudet.....	21
Hirsitalo asumisen välinekokonaisuutena.....	23
3. Rakennustutkimus Suomessa.....	25
Tekniikkaa ja kansallisromantiikkaa.....	27
Kokemuksellisuus vanhassa rakennustutkimuksessa.....	28
Rakennustutkimuksen paradigmanmuutoksista.....	31
Kokemuksellisuus rakennustutkimuksessa nykyään.....	34
4. Aistihavaintoja ja ilmiöitä.....	38
Perinteen arvo.....	38
Talon tulkitseminen.....	42
Kodin rauha.....	44
Hirsitalon lämmitys.....	45
5. Merkitysten jäljillä.....	50
Hirsitalo rajana.....	52
Kotoisuuden neljä aluetta.....	53
Ulkovyöhykkeen ja ydinalueen hämärtyvä raja.....	54
Ylikäynnin ominaisuuksia.....	55
Kotoisuuden saarekkeet.....	59
Uuni, kotoisuuden funktionaalinen ydin.....	60
Rajan häilyvyys asuinympäristön ja asukkaan suhteen rakentajana.....	63
Historia ja hirsitalon asukas.....	70

6. Päätäntö.....	82
Lähteet.....	86
Liitteet.....	97

1. Johdanto

Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Vanha hirsitalo tarjoaa asukkaalleen monenlaista aistittavaa. Kylmä veto ikkunasta, rapistelevat hiiret tapettien takana ja kattorakenteissa, uunista hohkava lämpö ja tulen polton aiheuttama vieno savun tuoksu ovat eräitä näistä arkisista aistimuksista, jotka värittävät hirsitaloasumista. Tutkimukseni sai alkunsa siitä, kun muutin avovaimoni kanssa 1910-luvulla rakennettuun hirsitaloon. Opintoni olivat tällöin siinä vaiheessa, kun aletaan miettiä kandidaatintutkielman aihetta. Eräänä syksyisenä iltana istuin puolisoni kanssa yläkerran portaissa. Olimme tulleet juuri saunasta huilimaan löylyjen välissä, kun sain oivalluksen: uudessa kodissamme on paljon kaikenlaisia ääniä, eikä lämpötilakaan ole niin tasainen kuin aiemmissa taloissa, joissa olen asunut. Aloimme miettiä, kuinka tämä vaikuttaa meidän ja kotimme väliseen suhteeseen.

Kävin kiinni ajatukseen etnologian kandidaatintutkielmassani. Tällöin tutkimusaiheet eivät olleet vielä erityisen tarkkoja, vaan erittelin yleisluontoisesti erilaisia aistimuksia ja pohdin näiden vaikutusta hirsitaloasumisen kokemiseen. Tässä tutkielmassani jatkan saman aiheen parissa. Olennaisin kysymys on pysynyt samana yläkerran portaista saakka: miten hirsitaloasumiseen liittyvä vahva aistimaailma muokkaa asukkaan ja talon suhdetta? Näin laajaa kysymystä voi tietenkin lähestyä varsin monesta suunnasta. Nykyaikaiselle etnologiselle tutkimukselle ominaiseen tapaan olen keskittynyt ilmiön merkityksiin arkisessa elämässä. Käsittelen tutkimuksessani sitä, millaisia aistimuksia hirsitaloasumiseen liittyy, millaista roolia aistimukset näyttelevät asukkaan arjessa ja minkälaisia merkityksiä niihin liitetään. Millaiseksi muodostuu hirsitalolle ominainen kotoisuus? Kiinnitän huomioni erityisesti hirsitaloon sisä- ja ulkotilan erottavana rajana ja talon historian merkitykseen asukkaalle. Olen siis kiinnostunut pääasiassa historian ja elämän merkkien sekä vanhan hirsitalon toimivuuteen liittyvien rajoittuneisuuksien vaikutuksesta asukkaan ja kodin suhteeseen.

Tutkielmassani keskeisessä roolissa on aistikokemus. Aistimisessa minua kiinnostaa se, kuinka ihminen muodostaa tulkintansa elämismaailmastaan eri aisteilla saavutetun informaation perusteella, millä tavalla ympäristö välittyy ihmiselle ja kuinka tulkinnallisuus sekä

merkityksenanto liittyvät aistikokemukseen. Pelkkä hirsitalossa tavattavien aistimusten listaaminen ei siis riitä, vaan olennaisempaa on se vaikutus, joka niillä on ihmisen kokemukselle kodista. En käsittele eri aisteja mittavasti erikseen yksi kerrallaan, koska tämä keskittäisi huomion yksittäisiin aistimuksiin asumisen kokemuksen kokonaisvaltaisen tarkastelun kustannuksella. Keskityn pikemminkin tarkastelemaan sitä, millaisia tuntemuksia ja merkityksiä vanha aistimaailma herättää. Aistimukset eivät näin ollen ole tutkimuksen varsinainen kohde, vaan lähtöpiste. Tutkin aistimista yleisemmällä tasolla ja keskityn itse aistimusten sijaan pikemminkin siihen, miten vanhan hirsitalon korostunut aistimaailma vaikuttaa kotona olemiseen ja ajatuksiin kodin olemuksesta.

Tutkimuskohteenani on vanha hirsitalo. Tarkka ajallinen raja ei ole loppujen lopuksi niin olennainen asia kuin rakennustapa ja käytetyt materiaalit, mutta käytännössä kyse on ennen 1950-lukua rakennetuista hirsitaloista. Hirsitalo on ollut olennainen osa suomalaista rakentamisen perinnettä jo vähintään 2000 vuotta, mutta sen suosio on laskenut huomattavasti¹. Vaikka hirsitaloja rakennetaan vielä tänäkin päivänä, alkoi lautatalo olla 1930-luvulla johtava rakennustapa hirsitaloon verrattuna. Hirsitaloa ei välttämättä erota muista puurakentamisen tavoista ulkonäön perusteella, mutta rakennusteknisesti ja asumisen kokemuksessa talotyypit eroavat toisistaan. Raja pois myös voimakkaasti modernisoidut, nykyaikaiseksi muutetut vanhat hirsitalot. Tämän teen sen vuoksi, että teknisesti modernisoitu rakennus on usein kokemuksellisessa mielessä hyvin erilainen kuin perinteistä teknologiaa hyödyntävä.

Haastateltavien asuinolosuhteet olivat vaihtelevat. Yhdistävä tekijä heidän asuintavassaan on perinteisyys. Kaikkien haastateltavien talot, vaikka olivatkin enemmän tai vähemmän modernisoituja, istuivat selvästi määritelmään *suhteellisen perinteiset, vanhat hirsitalot*. Tällä tarkoitan sitä, että harjaantuneen silmän oli helppo havaita talon historiallisuus ja rakennustavan perinteisyys. Ei pidä unohtaa myöskään asukkaiden itsensä asennoitumista kotiaan kohtaan. Kaikki haastateltavat pitivät kotinsa historiallisuutta ja perinteisyyttä arvokkaana asiana, jota ei sovi talosta hävittää. Perinteisyys liittyy myös toiminnallisuuteen. Haastateltavien asumiseen kuului monia toimia, jotka ovat kuuluneet normaaliin asumiseen vielä 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla, mutta kadonneet modernin rakentamisen myötä. Näitä toimia ovat esimerkiksi ikkunoiden paperoiminen syksyllä ja talon rossipohjan niin sanottujen kissaluukkujen sulkeminen talven tullessa. Koska tutkielman kohteena olevat hirsitalot ovat keskenään erilaisia, kuten ovat myös niiden asukkaiden suhteet koteihinsa, ei kuvaukselleni hirsitaloasumisesta voi todennäköisesti

---

1. Kaila 2010, 382.

löytää tarkkaa tosielämän vastinetta². Käsittelemäni hirsitaloasumisen osa-alueet ovat kuitenkin olleet läsnä kaikissa tekemissäni haastatteluissa, toisissa vahvemmin, toisissa heikommin. Tätä tutkielmaa ei tule ajatella täsmällisenä kuvauksena hirsitaloasumisen arjesta. Se ei kerro sitä, mitä hirsitaloasuminen kaikille asukkaille on, vaan kuvailee niitä ilmiöitä jotka ovat tärkeässä osassa tämän arjen muodostumisessa. Loppujen lopuksi jokainen rakentaa asumisen arkensa omanlaisekseen, eikä siitä ole mahdollista tehdä kaiken huomioon ottavaa yleistystä.

---

2. Vrt. Apo 2001, 33.

2. Tutkimusmenetelmät ja -aineisto

Tutkimusmenetelmäni on etnografinen. Clifford Geertz luonnehtii etnografiaa termillä tiheä kuvaus. Tällä hän tarkoittaa sitä, että etnografin tavoitteena on ymmärtää konkreettisten tekojen ja tapahtumien taustalla olevat kulttuurisen ja sosiaaliset vaikuttimet.³ Etnografinen tulkinta hirsitalossa asumisesta ei siis keskity konkreettiseen toimintaan. Puiden pilkkominen, kantaminen sisään ja polttaminen vanhassa pönttöuunissa on helppo tulkita vain elämiseen tarvittavan lämmön tuottamiseksi, mutta etnografi pyrkii selvittämään muitakin taustalla olevia vaikutteita. Pelkän lämmön hankkimiseksi on helpompiakin keinoja kuin suhteellisen tehottoman pönttöuunin lämmittäminen. Pönttöuunin lämmittämiseen onkin monia muitakin mahdollisia syitä, esimerkiksi hyötyliikunta, elävän tulen luoma tunnelma tai halu puuhailla kodin piirissä. Tutkielmassani selvitän näitä taustalla piileviä vaikutteita.

Teemahaastattelu

Pro gradu -tutkielmani aineisto koostuu seitsemästä haastattelusta ja omista kokemuksistani hirsitaloasumisen saralla. Haastateltavia on kertynyt varsin monipuolisesti. Eräs haastateltavista ei ollut edes vielä muuttanut uuteen kotiinsa, itse asiassa talo ei ollut vielä laisinkaan valmis. Kyse oli siitä, että haastateltava oli siirtämässä vanhaa taloa miehensä kanssa uudelle paikalle. Haastatteluhetkellä pystyssä oli vasta seinät ja katto. Muun muassa lattia, ikkunat ja ovet puuttuivat. Tällä haastateltavalla oli kuitenkin kokemusta hirsitaloasumisesta jo entuudestaan. Päätin sisällyttää tämänkin haastattelun aineistoon, vaikka puhe olikin lähinnä vielä keskeneräisestä kodista, jossa asumisesta haastateltavalla rouvalla ei ollut vielä kokemusta. Näin päätin sen vuoksi, että taloon kiintyminen ja kotiutuminen olivat jo alkaneet. Talon historian tulkitseminen, jota tulen analyysiosiossa käsittelemään, oli jo alkanut. Moni hirsitalon asukas ei tunne kotitalonsa seinien ja lattioiden sisustaa niin hyvin kuin talonsa kertaalleen osiin purkanut ja taas kokoon pystyttänyt.

Haastateltavissa oli myös eräitä erityisen pitkään kotitalossaan asuneita, olipa eräs asunut omassaan jopa koko lapsuutensa ja yli 30 vuotta aikuisiästään. Kaksi haastateltavista oli vasta vaille kaksi vuotta talossaan viettäneitä. Haastateltavien kokemukset hirsitaloasumisesta siis vaihtelivat suuresti.

---

3. Geertz 1973, 5–10.

Nuorin haastateltava oli iältään parinkymmenen ikävuoden kieppeillä, vanhimmat kahdeksannella kymmenellä. Eri haastateltavilla oli erilaisia painotuksia hirsitaloasumisen piirteiden suhteen. Asuttu aika ja vastaajien ikä ovat vaikuttaneet tähän asiaan. Vasta uudenvuoriseen ympäristöön muuttaneelle moni asia on uutta, kun kolmekymmentä vuotta samassa talossa asunut on jo ehtinyt oppia kotinsa ominaisuudet huomattavasti tarkemmin. Eläkeläiselle hirsitalo saattaa lisäksi sisältää erilaisia merkityksiä kuin nuorelle, onhan hirsitalon kulttuurinen merkitys ollut vanhan ihmisen menneisyydessä varsin erilainen kuin nykypäivänä. Nämä seikat heijastuvat myös haastatteluaineistoihin.

Haastateltavien hankkiminen tapahtui monella eri tavalla. Kaksi niistä hankin saapastelemalla kiinnostavan näköisen talon ovelle, koputtamalla ja tiedustelemalla mahdollisuutta haastatteluun. Niin ikään kaksi löytyi myös erään haastateltavan suosituksesta. Eräs löytyi baari-illan aikana. Jutustelin kaverini kanssa oluttuopin äärellä gradusuunnitelmastani ja jonkin ajan päästä baarin työntekijä tuli tarjoutumaan haastateltavaksi. Yksi haastateltavista oli tuttuni jo etukäteen. On myönnettävä, minun raavaan miehen, että ensimmäisen haastateltavani minulle hankki oma äitini. Olin juuri päättänyt kandidaatintutkielmani aiheen. Puhuin asiasta äitini kanssaan ja hän muisteli erään työkaverinsa asuvan vanhassa hirsitalossa. Myöhemmin sain äidiltäni ensimmäisen haastateltavani puhelinnumeron.

Haastateltavieni joukossa ei ollut ainoatakaan kotiaan voimakkaasti modernisoitua henkilöä. Asuintavat kyllä vaihtelivat varsin perinteisestä kohtalaisen moderniin. Esimerkiksi lämmitysteknologia, jolla on asumiseen merkittävä vaikutus, vaihteli sangen voimakkaasti. Siinä kun toiset lämmittivät talonsa lähes ainoastaan pöytäuuneilla, niin toisilla pääasiallinen lämmönlähde oli kaukolämpö. Vanhat uunit olivat kuitenkin läsnä kaikissa asuintavoissa, ja talon perinteisyyttä sekä historiaa pidettiin arvokkaana asiana. Yksikään haastateltavista ei pyrkinyt tekemään talostaan täysin nykyaikaista rakennusta vastaavaa, vaan tietyt perinteisyyteen liittyvät puutteet mukavuuksissa hyväksyttiin.

Tutkimuksessani on kyse suhteellisen perinteisenä säilytettyjen hirsitalojen asukkaista. Aineisto on kerätty tämän mukaisesti. En tiedä missä määrin hirsitaloja modernisoidaan voimakkaasti ja kuinka moni taas pitää sen suhteellisen perinteisenä. Haastatteluissa oli mainintoja esimerkiksi naapureista, jotka ovat nykyaikaistaneet vanhaa hirsitaloaan huomattavasti, joten voimakkaan modernisoinnin ilmiö on mitä todennäköisimmin olemassa. Koska haastateltavat asuivat kohtalaisen perinteisesti ja

arvostivat perinnettä, on eräänlainen asumisen vaivalloisuus korostunut aineistossa ja koko tutkimuksessa.

Metodini haastatteluaineistoon syventymiseen on ollut yksinkertainen: haastattelun ja litteroinnin jälkeen olen etsinyt aineistosta eri haastateltavien kokemuksia yhdistäviä ilmiöitä ja pohtinut lukemaani omien kokemuksieni valossa. Tämän lisäksi kartoitin erilaisten aistimusten lukumäärällistä esiintymistä aineistossa David Deaconin kirjoittaman kvantitatiivisen menetelmän etuja kulttuurintutkimuksessa käsittelevän artikkelin⁴ innoittamana. Totesin tämän kuitenkin hedelmättömäksi tutkimukselle ainakin siinä muodossa, missä menetelmää itse kokeilin.⁵

Haastattelutilanteen fenomenologiaa

Etnografian perinteisen metodologian ja teoriaperinteen rinnalla olen aineiston analyysissä hyödyntänyt filosofista fenomenologian perinnettä. Haastatteluaineistoihin perustuvassa tutkimuksessa on eräitä ongelmia etnografisen tutkimusotteen kannalta. Kärjistetysti on helppo sanoa, että litteroidut haastattelut kuvaavat haastattelutapahtumaa, eivät hirsitalossa asumisen arkea. Haastattelutilanne on kiintoisalla tavalla kaksitahoinen tapahtuma. Yhtäältä siihen kuuluu aiempien asumisen kokemusten jälkikäteinen tulkinta, toisaalta myös itse haastattelutilanne on osa asumisen kokemusta. Kuten filosofi Maurice Merleau-Ponty aiheesta kirjoittaa, ruumiillinen tai toisin sanoen välitön kokemus maailmassa olemisesta tapahtuu kokemuksen hetkellä, ajatus ja tulkinta seuraavat jäljessä⁶.

Haastattelussa käsiteltävät asiat ovat juuri tätä jälkikäteistä tulkintaa, joka on kyllästetty erilaisilla merkityksillä. Haastattelu on kodin arkipäivästä eroava tapahtuma. Se ei ole samanlainen kotona olemisen tila kuin keskimääräinen arkipäivä, vaan se on tapahtuma, jolloin aiempia arkipäiväisiä tapahtumia muistellaan analyttisesti. Muisteluun voi vaikuttaa myös se, mitä haastateltavan odotetaan tahtovan kuulla. En tarkoita tällä ainoastaan miellyttämisen halua, jota varmasti sitäkin haastatteluissa jonkin verran esiintyy, vaan sitä, minkä ajatellaan olevan olennaista ja kertomisen

---

4. Deacon 2008.

5. Jaoin aistimukset seuraaviin luokkiin: Näköaisti, kuuloaisti, lämpötila, tuntoaisti, hajuaisti ja makuaisti. Käytin niin sanottua tukkimiehen kirjanpitoa aistimusten kartoittamiseen. Annoin edetessäni aistimuksille alaluokkia sen mukaan, kun löysin uudentyyppisiä mainintoja aistimisesta. Niitä kertyi varsin vaihteleva määrä: siinä kun niitä tuli näköaistille 16, makuaisti sai osakseen ainoastaan yhden. Eri aistimusten määrällinen kartoittaminen ei kuitenkaan ollut minulle mainittavasti avuksi ilmiön ymmärtämisessä tai selittämisessä. Laajemman aineiston kanssa kvantitatiivinen menetelmä olisi saattanut osoittautua hyödylliseksi.

6. Merleau-Ponty 2002, 251.

arvoista. Kun esimerkiksi kysyin haastatteluissa sitä, onko talosta löytynyt merkkejä menneiden sukupolvien elämästä ja talon historiasta yleensäkin, moni haastateltava tarjoutui ottamaan selvää talon historiasta ja lähettämään asiasta jälkikäteen sähköpostia. Todellisuudessa en ollut tutkimusmielessä juuri lainkaan kiinnostunut talon historiasta, vaan siitä, ovatko asukkaat löytäneet merkkejä kotinsa historiasta ja onko asialla vaikutusta kodin ja asukkaan suhteeseen. Jonkin verran esiintyi myös arvelua, ettei osaa vastata kysymyksiin kunnolla asumisen arkipäiväisyyden vuoksi:

P. Kauheen vaikee vastata moneen kysymykseen sillai ku sitä on niin... juurtunu tähän et... Tää on tämmöstä ei tässä oo mitään ihmeellistä omast mielestä.

(Pia)

Ymmärrän kyllä, että tällaisia ajatuksia saattaa tulla mieleen, kun vierailulle tulee päättötyötään tekevä opiskelija mukanaan lista kysymyksiä ja mieli kyllästettynä teoreettisilla ennakkoolettamuksilla. Tällainen tapahtuma on tavallisesta päiväjärjestyksestä etäännyttävä tapahtuma. Se on sitä korostetusti: haastattelun aikana pyritään astumaan arkipäivästä ulos ja tarkastelemaan sitä analyttisellä asenteella. Kertooko aineistoni siis enemmän haastattelutilanteesta kuin kodin kokemisesta?

Koska tapasin haastateltavat heidän kodeissaan, kuuluu haastattelutapahtumiin analyttisen arjesta astumisen lisäksi myös välitön kokemus kodista. Haastatteluaineistoja tarkastellessa tällaisia pieniä analyttisen suhtautumisen ulkopuolella tapahtuvia sivujuonteita huomaa olevan siellä täällä, kysymysten välissä tai eräässä mielessä häiriöinä haastattelutilanteessa. Nämä häiriöt korostavat haastattelun ulkopuolisen maailman olemassaoloa, ja ohjaavat huomion muualle. Silloin tällöin huomio kiinnittyi teemalistaan tai nauhuriin. Nämä tapaukset korostivat haastattelutilanteen yhteyttä yliopistomaailmaan ja ajatusta vuorovaikutustilanteen tieteellisestä ja analyttisestä luonteesta:

M. Mitenkähän minä nyt tämän kanssa. Ku pelottaa että tuo ääni ei oikein tule mutta. No ehkä se.

L. Niin joo sinä nauhotit tuon äskeisen.

M. Niin, minä sen laitoin tuossa. Mutta kun mietin vaan, kattelin noita käyriä tossa. No ehkä se toimii, jos ei toimi niin sitten-

L. Ehkä sitä hirsirakentaja-infarkti-juttua ei kannata laittaa siihen.

M. niin no eihän näitä nyt, tuommosia että. Ajattelin että se on vaan hyvä laittaa etukäteen, että kun yks kaveri tuosta sano että se oli haastateltu ja laittanu jossain vaiheessa pois eikä ollu tajunnu kahvitaun jälkeen että siinä on puol tuntia ollu oikein hyvää, hyvää jutustelua tullu vaan.

(Martti, Leena)

Yleensä keskustelu jatkui hetken kuluttua samaan sävyyn kuin ennen huomion kiinnittymistä tilanteen tutkimukselliseen luonteeseen. Haastattelut olivat keskustelunomaisia tilanteita, joissa lähes kaikkia haastateltavat jossain vaiheessa myös kävelyttivät minua ympäri kotiaan esitellen paikkoja⁷. Haastattelujen luonteva ja rento sävy lienee osittain haastattelutekninen kysymys. Haastateltavien kanssa harrastamani jutustelu ja ”yhteisen sävelen” löytäminen on mielestäni vaikuttanut hyvällä tavalla aineiston muodostumiseen. Yhteisistä kokemuksista jutustelemisen myötä asumisen arkipäivä voi tulla paremmin esille.

Kaikki häiriötekijät haastatteluissa eivät olleet yliopistomaailmaan viittaavia. Monet olivat kotoisaan elämiseen kuuluvia, kuten välikohtaus pöydän alla hiiviskelevän kissan kanssa:

M. Mitä arvelisit? Ohoh... potkasin kissaa vahingossa tässä.

S. Kissa otti lähöt...

(Martti, Saara)

Toiset olivat suoraan hirsitaloasumisen ominaisuuksiin liittyviä ja kertoivat asumisen arjesta:

S. Ja sitten tietysti ku määhän jonkin verran maalaan ja teen tämmösiä hommia ni, sitten... Mullon tässä nyt kaks sellasta. No niin! Nyt tuli kylmä [nauraa, kun haastatteliija laittaa villatakin päälleen]! Villatakkia päälle. Tänään en oo lämmittäny itse asiassa mitään uuneja, et pitäs taas iltasella lämmittää.

(Saara)

Johanna Ruusuvooren ja Liisa Tiittulan mukaan ”haastattelut voivat muistuttaa spontaania keskustelua mutta eroavat näistä kuitenkin aina institutionaalisuutensa vuoksi.”⁸ Päivikki Suojasen mukaan tutkija on aina ”leimattu, vaikkei ole sanonut vielä sanaakaan.”⁹ Näin varmasti on, mutta

7. Vrt. Lee & Ingold 2006 kävelemisestä kenttätutkimuksessa.

8. Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23.

9. Suojanen 1997, 154.

haastattelua tapahtumana ei voi typistää ainoastaan institutionaaliseksi tapahtumaksi. Haastattelijalla on useita rooleja, joista tutkijan rooli on ainoastaan yksi¹⁰. Koska haastattelut tapahtuivat haastateltavien kotona, oli koti jatkuvasti ympärillä muistuttamassa heidän omasta historiastaan, kokemuksistaan ja elämäntavastaan, sekä tietenkin vaikuttamassa tapahtumahetkellä asukkaan kokemukseen haastateltavana olemisesta. Haastateltavat eivät hylkää omaa elämäänsä ja maailmankuvaansa. Heidän omassa elinpiirissä haastattelua tehdessä ympäristö on heidän arkista elinympäristöään. Olin haastateltavan näkökulmasta paitsi haastattelija, myös vierailulle tuleva henkilö, jonka kahvituksesta ja lämmön tarpeesta tulee huolehtia. Löyhkäävä roskapussi on vietävä pois, leivänmurut pyyhittävä pöydältä ja televisio sammutettava siinä missä kenen tahansa puoliksi tai kokonaan tuntemattoman vieraan tullessa. Haastattelu on paitsi tilanne, jossa elämää pohditaan tietoisesti analyttisesti, myös osa elämää.

Edellä mainitut luontevat tai huomaamattomat huomionosoitukset taloa kohtaan esittävät tietystä mielessä asukkaan ja kodin suhteen arkisimmillaan. Näiden tilanteiden huomioiminen ei kuitenkaan riitä. Asukkaiden oma analyysi omasta elämästään on olennainen osa aineistoa. Haastateltavien kertomat ajatukset ja tarinat ovat osa heidän tapaansa kokea hirsitalossa asuminen. Vaikka haastateltava kokisikin olevansa osana yliopistomaailmaan kuuluvaa haastattelua ja tutkimusta, ei tämä poista sitä tosiseikkaa, että haastateltava on haastattelunkin hetkellä kodissaan ja pohtimassa kotona olemistaan.

Kotona kentällä

Tutkijan ja tutkittavan ilmiön välinen läheinen ja usein hyvin kokonaisvaltainen suhde kuuluu keskeisesti etnografiseen tutkimukseen. Tutkija on usein osanottajana tutkimuksen kohteena olevassa ilmiössä, yhteisössä tai tapahtumassa. Etnografia onkin kuvattu inhimilliseksi instrumentiksi. Ollessaan tutkimuskentällä ja ottaessaan osaa sen tapahtumiin hän kerää samalla tutkimusaineistoa.¹¹ Tutkijan suhde tutkimuskenttään on kaksijakoinen. Yhtäältä hän on itse olennainen työkalu aineiston keräämisessä, toisaalta aineiston analysoija. Hänen täytyy pystyä eläytymään toisten ihmisten ajatusmaailmaan, mutta hänen on pystyttävä myös etääntymään tutkimuskohteestaan. Eläytyminen on kenttätutkimuksen perustavanlaatuisen elementti, etääntyminen taas on ensiarvoisen tärkeää tutkimusta tehtäessä. Eläytyessään ja ottaessaan osaa tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön hänen tulee pitää roolinsa kuitenkin sellaisena, että

---

10. Ks. esim. Gothóni 1997.

11. Ks. esim. Fetterman 1989, 41; Gothóni 1997, 141.

etääntyminen on ylipäänsä mahdollista. Kenttätöiden riskinä on liiallinen sitoutuminen. Tämä on tilanne, jossa tutkijan ei ole mahdollista irrottautua aiheesta tunnetasolla. Tällöin kriittisen tutkimuksen tekeminen voi osoittautua mahdottomaksi.¹²

Tutkijan osallisuus ja vuorovaikutus tutkimuskohteen kanssa on herättänyt epäilyksiä etenkin luonnontieteellisissä piireissä¹³. Etnografinen, tai humanistinen tutkimus yleensä, ei kieltämättä olekaan objektiivista siinä mielessä kuin vaikkapa luonnontieteellinen, mutta sillä on omat objektiivisuutta lähenevät vaatimuksensa. Charlotte Aull-Davies on kirjoittanut kolmesta tutkimuksen osa-alueesta: luotettavuudesta, oikeellisuudesta ja yleistettävyydestä. Hänen mukaansa luotettavuus ja oikeellisuus ovat toisiinsa liittyviä asioita. Humanistisessa tutkimuksessa tulosten (tai pikemminkin tulkintojen) oikeellisuus on tutkijan arvioitavissa, niille ei ole olemassa tarkkaa mittaria. Vaikka tulkinta näyttäisikin olevan yhteydessä tutkittavan ilmiön todellisuuteen, voi se olla myös virheellinen. On esimerkiksi helppo erehtyä luulemaan ikkunaremonttia tekevän vanhan hirsitalon asukkaan päivittävän vanhat ikkunat modernimmiksi. Monessa tapauksessa kyse voi kuitenkin olla aivan päinvastaisesta: aiemmassa remontissa asennetut modernimmat puitteet saatetaan korvata talon tekohetkelle ajanmukaisella teknologialla. Aull-Daviesin mukaan yleistettävyyttäkin humanistisissa tieteissä on, mutta tutkijan ei tule pyrkiä ennustamaan vaan selittävään yleistettävyyteen. Ihmisten toimintaa ja kulttuurin muutoksia ei voi tarkkaan ennustaa, mutta niitä voi selittää. Yhden ilmiön selityksen voi monessa tapauksessa yleistää myös toiseen ilmiöön.¹⁴

Tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutusta ja läheisyyttä puolustaa myös se seikka, että tutkittavat ovat inhimillisiä olentoja. Jo Lee ja Tim Ingold ovat kirjoittaneet kävelemisen merkityksestä kenttätutkimuksessa. Artikkelissaan he osoittavat, että vastakkain istuessa ja puhuessa keskustelun luonne on erilainen kuin kävellessä. Esimerkiksi kahvilan pöydässä istuessa kummankin näkökentät ovat erilaiset. Näin ollen ympäristö ei tarjoa samalla tavalla yhteisiä jutustelun aiheita, vaan keskustelu on usein haastattelumaisempi. Sen sijaan ympäristössä vierekkäin liikkuen näkökentät ovat käytännössä samanlaiset. Tällöin ympäristö tarjoaa yhteisiä keskustelunaiheita. Kävellessä ympäristö ja siihen suuntautuminen ovat yhteinen kokemus.¹⁵ Hyödynsin ajatusta haastatteluista tehdessäni. Pyrin siirtymään haastateltavien kanssa pois kahvipöydästä myös muihin huoneisiin haastattelun aikana. Tämä osoittautuikin hyväksi ratkaisuksi. Talossa liikkuen haastateltavien

---

12. Gothóni 1997, 141–143.

13. Brewer 2000, 19.

14. Aull-Davies 2009, 95–104.

15. Lee & Ingold 2006, 79–83.

mieleen muistui monia seikkoja, jotka olisivat saattaneet jäädä muuten käsittelemättä, ja minun oli mahdollista suoraan kysyä esimerkiksi tietyistä ajan jättämistä jäljistä.

Kenneth Piken muodostamat käsitteet *etisistinen* ja *emisistinen* kuvaavat tutkittavan ilmiön ymmärtämisen eri tapoja.¹⁶ Emisistinen tieto on tietoa tai tulkintaa, joka on tutkittavan kulttuurin käsitysten ja maailmankuvan mukainen. Etisistinen puolestaan on tiedeyhteisön käsitteillä ja ajatusrakennelmilla ilmaistu tulkinta ilmiöstä. Ilmiö ei itsessään ole emisistinen tai etisistinen, vaan näillä termeillä kuvataan ilmiön selityksen luonnetta.¹⁷

Vaikka usein sanotaankin, että etisistinen on yhteisön ulkopuolinen ja emisistinen yhteisön sisäinen näkökulma ilmiöön, eivät nämä termit kuitenkaan kerro tiedon lähteestä, vaan sen luonteesta.¹⁸ Yhteisön sisällä voi olla etisistiseen ilmiön tulkintaan taipuvaisia henkilöitä, samoin kuin ilmiön tutkijalla voi olla emisististä tietoa kohteesta. Kenttätutkija voi lähentyä emisististä tasoa eläytymisen keinolla, mutta tutkija ei kuitenkaan voi tulla samanlaiseksi kuin kuvaamansa ihmiset.¹⁹ Tutkijan ei siis ole mahdollista saavuttaa emisististä tasoa täydellisessä muodossaan.

Kun on kyse tieteellisestä tutkielmasta, on etisistinen taso välttämätön. Tieteellisyys vaarantuu jos tutkija ei kykene kunnolla etäännyttämään itseään kokemuksistaan ja tarkastelemaan niitä analyyttisellä otteella. James Lett määrittelee etisistisen tiedon täsmälliseksi, loogiseksi ja tarkkailijasta riippumattomaksi²⁰. Voisi siis sanoa, että tutkija pyrkii emisistisen tiedon ja omien havaintojensa avulla luomaan ilmiöstä etisististä ymmärrystä.

Suhteestani tutkimuskenttään

Elämiseni hirsitalossa on jatkuvasti muokannut tutkimukseni teoreettista viitekehystä, ja vastavuoroisesti tämä teoria on vaikuttanut elämääni hirsitalossa. Emisistinen ja etisistinen taso tutkimuskohteestani ovat siis olleet keskenään vuorovaikutussuhteessa. Enhän ole ollut ainoastaan hirsitalossa elävä henkilö, vaan myös innokas asianharrastaja ja pro gradu -tutkielmaa tekevä opiskelija. Suhteeni hirsitaloasumiseen on sukkuloinut kokijan ja tutkijan roolien välillä hirsitaloon muuttamisesta lähtien, vaikkon aluksi edes tiennyt muuttaneeni tulevalle tutkimuskentälleni.

---

16. Ks. esim. Pike 1954.

17. Lett 1990, 130–131.

18. *ibid.* 136–137.

19. Eriksen 2004, 59.

20. Lett 1990, 134.

Koska muutin hirsitaloon suurin piirtein samaan aikaan kuin aloin tehdä aiheesta kandidaatintutkielmaa, voisi sanoa, että muutin samalla myös tutkimuskentälleni. Tästä syystä käytän omia asumiskokemuksiani osana tutkimuksen aineistoa. En ole pitänyt säännöllisesti päiväkirjaa asumiskokemuksistani, mutta olen kirjannut ylös tuntemuksiani, ajatuksiani ja kokemuksiani kaikkina eri vuodenaikoina. Jakauma eri vuodenaikojen kesken onkin tärkeää, koska kokemuksieni mukaan vuodenaikojen vaihtelulla on merkittävä vaikutus asumiseen perinteisessä hirsitalossa.

Se, että muuttoni hirsitaloon kandidaatintutkielmani aloittamisen aikoihin oli ensimmäinen kokemukseni hirsitaloasumisesta, on olennainen seikka. Tämä vaikuttaa siihen, mitä asioita asumiseni alkuvaiheessa tutkimuksellisessa mielessä olen painottanut. Kjell Hansen on kirjoittanut etnografisen tutkimuksen tekemisestä aistien näkökulmasta. Hänen mukaansa tutkija tulkitsee aistimukselliset kokemukset, joita ei ole ennen kokenut, varsin eri tavalla kuin niihin jo tottunut henkilö²¹. En koe tätä kuitenkaan ongelmana tutkielmani kannalta. Asuin hirsitalossa useita vuosia ja olin koko ajan yhteydessä kokeneempiin hirsitaloasujiin. Elämisestäni hirsitalossa ei tässä ajassa varmastikaan tullut siinä mielessä tuttua ja luontevaa kuin esimerkiksi henkilöllä, joka on asunut hirsitalossa kolmekymmentä vuotta. Uskon kuitenkin, että hirsitalossa asumieni vuosien aikana saamieni kokemusten ja haastatteluaineiston kautta olen kyennyt lähestymään aihetta riittävän syvästi.

Litteroin osan haastatteluista vasta muutettuani pois hirsitalosta takaisin moderniin maailmaan. Huomasin tuntevani, etten ole enää sama henkilö kuin nauhalla oleva haastattelijä. En tarkoita mitään nauhoitteen etäännyttävää vaikutusta, vaan hirsitalosta pois muuttamisen vuoksi tapahtunutta muutosta elämässäni. Entisessä kodissani olin voimakkaasti hirsitaloasumisessa kiinni. Muutto ei suuntautunut ainoastaan pois hirsitalosta, vaan pois myös pieneltä maalaispaikkakunnalta. Siirryimme takaisin aiempaan kotikaupunkiimme, Jyväskylään. Syyt muuttoon ovat osittain käytännöllisiä, osittain henkisellä tasolla olevia. Merkittävin asia oli sosiaalinen elämä. Myös kotimme huonokuntoisuus harmitti. Vaikka kiinnymme siihen puolisoni kanssa hyvin voimakkaasti, alkoivat huono eristys ja vuotava katto olla liian suuri vaiva. Myönnettävä on, että yksi syy lienee myös romantiikan ja eksotiikan tunteen laimentuminen ajan kuluessa. Päädyimme ajatukseen, ettemme olleet löytäneet asuinpaikastamme sitä, mitä sieltä lähdimme etsimään.

---

21. Hansen 2003, 165.

Tutkimuskohde on siis herättänyt minussa vahvoja tunteita suuntaan jos toiseenkin. Sillä on ollut suuri rooli henkilökohtaisessa elämässäni, ja tämä on kyettävä ottamaan huomioon tutkimusta tehdessä, etenkin, kun käytän omia kokemuksiani osana tutkimuksen aineistoa. Michael Pickering on muistuttanut, että tällaisessa tapauksessa pitää pitää tarkasti mielessä itsereflektio. Omia kokemuksia ei voi jättää reflektiivisen tutkimusotteen ulkopuolelle: ne tulee asettaa samanlaisen kriittisen tarkastelun kohteeksi kuin muukin tutkimusaineisto. Tutkimuksen tarkoitus ei ole vahvistaa omien kokemusten ja tulkintojen todenmukaisuutta.²² Itsereflektiosta on tullut olennainen osa etnografista tutkimusta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki henkilökohtaiset kokemukset ja tunteet tulisi tilittää julki. Reflektiivisyydellä tulee olla metodologiset perustelunsa. Sen tarkoitus on pikemminkin tuoda julki ja problematisoida tutkijan sitoutuneisuutta aiheeseen kuin toimia päiväkirjamaisena henkilökohtaisten tunteiden käsittelyn välineenä.²³ Ihmistieteiden tutkijat, kuten kaikki muutkin, ovat yhteisössään kasvaessaan oppineet kulttuurilleen ominaisen epätieteellisen tavan tutkailla ja tulkita muita, eli toisin sanoen heillä on taipumus emistisen tiedon tuottamiseen. Vaara sekoittaa keskenään se ja tieteellinen, eli etisistinen, on jatkuvasti läsnä.²⁴ Itsereflektion tarkoitus on siis pohjimmiltaan selkeyttää ja perustella lukijalle emistisen tiedon hyödyntämistä etisistisen näkökulman muodostamisessa.

Tutkimuksen etiikka

Tutkimusta tehdessä joutuu tekemään jatkuvasti eettisiä valintoja. Tutkimusetiikka on läsnä tutkimuksessa jo aihepiirin valinnasta tutkimuksen tulosten vaikutuksiin saakka. Se tulee ottaa huomioon niin aineistoa kerätessä kuin tutkimusta julkaistessakin. Tutkijalla on eettisiä velvoitteita sekä tutkimuksen kohteita että tiedemaailmaa kohtaan.²⁵

Tutkittavien tunnistamattomaksi tekeminen on yksi ihmistieteiden etiikkaan keskeisesti liittyvistä seikoista.²⁶ Vaikka haastateltavani yhtä lukuun ottamatta ovat antaneet suostumuksensa koko nimensä käyttöön, viittaan heihin tutkielmassani ainoastaan etunimellä. Yksi haastateltava, joka ei tahtonut nimeään ollenkaan käytettävän, on nimetty mielivaltaisesti. Olen muuttanut myös paikannimet, joita haastatteluaineistossa esiintyi jonkin verran.

---

22. Pickering 2008, 22, 26.

23. Hänninen 2012, 37.

24. Lee 1990, 141–142.

25. Kuula 2006, 11.

26. *ibid.*, 201 → Dench, Iphofen & Hues 2004, 72.

David Silverman on varoitellut monen eri aineiston käyttämisen riskeistä.²⁷ Hänen mukaansa on eettisesti arveluttavaa, jos tutkija pyrkii ymmärtämään kohdettaan paremmin kuin tutkittavat itse. Kyse ei ole tieteellisestä, tai toisin sanoen etisistisestä ymmärtämisestä, vaan emisistisestä. Tutkija on etisistisen tiedon asiantuntija, mutta on eettisesti ongelmallista, jos hän ajattelee ymmärtävänsä tutkittavien elintavat heitä itseään paremmin. Muun muassa Satu Apo ja Riitta Hänninen ovat pitäneet Silvermanin varoituksia liioiteltuina²⁸. Olen asiassa samaa mieltä. Mielestäni Silvermanin varoitukset ovat liioiteltuja, mutta eivät kuitenkaan perusteettomia. On myönnettävä, että eräässä tutkimuksen tekemisen vaiheessa suhtautumiseni aihepiiriin sisälsi kyseenalaisia piirteitä. Olen lukenut runsaasti hirsirakentamisen tekniikkaan ja kulttuuriperinteeseen liittyvää kirjallisuutta. Olin osa tutkittavaa joukkoa, asuin hirsitalossa, mutta olin myös aiheeseen sen muillakin osa-alueilla innokkaasti syventynyt. Totta puhuen suhtautumiseni hirsitaloasumiseen oli vähän aikaa jossain määrin ylimielinen. Pidin itseäni, osittain perusteettomasti, asiantuntijana tutkimani kohteen suhteen.

Asiaa monimutkaistaa suhteeni tutkimuskenttään. Alun alkaen muutin hirsitaloon ilman tutkimuksellisia lähtökohtia. En saapunut kentälle tutkijana, vaan tutkijuus saapui elämäni tehden siitä osittain tutkimuskentän. Tämän pro gradu -tutkielman liikkeelle panneet kysymyksetkin esitin alun alkaen perjantai-iltaa viettävänä nuorukaisena. Kipinä ajatuksen ottamisesta tutkielman aiheeksi syntyi vasta myöhemmin. Hyvän tutkimuksen tekemisen kannalta on olennaista pystyä tekemään ero tutkijan roolissa olevan kenttätutkijan ja osanottajan roolissa olevan kenttätutkijan välillä²⁹. Olen kuitenkin ollut hirsitaloasumisen suhteen enemmän kuin vain kenttätutkija. Se, mikä oli tutkimuskenttäni, oli myös varsin varteenotettava vaihtoehto elämäni piiriksi tutkimuksen jälkeenkin. Roolini on siis ollut kaksijakoinen: olen ollut sekä tutkija että hirsitalon asukas.

Jos asiaa tarkastelee tutkija-minän suunnalta, ei eettistä ongelmaa mielestäni ole. Olen sitä mieltä, etten ole aiheuttanut hallaa tutkimukselle tai haastateltaville. Kyse on yksityishenkilönä kokemistani tuntemuksista, ei tutkijan roolissa tekemistäni valinnoista. Mielestäni olen, etnografisen tutkimusmetodologian avulla, pystynyt säilyttämään riittävän analyttisen etäisyyden aiheeseen koko tutkielman tekemisen ajan silloin kun tilanne on vaatinut tutkijan roolia. Olen siis osittain langennut ansaan, josta Silverman varoitteli. Olen tehnyt tämän kuitenkin yksityisenä henkilönä, en kenttätutyötä tekevänä tutkijana.

---

27. Silverman 1993, 158.

28. Apo 2001, 33; Hänninen 2012, 39.

29. Gothóni 1997, 146; Suojanen 1997, 149.

Kokemuksellisuus osana aineistoa

Tutkimusaiheesta riippuen tutkijan on mielestäni hyvä, joissain tapauksissa jopa välttämätöntä, tuntea ilmiö myös kokemuksellisella tasolla. Aina ei riitä, että on pureutunut aiheeseen syvällisesti vain älyllisessä mielessä. Kokemuksellisuuden kautta tutkija tuntee ilmiön moninaisemmin ja ilmiö kokemuksen tasolla on tällöin hänen saavutettavissaan. Pelkkä tietopuolinen taso on vain yksi osa kokonaisuutta. Ajatuksen tasolla ei ole mahdollista ymmärtää ilmiön merkitystä maailmassa olemisen ja elämisen kokemuksen kannalta niin syvästi, kuin yhdistämällä kokemus ja analyyttinen näkökulma.

Kokemusten tutkimisessa on tärkeää muistaa, että kokemuksessa yhtä olennaista kuin se, mitä sanotaan, voi olla se, mitä ei sanota.³⁰ Teemahaastattelussa onkin puutteensa. Haastatteluaineisto ei sisällä niitä asioita, joita haastatteluissa ei otettu esille. Tiedetyt asiat vain ovat niin arkipäiväisiä, ettei niistä osata puhua, tai niistä puhuminen on sopivuussääntöjen vastaista. Tässä kohtaa omat kokemukseni tulevat arvoonsa, ne voivat paikata aineiston puutteita. Hyvässä kenttätutkimuksessa tuleekin olla monenlaisia aineistoja täydentämässä toisiaan³¹. Mielestäni tämän tutkielman aihepiiri on sellainen, että omat kokemukseni ovat rikastava ja olennainen osa aineistoa. Tutkimuskohteeni ei ole ainoastaan hirsitaloasumiskulttuuri, vaan fyysisenä esineenä käsitetyn hirsitalon rooli tässä kulttuuri-ilmiössä. Pro gradu -tutkielmassani ei ole niinkään kyse yksittäisistä kokemuksista ja niiden yleistämisestä koskemaan ilmiötä, vaan pikemminkin siitä, missä roolissa hirsitalo on asumisen kokemuksen syntymisessä. Tutkimuskentällä asuessa tekemäni havainnot hirsitaloasumisesta ovat olennainen osa tavoitellessani syvempää ymmärrystä tästä asiasta.

Keskeiset käsitteet

Aistiminen

Aistimukset tarkastelun sekä analyysin kohteeksi otin, koska koin niillä olevan suuren merkityksen arjessani. Jokapäiväisen aistimaailman muutos ulottui niinkin vähäpätöiseen ja konkreettiseen asiaan kuin shampoo ja hiustenhoitoaine. Noin kymmenen celsiusasteen lämmössä hiustenhoitoaineiden koostumus muuttuu, niistä tulee tavallista jähmeämpiä. Aiempiin asuntoihini

---

30. Pickering 2008, 28.

31. Huttunen 2010, 43.

verrattuna uusi kotini tarjosi mittavat määrät erilaisia virikkeitä aisteille ja näillä uudentlaisilla asumisen kokemuksilla oli minuun voimakas vaikutus.

Aisteilla on suuri rooli rakennuksen kokemisessa. Kun kuvaillaan omia asuinolosuhteita tai asumisen tarpeita yleisemmin, kiinnitetään huomio suurelta osin eri aistimuksiin. ”Rakennuksilla pyritään luomaan miellyttävä ja turvallinen ympäristö. [...] Lämpötilaa, valaistusta ja äänimaailmaa on kontrolloitava, saatamme myös tarvita tulen lämpöä ja puhdistautumistiloja.”³² Eri paikat tuoksuvat erilaisilta. Esimerkiksi puuteollisuuden ympärille rakennettuja kyliä voi hallita puun tuoksu. Tuoksua on hyödynnetty rakentamisessa tietoisestikin. Muun muassa muinaisessa Babyloniassa on rakennettu temppeleitä seetripuusta sen tuoksun vuoksi.³³ Suurissa katedraaleissa on vaikutettu kävijän uskonnolliseen kokemukseen erilaisilla aistimuksilla: ”Kävijät tehdään hyvin tietoiseksi omista askelistaan. Jostain kuuluu laulua. He joutuvat hengittämään suitsukkeen täyttämää ilmaa ja sukeltamaan synnin sekä katumuksen maailmaan. Heistä tulee osa ideologiaa.”³⁴ 1900-luvun alun funktionalistisessa arkkitehtuurissa raittiilla ilmalla, auringonvalolla ja kodin eri toimintojen eriyttämisellä omiin tiloihinsa pyrittiin korostamaan asuntojen puhtautta ja terveyttä³⁵.

Aistien osalta tutkimukseni keskittyy niiden tulkintaan ja niille annettuihin merkityksiin. Ympäristössä oleminen ja sen aistiminen nojaa vahvasti tulkintoihin siitä mitä koemme. Tämä ei kuitenkaan ole kaikki, mikä asiaan liittyy. Tietoisien ja analyyttisen ympäristön tarkkailun lisäksi elämään kuuluu runsaasti hetkellisiä ruumiin kokemuksia, jotka vaikuttavat henkiseen tilaamme ja muokkaavat toimintaamme. Aistit eivät ainoastaan ruumiissa olevan mielen tulkintaa, vaan havainto tehdään koko ruumiilla.³⁶ Ruumis elää maailmassa ja mieli tietoisine tulkintoineen ikään kuin tulee jäljessä³⁷.

Vanhemmassa tutkimuksessa aistimuksellinen kokemus on usein jaettu kahteen osaan, erikseen ruumiin kokemaan sekä mielen kokemaan.³⁸ Esimerkiksi kulttuurimaantieteilijä Yi-Fu Tuan on

32. Conway & Roenischs 1994, 61 ”Buildings are also about creating a comfortable and safe environment, for working, living or housing objects. The temperature, light and the transmission of noise need to be controlled, we may need warning of fire and we often need facilities for hygiene”.

33. Tuan 1993, 64.

34. Lefebvre 1991, 221 ”For visitors are bound to become aware of their own footsteps, and listen to the noises, the singing; they must breathe the incense-laden air, and plunge into a particular world, that of sin and redemption; they will partake of an ideology.”

35. Saarikangas 2002, 12.

36. Pink 2009, 27.

37. Merleau-Ponty 2002, 251.

38. Pink 2009, 24.

esittänyt ajatuksen, että aistimuksellisessa kokemuksessa ihminen kokee kaksi tasoa. Ensimmäinen näistä liittyy ympäristön konkreettiseen todellisuuteen ja sen fyysiseen vastaanottamiseen, toinen taas on mielen rakentama.³⁹ Fenomenologialle ominaista on sen sijaan käsitys näistä kahdesta kokemuksen tasosta toisiinsa vahvasti limittyvinä. Etenkin Maurice Merleau-Ponty on argumentoinut empirismia ja rationalismia vastaan. Erityisesti kritiikki on suuntautunut René Descartesin filosofian eräisiin piirteisiin. Siinä annetaan mielelle erityisen suuri rooli. Olemassaolo ja minuus määritellään mielessä tapahtuvaksi: ”Ajattelen, siis olen olemassa”. Descartesin ajattelussa ruumis ja mieli ovat toisistaan varsin eriytyneet: ”Näin ollen tämä minä – toisin sanoen sielu, jonka vuoksi olen mitä olen – on kokonaan ruumiista erillinen”.⁴⁰

Merleau-Pontyn mukaan ruumiilla ja ruumiillisuudella on suuri vaikutus ympäristön kokemiseen ja ihmisen koko olemassa olemisen tapaan. Hänen filosofiaansa kuuluvat olennaisesti havainnon kokemus ja ruumiillinen läsnäolo. Ruumis on hänen mukaansa siteemme maailmaan. Mieli ja ruumis eivät ole erilliset, ruumiin avulla mieli on maailmassa.⁴¹ Ihmisen ruumiillisuus määrittää hänen kokemustaan maailmasta. Ihminen kykenee havaitsemaan vain sen, mitä hänen ruumiinsa mahdollistaa. Aistit ovat rajalliset, ja esimerkiksi koiran hajuaisti onkin huomattavasti tarkempi kuin ihmisellä. Se pystyy saamaan haistamalla huomattavasti enemmän informaatiota kuin ihminen, ja niinpä hajut ovat sen maailmassa merkittävämmässä roolissa. Ruumiillisuutemme on perustuksena ymmärtämyksellemme maailmasta, eikä ruumiin kokemusta ja mielen ajatusta voi pitää täysin toisistaan erillisinä.⁴²

Merleau-Ponty on kirjoittanut teoksessaan *Phenomenology of perception* kokemuksellisuuden kentistä.⁴³ Kokemuksellisuuden kentillä hän tarkoittaa sitä, että maailma ja asiat siellä koetaan eri aisteilla eri tavoin. Esimerkiksi auringon valo havaitaan usealla aistilla samanaikaisesti. Sen voi nähdä silmin, mutta lisäksi sen lämmittävä vaikutus aistitaan tuntoaistilla. Se, kumpaanko näistä aistimuksista keskitytään, on kontekstista kiinni. Auringon noustessa kesäaamuna tai keskikesän öiden yöttömyyden yhteydessä aurinko ja valon määrä yhdistetään näköaistimukseen, kun taas kevään tulosta kahvipöydässä jutustellessa kiinnitetään todennäköisesti huomiota myös lämpötilaan eli tuntoaistimukseen, joka on myös auringon säteistä riippuvainen. Välittömän kokemuksen

---

39. Tuan 1993, 165–166.

40. Hyvönen 2004, 71–72 → Descartes 2001, 140.

41. Hotanen 2010, 134, 138–139.

42. Moran 2000, 418–419.

43. Merleau-Ponty 2002, 251–252.

hetkellä monet näistä kokemuksellisuuden kentistä saatetaan tuntea yhtä aikaa, mutta jälkikäteen tapahtuma typistetään tiettyihin aisteihin kuuluvaksi. Se, mikä aisti mihinkin ilmiöön yhdistetään, on osittain opittua⁴⁴. Eri ilmiöt ovat havaittavissa ja havaitaan monilla aisteilla samanaikaisesti. Informaatiota yhdestä kohteesta saatetaan täydentää usein eri aistein⁴⁵. Esimerkiksi vesivahingon tulkinta voi lähteä näköhavainnosta. Valumajäljet herättävät huolen. Seuraava askel on tunnusteleminen. Onko seinä edelleen kostea? Jos ei ole, niin onko talossa kosteuden tuoksu? Vaikka vesivahingon toteaa menneeksi ongelmaksi, jää mieleen epäily. Vesi on joskus aiheuttanut ikävyyksiä, voiko näin käydä uudestaan:

M. Et sillä tavalla huomaa silleen sen suhtautumisen, että rupes kyllä käyttämään jotain allaskaappia keittiössä et miten siitä valuu ja kaikki tämmönen. Ylipäänsä niinkun sellanen tarkastaminen. Meiän täytyy se kaikki hoitaa et parempi heti eikä antaa tapahtua joku iso vahinko.

(Minna)

Hirsitalo valjastaa asukkaan aistit tarkkailemaan asiaa arkisen elämän ohessa. ”Merkityksenanto [...] tapahtuu, kun tietoisuus muovaa aistimellista ainesta.”⁴⁶ Kun vesijohto kellarissa hajoaa ensimmäisen kerran, siitä kuuluva ääni herättää ihmetystä. Kun saman äänen kuulee toistamiseen, osaa mieli yhdistää siihen merkityksen: kiireen vilkkaa kellariin!⁴⁷

Ihmisen elämiseen kuuluu ruumiinkokemusten ohella vahvasti ympäristön tulkitseminen. Ruumiin kokemukset ovat tässä tulkinnan prosessissa olennaiset, ne antavat meille informaation, jonka perusteella maailmaa yleensäkin voidaan analysoida.

M. Niin onko teillä usein tullu nuo savut sitten sissään?

Mar. No ei oo ku kaks kertaa tullu, mut se on omaa tyhmyyttä kun ei oo miettiny mitä on tekemässä.

[...]

M. Itelläni kävi tuossa yks päivä sillä tavalla [...] että se [uuni] rupes työntämään sen kaiken niinku alaluukusta sen. Ihan kaiken savun ja [...] viikon verran hais kaikki vaatteet ja hiukset savulta.

Mar. Niin vetää häikäpäissään siellä että ei saatana! Mutta mulla oli kanssa vähän semmonen paniikki.

Avaat ton, sieltä tulee kauheesti [savua] ja sit kun laitat kiinni sen niin sieltä tulee kuitenkin vähän.

[...]

44. Hyvönen 2004, 82 → Stern 1985, 176.

45. Tuan 1974, 11.

46. Haaparanta 2000, 35.

47. Kts. asumispäiväkirja 9.2.2012 ja 13.2.2012.

Ma. Niin sillee just, ku mä kerroin, et kun on pyykit tässä ja.

Mar. Et tosiaan mä en haista mitään, et mulle se on ihan sama juttu.

M. Ni mikä, onko sinulla jotenki hajuaisti hävinny vai?

Mar. No ku se on hävinny sillai et kun mä en ollu vielä tietonen ittestäni tarpeeks. Tai sit sitä vaan ei ollu.

(Martti, Markus, Maiju)

Lainauksessa käy ilmi, että haastateltava hätääntyy kun näkee savua tulevan uunista huoneeseen. Hänellä ei kuitenkaan ole hajuaistia ja niinpä pyykkien savustuminen ei häntä harmita. Sen sijaan toista haastateltavaa harmitti savun haju vasta pestyissä pyykeissä. Heidän tulkintansa pyykkien kohtalosta on erilainen, koska heidän aistimuksensa niistä poikkeavat toisistaan vahvasti.

Ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan käsitellä aistimista ja aistimuksien merkitystä hirsitaloasumisessa ainoastaan aistimusten näkökulmasta. Richard Sennettin mukaan ympäristön luomat vastukset ovat keskeisessä osassa ihmisen ja hänen elinmaailmansa välisessä suhteessa. Elämisen vaikeus korostaa ympäristöä, ihminen joutuu kiinnittämään siihen enemmän huomiota.⁴⁸ Voimakas aistimaailma on merkittävä osa hirsitaloasumista ja mielestäni hirsitaloasumisen kokemuksen kannalta merkittävimmät aistimukset ovat suurelta osin nimenomaan ympäristön olosuhteiden luomiin haasteisiin liittyviä. Tähän tulee kuitenkin suhtautua vain lähtöasetelmana. Aistimusten merkitys ei ole aistimuksissa itsessään, vaan siinä, miten aistimuksen tulkitaan ja millä tavalla tämä vaikuttaa ihmisen ja maailman väliseen suhteeseen.

Välinekokonaisuudet

Aistimaailma on siis lähtökohta maailman, tai tarkemmin sanottuna maailmassa olemisen, kokemiselle, mutta aistimiseen kuuluu muutakin kuin pelkkä fyysinen aistimus, nimittäin se vaikutus, mikä vahvalla aistimaailmalla on ihmisen elämään ja maailmassa olemiseen. Hyödynnän filosofi Martin Heideggerin ajatuksia välineistä, välinekokonaisuuksista ja merkeistä analysoidessani kodin kokemuksen rakentumista.

Väline on jokin asia tai esine, jota hyödynnetään jonkin päämäärän saavuttamiseen. Välineillä on yhteenkuuluvuus toisiin välineisiin, ja nämä muodostavat välinekokonaisuuden.⁴⁹ Esimerkiksi kynä,

48. Sennett 1994, 310. ”Resistance is a fundamental and necessary experience for the human body: through feeling resistance, the body is roused to take note of the world in which it lives. [...] The body comes to life when coping with difficulty.”

49. Heidegger 2000, 97.

muste, paperi ja pöytä ovat yhteydessä toisiinsa. Pöytä toimii alustana, kun kynällä levitetään mustetta paperille. Tässä neljä eri välinettä muodostavat kokonaisuuden, jota käytetään kirjoittamisen tehtävässä. Heideggerin teoria käsittää välineen hyvin löyhästi. Esimerkiksi aurinko voi olla tällainen väline: "Kun katsomme kelloa, käytämme huomaamatta 'auringon asemaa', ja näin ajanmittaus suoritetaan vahvistetun astronomisen järjestyksen mukaisesti"⁵⁰.

Välinekokonaisuuksilla on taipumus pyrkiä toimivuuteen.⁵¹ Tämä tarkoittaa sitä, että ongelmatilanteessa se pyritään korjaamaan, jotta välinekokonaisuudella tehtävä toiminta voi jatkua. Välinekokonaisuuden eri välineiden ollessa toimivia niiden avulla suoritettavan tehtävän tekeminen sujuu vaikeuksista ja niin sanotusti huomaamatta⁵². Toisin sanoen, kun ihminen kirjoittaa kynällä pöydän ääressä ja kirjoitusvälineet toimivat hyvin, hän keskittyy kirjoittamiseen eikä kiinnitä huomiotaan itse kirjoitusvälineisiin. Hän on uppoutunut kirjoittamiseen. Jos kynästä loppuu muste kesken kirjoittamisen, kirjoittaja ei enää keskity kirjoittamiseen, vaan huomio kiinnittyy kynään. "Mikäs tälle nyt tuli? Muste taisi loppua." Kun kirjoittaja joko saa kynäänsä lisää mustetta tai nykypäivänä pikemminkin etsii kokonaan uuden kynän, voi kirjoittaminen jatkua. Pöytä-kynä-muste-paperi -välinekokonaisuus on taas kunnossa ja kirjoittaminen voi jatkua. Samankaltainen keskeytys työhön tulisi jos paperi loppuisi tai repeäisi, tai pöydän jalka irtoaisi. Tosiasiassa kirjoittamisen välinekokonaisuus on huomattavasti laajempi. Esimerkiksi jos aurinko valaisee kirjoitustilan, joutuu kirjoittaja auringonpimennyksen tapahtuessa hankkimaan muuta valaistusta. Myös ajatus voi olla väline. Kirjoittaminen ei suju, jos kirjoittajalla ei ole ajatusta siitä, mitä paperille kirjoittaa.

Välinekokonaisuuden käsite on kokemuksen analyttiseen käsittelyyn ja tulkintaan luotu työkalu. Sillä ei ole tarkoitus niinkään selkeyttää esineiden suhteita toisiinsa ja niiden käyttötarkoituksia, vaan pikemminkin auttaa tulkitsemaan ihmisen tapaa suhtautua ympärillensä oleviin asioihin, esineisiin ja ajatuksiin. Kyse on ihmisen ja maailmassa olevien aineellisten ja aineettomien asioiden suhteesta, ei maailmassa olevien esineiden ja asioiden funktionaalisista suhteista toisiinsa.

Heidegger kirjoittaa teoksessaan *Oleminen ja aika* myös merkeistä ja viittaamisesta. Hänen mukaansa "ennen kaikkea merkit ovat itse välineitä, joiden erityinen välineluonne sisältyy

---

50. Heidegger 2000, 100.

51. *ibid.*, 96–97.

52. *ibid.*, 102.

osoittamiseen.”⁵³ Esimerkiksi etelätuuli voi toimia maanviljelijälle sateen merkinä⁵⁴. Heidegger jaottelee merkit moneen eri alaluokkaan. Tämän tutkimuksen kontekstissa olennainen on vastamerkki. Se on merkki, jossa ”huomioimisen kohteeksi tulee se, mikä on tapahtunut ja ollut.”⁵⁵ Tällainen merkki siis viittaa siihen, mitä paikassa on menneinä aikoina tapahtunut.

Hirsitalo asumisen välinekokonaisuutena

Myös hirsitaloa voi tulkita välinekokonaisuutena. Se on rakennettu ihmisen siinä asumista varten, ja tästä syystä se on pyritty tekemään siihen toimeen mahdollisimman hyvin soveltuvaksi kokonaisuudeksi. Huoneita on asumista ajatellen järkeenkäypä määrä ja ne on sijoitettu toimivaa elämistä varten. Katto pitää sateen ulkona, vesiputket tuovat tarvittavan veden sisään ja ikkunat päästävät valon huoneisiin, jotta niissä voi elää miellyttävästi. Kun kaikki tämä toimii tarkoituksenmukaisesti asukas ei välttämättä noteeraa kotiaan mitenkään erityisellä tavalla. Kun jokin osa välinekokonaisuutta menettää toimivuutensa, esimerkiksi ikkunaruuu hajoaa, täytyy asukkaan korjata se, jotta talossa voi asua.

Kotonani oli helmikuussa 2010 kovalla pakkasella porraskäytävän lämpötila laskenut niin alas, että sisäkaton ja seinän sisällä kulkevat vesiputket jäätyivät. Veden tulo lakkasi. Juoksevan veden katoaminen on suuri puute kodin välinekokonaisuudessa. Jos pihallani olisi ollut edelleen kaivo ja kellarissa oleva käytöstä poistettu sauna pilalle ruostuneine kiukaineen ja vesipatoineen olisi käyttökunnossa, olisi puutteiden korvaaminen käynyt vaivattomasti. Nyt jouduin kuitenkin hankkimaan vettä muilla keinoin. Lastasin maitokärryihin kaksi viinintekoastiaa ja lähdin käymään naapurustossa asuvan tuttavän luona. Palattuani vesilastin kanssa kotiini olin uuden päätöksen edessä. Lämmittäkö kylpyvesi hellalla vai peseytyä kylmällä vedellä saunomisen päätteeksi? Aistinautinnon houkutus vei voiton vaivattomuudesta ja niinpä lämmitin pesuvesiä hellalla pitkälti toista tuntia. Saunomisen päätteeksi peseytyminen vienosti omenaviiniltä tuoksuvassa vedessä muistutti vesiastioiden kuulumisesta normaalitilanteessa aivan muuhun välinekokonaisuuteen. Epäkäytännölliseksi muuttunut väline kokonaisuudessa oli korvattu, mutta vain jotenkuten. Vesijohto ja kuumavesivaraaja täytyi korvata muilla välineillä, tässä tapauksessa kärryillä, viinintekoastioilla, naapurustossa asuvalla tuttavalla, kattilalla, hellalla ja niin edespäin. Tämä teki peseytymiseen käytettävästä välinekokonaisuudesta varsin hankalan käyttää.

---

53. *ibid.*, 107.

54. *ibid.*, 110.

55. *ibid.*, 110.

Oleennaista hirsitaloasumisessa on mielestäni se, että hirsitalo on osittain epäkäytännöllinen asumisen välineenä myös toimiessaan normaalisti. Tästä syystä hirsitalon kanssa toimiminen muuttuu vuodenajan mukaan. Vanhojen talojen ikkunat ovat monesti heikkoja lämmöneristykseltään. Niinpä kovien pakkasten tullessa kylmä alkaa hiipiä sisään. Kun ikkuna osoittaa epäkäytännöllisyytensä kylmän ilman loitolla pitämisessä, joutuu asukas keksimään tavan pitää välinekokonaisuus toimivana eli esimerkiksi tiivistämään ikkunan ikkunapaperilla ja lämmittämään enemmän. Kodin on oltava lämmin. Tietenkin tämä pätee mihin tahansa omakotitaloon Suomen olosuhteissa, mutta puulämmitteisessä vanhassa hirsitalossa ilmiö on arkipäiväistä toimintaa ajatellen merkityksellisempi kuin vaikka kauko- tai sähkölämmitteisessä talossa.

3. Rakennustutkimus Suomessa

Rakennustutkimus on ollut alusta asti olennainen osa suomalaista kansatieteellistä tutkimusta. Jo Suomen ensimmäinen kansatieteen dosentti, Helsingin yliopiston Axel Olai Heikel, teki väitöskirjansa⁵⁶ *Rakennukset teremisseillä, mordvalaisilla, virolaisilla ja suomalaisilla* Suomen ja eräiden suomalaisten sukukansojen rakennuksista.⁵⁷ Kaikki rakennustutkimus ei suinkaan ole tapahtunut varsinaisen yliopistollisen kansatieteen parissa. Suomalainen rakennustutkimus on ollut läpi historiansa monialaista. Esimerkiksi kansakoulunopettaja Samuli Paulaharju on kirjoittanut lukuisia rakennustutkimuksia, arkkitehdit Yrjö Blomstedt ja Victor Sucksdorff ovat selvittäneet Karjalan rakennuskantaa⁵⁸ sekä Helsingin yliopiston naistutkimuksen ja taidehistorian dosentti Kirsi Saarikangas on tutkinut muun muassa ”modernin asunnon kehkeytymistä”⁵⁹.

Rakennustutkimus on osa esinetutkimusta. Se kiinnittää huomionsa rakennukseen tai rakennuksiin, mutta voi käsitellä varsin monenlaisia eri asioita. Olennaista on, että tutkimus kertoo tietystä rakennuksesta, rakennusjoukosta, rakennustyypistä tai rakennukseen liittyvästä perinteestä. Rakennuksen tai rakennusten tulee kuitenkin olla tutkimuksessa pääasiallisena kohteena tai aktiivisessa roolissa tutkittavassa ilmiössä. Rakennusten ympärillä liikkuu paljon tutkimusta, joka ei kuitenkaan ole varsinaista rakennustutkimusta. Esimerkiksi Martti Haavion *Suomalaiset kodinhaltijat*⁶⁰ on pääasiassa kansanuskoon kohdistuvaa tutkimusta, vaikka kyse onkin haltioista, joita ajateltiin nimenomaan rakennuksissa olevan. Tutkimus ei ole ankkuroitu rakennukseen fyysisenä kappaleena ja se ei pyri valottamaan rakennuksen ja ihmisen, vaan kodinhaltian ja ihmisen suhdetta. Sen sijaan esimerkiksi Kaisu Kortelaisen artikkeli *Tehdasyhteisöstä kirjoitettu kartta*⁶¹, jossa käsitellään työläisten kokemuksia Joensuun Penttilän sahan alueesta ja työläisyhteisön sosiaalista elämää, voidaan lukea rakennustutkimuksen piiriin. Vaikka tutkittavana onkin yhteisö, ei niinkään itse rakennus, on artikkelin lähtökohtana saha fyysisenä ympäristönä ja ihmisten suhde siihen. Viime aikoina paikkojen ja ihmisten paikkasuhteen tutkimus on ollut suosittua⁶², mutta tämä on eri asia kuin rakennustutkimus. Se keskittyy usein paikkaan varsin yleisluontoisesti painottaen kokemuksellisuutta⁶³. Vaikka kokemuksellisia ja sosiaalisia asioita

---

56. Heikel 2009.

57. Lönnqvist 1999, 17.

58. Blomstedt & Sucksdorff 1901.

59. Saarikangas 2002, takakansiteksti.

60. Haavio 1942.

61. Kortelainen 2005.

62. Ks. esim. Knuuttila, Laaksonen & Piela (toim.) 2006.

63. Ks. esim. Forselles-Riska, af 2006.

onkin tutkittu paljon kansatieteellisessä ja etnologisessa tutkimuksessa, on niiden ja rakennetun ympäristön suhde toisiinsa jäänyt pienelle huomiolle. Näiden yhteys on kuitenkin alettu tiedostaa.⁶⁴ Esimerkiksi Tiina-Riitta Lappi on käsitellyt väitöskirjassaan⁶⁵ Jyväskylän keskustan materiaalisen ja sosiaalisen ulottuvuuden vuorovaikutusta. Pekka Junkalan ja Nina Säaskilahden kirjassa *Kadun risteyksessä*⁶⁶ käsitellään muun muassa kokemuksen ja kaupunkitilan välistä suhdetta. Myös tutkielma, jota parhaillaan luet, käsittelee mainittua suhdetta. Tarkasteluni kohde on pikemminkin *paikan herättämät* kokemukset ja merkitykset, kuin kokemukset ja merkitykset, joita koetaan *paikassa*.

Kansatieteellinen rakennustutkimus koki 1960-luvulla huomattavan suosionlaskun. Syy tähän on 1960- ja 1970-luvuilla tapahtunut yleinen esinetutkimuksen suosion heikkeneminen. Tällöin kulttuurintutkijat alkoivat kiinnittää enemmän huomiota ihmisten välisiin suhteisiin, ja hylkäsivät esineet tutkimusaiheina. Niiden ei ajateltu valottavan ihmistä tai inhimillisiä suhteita, eikä esinetutkimuksen tulkittu kertovan sen nykymaailmasta. Se koettiin vanhanaikaiseksi. Esinetutkimus jatkui lähinnä museoiden suojissa joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.⁶⁷ Rakennustutkimuksen suosionlasku on selvästi nähtävissä esimerkiksi Kalevalaseuran vuosikirjoissa. Niissä julkaistiin 1940-luvulla neljä ja 1950-luvulla viisi artikkelia rakennustutkimuksesta. Artikkelit ovat pääasiassa rakennustapaan ja -tekniikkaan liittyviä, esimerkiksi kansanomaisia koristeltuja ovia 1700- ja 1800-luvuilta⁶⁸ ja leivinuunin historiaa Suomessa⁶⁹ käsitteleviä. Ajanjaksoon mahtuu joitakin tapakulttuuria, kuten saunomisperinteitä⁷⁰, sivuavia kirjoituksiakin. Sen sijaan 1960-luvulla rakennuksiin liittyvien artikkelien määrä laski kahteen. Nämäkään eivät ole varsinaista rakennustutkimusta, ne kun eivät keskity itse rakennuksiin, vaan niissä toimiviin ihmisiin. Kyseiset artikkelit käsittelevät nuoren ensimmäiseen kaupunkimatkaan liittyviä tapoja⁷¹ ja luostari-instituutiota Ilomantsissa⁷². 1980-luvulta eteenpäin esinetutkimus, ja tätä myötä myös rakennustutkimus, on saanut uusia näkökulmia. Esineitä tutkittaessa ei enää keskitytä niinkään esineen fyysiseen muotoon ja ominaisuuksiin, vaan niihin liittyvät merkitykset ovat saaneet suuremman sijan.⁷³

---

64. Lappi 2007, 10.

65. *ibid.*

66. Junkala & Säaskilahti 1999.

67. Korhonen 1999, 22–23.

68. Laine 1933.

69. Vilkuna 1946.

70. Ruoppila 1949.

71. Talve 1960.

72. Kuujo 1969.

73. Korhonen 1999, 25–28.

Perinteinen, fyysisiin muutoseikkoihin ja rakennushistorian selvittämiseen keskittyvä rakennustutkimus ei ole mihinkään kadonnut. Vanhojen rakennusten omistajien avuksi on paljon teknisiin seikkoihin paneutuvaa kirjallisuutta, esimerkiksi Teppo Korhosen ja Jouko Eskelisen *Suomalainen ikkuna*⁷⁴, jossa tekijät käsittelevät suomalaisen ikkunan tyylihistoriaa, rakenteen kehitystä, materiaaleja ja niin edespäin. Aiheesta on tehty lähivuosikymmeninä myös yliopistollista tutkimusta, muun muassa Teppo Korhosen *Kuisti*⁷⁵, joka on varsin kattava ja perinpohjainen, nimenomaan rakennusta käsittelevä teos. *Kuisti* selvittää muun muassa kuistityyppien yksityiskohtia ja levinneisyyttä, osien nimityksiä ja eri tyylikausien heijastumia kuisteissa.

Seuraavaksi tarkastelen kokemuksellisuuden ja aistien roolia rakennustutkimuksen historiassa heijastaen sitä oman tutkimukseni aihepiiriin.

Tekniikkaa ja kansallisromantiikkaa

Rakennustutkimus on alusta alkaen ollut pitkään pääosin materiaaliin ja teknisiin seikkoihin keskittyvää. Jo A.O. Heikel kuvaa väitöskirjassaan tarkasti rakennusten pohjakaavatyyppejä, kiukaiden rakennetta ja muista vastaavia rakennusten muotoon liittyviä asioita. Huomio on kiinnitetty rakennustyyppien kehityksen kartoittamiseen ja teknisen toteutuksen dokumentoimiseen. 1800-luvun kansatiede on ollut yhtäältä luonnontieteellisesti, toisaalta kansallismielisesti suuntautunut, ja Heikelin väitöskirja asettuukin tarkassa tyypittelyssään luonnontieteellisesti vaikuttuneeksi tutkimukseksi⁷⁶. Heikel on luokitellut muun muassa halkopinojen paikkoja⁷⁷.

Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin tutkimus *Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja* on hyvä esimerkki kansallisromanttisesti värityneestä tutkimuksesta. Johdannossa Blomstedt käsittelee aiheen taustoja ja teoreettista pohjaa. Jo ensimmäisellä sivulla todetaan motiivit tutkimuksen tekemiseen:

---

74. Korhonen & Eskelinen 2007.

75. Korhonen 1991.

76. Lönnqvist 1999, 25.

77. Heikel 2009, 236.

1894 päättivät allekirjoittaneet ja arkkitehti L. Sonck lähteä kesämatkalle kansan keskuuteen keräämään aineksia ”kansallista puutyölä” varten. Tuohon aikaan oli näet herännyt yleinen harrastus saada selville, missä määrässä löytyisi kansan rakennuksissa ja erilaisissa esineissä omintakeisia aiheita, joita voitaisiin omassa maassa panna perustaksi itsenäiselle taideteollisuudelle ja -rakennustyyliille”⁷⁸

Teoksessa kansallisromantiikka ja teoria menevät osin limittäin. Teoksessa käytetään Kalevalaa ja Kanteletarta lähteinä ja toisaalla mainitaan Seppo Ilmarisen perinnön heikentyneen karjalaisten seppien parissa. Toisaalta taas johdannossa myös käsitellään tutkimuksen kannalta olennainen teoreettinen viitekehys.⁷⁹ Tässäkin tutkimuksessa on havaittavissa luonnontieteiden vaikutus. Ajatus kulttuurin evoluutiosta on vahvasti läsnä. Toisin kuin moni muu rakennustutkija pitkälle 1900-luvun puolelle asti, Blomstedt ja Sucksdorff perustelevat teoreettisen valintansa ja pohtivat niiden merkitystä. Esimerkiksi rakennusten tyyppiluokittelun hyödyt hän perustelee muun muassa Hans Hildebrandin 1873 julkaistuun teokseen *De förhistoriska folken i Europa*⁸⁰ vedoten.

Kokemuksellisuus vanhassa rakennustutkimuksessa

Tekniseen puoleen keskittynyt tutkimusperinne on jatkunut pitkään. Kansatieteellisessä rakennustutkimuksessa ei ole juuri käsitelty ihmisen ja rakennuksen suhdetta ennen kuin vasta viime aikoina. Teknisestä painotuksesta johtuen vanhoja rakennustutkimuksia lukiessa vaikuttaa suorastaan siltä, kuin tutkijat olisivat olleet tutkimassa asukkaista tyhjentyneitä kyliä. Tämä johtuu suurimmalta osin siitä, mitä on pidetty tutkimuksellisesti olennaisena. Asumisen kokemusta ei pidetty tärkeänä tutkimuskohteena. Lisäksi joissain vanhoissa rakennustutkimuksissa on myös todellakin tutkittu tyhjiä kyliä: toisen maailmansodan aikana tehtiin tutkimusta evakuoituissa karjalaiskylissä⁸¹.

Perinteisessä rakennustutkimuksessa on kuitenkin myös mainintoja kokemuksellisuudesta tutkituissa rakennuksissa. Samuli Paulaharjulla näitä on enemmän kuin useimmilla muilla tutkijoilla ennen fenomenologista tutkimussuuntausta. Hän kirjoittaa jo vuonna 1906 julkaistussa kirjassaan *Asuinrakennuksia Uudellakirkolla* seuraavasti: ”Kiukaanpenkillä maattiin, varsinkin kylmällä ilmalla oli siinä aika hupaisi loikoa. Kiukaanpenkkiä sanottiin toisinaan myös laiskanpenkiksi. Sitä,

78. Blomstedt & Sucksdorff 1901, I.

79. *ibid.*, I–IX, 166.

80. Hildebrand 1873.

81. Pimiä 2009, 152.

joka kovin useasti tavotti käydä siihen istumaan tai loikomaan, sanottiin laiskaksi.”⁸² Maininta on kaukana vain teknisiin seikkoihin keskittymisestä. Ensinnäkin se sisältää huomion yksilötasolla tapahtuvasta tavasta vaikuttaa talven ja sisään hiipivän kylmyyden kokemukseen. Toiseksi siitä käy myös ilmi, kuinka tietynlainen rakennuksen kanssa toimiminen vaikuttaa arvostukseen yhteisön sisällä. Lainauksessa rakennuksen aistilliset ominaisuudet ja niiden hyödyntäminen elämän lokoisaksi järjestämisessä ovat kulttuurisesti arvottuneita seikkoja. Näissä Paulaharjun huomioissa tekniset ominaisuudet yhdistyvät ihmisten asumiseen. Kirja sisältää muitakin aistimuksiin ja kokemuksellisuuteen liittyviä huomautuksia, kiinnostavimmasta päästä on pirtin asukkaan kuvaus uunin alusesta, jossa kanat asuivat talven yli:

”Mut sit kevähel, ku se pit puhistaa, ni se läks tappamaa. A kus siel ol kanapaskat ja kukopaskat ja torokkoi ja lutikkoi ja karvamannikkaisii, jot kyl se ol ... jot kyl siin oksensii ...' Puhdistaminen oli lasten työnä. - Häkissä säilytettiin myös kenkälestilöi, vanhoja tohveleja, apsatteja, kirvesvarsia ja milloin mitäkin, 'se ku ol sellane roskapaikka'. -'A menkääps katsomaa eiks siel häkis uo' sanottiin lapsille, kun jotakin pientä roskatavaraa puuttui.”⁸³

Tässäkin lainauksessa käsitellään yhteisöllisen aseman ja talossa koettavien aistimusten suhdetta. Asiaan liittyy myös asuinkokemuksen ja vuodenaikojen suhde. Kiukaan alusen mainittiin löyhkäävän oksettavan pahalta nimenomaan keväällä, kun sitä piti mennä puhdistamaan. Kirjasta ei kuitenkaan käy ilmi miksi haju liitetään vain kevääseen. Paulaharju ei ole pohtinut aistimusten merkityksiä tai ihmisen ja talon suhdetta mitenkään syvällisesti, mutta kiinnostusta hän niihin on selkeästi osoittanut.

Maininnat aistimuksista liittyvät yleensä lämpötilaan ja uunien käyttöön. Tämä on hyvin ymmärrettävää varsinkin savupirttien kohdalla. Paulaharju kirjoittaa *Karjalaisessa talossa* savun silmiä kirveltävästä vaikutuksesta ja siitä, kuinka pienen mökin asukkaat joutuvat savun vuoksi poistumaan ulos pakkaseen lämmittämisen ajaksi⁸⁴.

Yleisellä tasolla aistimukset ja asuinkokemukset ovat saaneet 1900-luvun alkupuolen rakennustutkimuksessa varsin vähän huomiota osakseen. Esimerkiksi Albert Hämäläinen ei

---

82. Paulaharju 2010, 62.

83. *ibid.*, 63.

84. Paulaharju 1983, 19, 39.

tutkimuksessaan keskisuomalaisista kansanrakennuksista mainitse kumpaakaan juuri millään lailla käsitellessään siirtymistä sisäänpäin lämpiävistä savupirttien kiukaista savujohtoihin uuneihin. Aistimuksista hän mainitsee teoksessaan kiukaan kehitystä käsittelevän luvun yhteydessä, kuinka oli huomattu lattian tasossa olleen uunin ongelmat: ”Ensiksikin jäi savu ainakin uunin sytyttämisen jälkeen leijaillemaan lattian yllä, toiseksi täytyi emännän alituisesti kumartua uunin edessä.”⁸⁵ Tässä käsitellään ihmisen ja talon suhdetta, mutta eri tavalla kuin nykyisessä tutkimuksessa. Voisikin sanoa Hämäläisen kirjoittavan siitä, kuinka ihminen rakentaa taloa, kun taas esimerkiksi omassa tutkimuksessani pohditaan ennemminkin sitä, kuinka talo rakentaa ihmistä.

Kiinnostava aikansa asenteita heijastava rakennustutkimukseen liittyvä kansanvalistuksellinen teos on myös Aksel Granfeltin (nimimerkillä A.Gt.) kirjoittama *Asunnot ja kansan elämä Suomessa*⁸⁶. Granfeltin kirja edustaa kansallisromanttista ja kulttuurievolutiivista⁸⁷ ajattelua, mutta ennen kaikkea siinä on poikkeuksellisen paljon pohdintaa aistimusten sekä kokemuksellisuuden vaikutuksesta rakennusten asukkaisiin. Hän kirjoittaa esimerkiksi seuraavasti:

”Olemme alusta asti lausuneet että asunnot kuwastelewat asujanten tilaa ja kehityskantaa. [- -] Ne eiwät ainoastaan kuwastele, ne määrääwät tärkeissä suhteissa asukasten elämäntapoja ja niiden kautta koko heidän luontonsa. Ajatelkaamme Hämeen saunapirtin asukasta. [- -] Pystywalkean walossa toimitetaan kaikki askareet, silmä ei totu waatiwaksi, eroa puhtaan ja likaisen wälillä tuskin huomataan, ei kannata yrittääkkään tässä sawussa pitää mitään aiwan siistinä ja walkoisena. [- -] Tärkeä yllytin toimeliaisuuteen siten puuttuu, eihän suurempi ahkeruus sanottawia woi aikaan saada, miksi sentähden liioja ponnistuksia.”

”Mutta sen ohessa on tällä elämällä hywiäkin puolia. Yhdessä eläminen tekee, että [- -] rikokset siweyttä vastaan eiwät tule kenenkään mieleen, muuta kuin mitä raa'at tawat eiwät moitteen alaiseksi huomaa.”⁸⁸

Vaikka Granfelt onkin kiinnittänyt huomiota asuntojen kokemuksellisiin ominaisuuksiin ja niiden merkityksiin, ei lähtökohta siihen ole sama kuin nykyaikaisessa aistimukseen ja kokemukseen keskittyvässä tutkimuksessa. Hänen pohdintansa ei ole erityisen analyttistä, eikä tiedemaailma ole sen konteksti alun alkujaan ollutkaan. Granfeltin kirjassa kokemuksellisuuden käsittely on osa ajan kansanvalistuksellista keskustelua.

85. Hämäläinen 1930, 88.

86. Granfelt 1884.

87. Ks. esim. Granfelt 1884, 6–7.

88. Granfelt 1884, 22-23.

Rakennustutkimuksen paradigmanmuutoksista

Minkä vuoksi aistimukset ja asumisen kokemus ovat tulleet rakennustutkimuksen piiriin vasta viime vuosikymmeninä, kun toisaalta ilman yliopistollista koulutusta toimineet rakennustutkijat ovat ne huomioineet jo aiemmin? Mielestäni vastausta tähän voi etsiä tieteen paradigmojen muutoksista. Muun muassa Blomstedtia ja Sucksdorffia innostaneen arkeologin Hans Hildebrandin mukaan on suhteellisen helppoa selvittää, kuinka menneisyyden ihmiset elivät, asuivat, pukeutuivat, söivät ja pitivät hauskaa. Tätä hän nimittää kulttuurintutkimukseksi (*kulturstudium*). Sen sijaan varsinainen kulttuuritiede (*kulturvetenskap*) vaatii pienimpiinkin yksityiskohtiin paneutumisen. Hänen mukaansa kansan henki (*mennisko-anden*) on löydettävissä mitättömiltäkin tuntuvista materiaalsen kulttuurin muodoista. Tieteen tehtävä ja mahdollisuus on selvittää tämä taustalla vaikuttava periaate.⁸⁹ Hildebrand kirjoittaa, että aineellisen kulttuurin tutkimus muuttuu tieteksi vasta typologisen luokittelun seurauksena. Hän rinnastaa esinetutkimuksen paleontologin työhön sillä erolla, että materiaalsen kulttuurin tutkijan on helpompi löytää kehityksen kulku sekä sen huiput ja laskut, mutta toisaalta kulttuuriesinetyypit eivät ole niin selkeästi eriytyneet kuin eläinlajit. Hänen mukaansa harjaantunut tutkija voi kuitenkin tunnistaa vanhat, pitkäaikaiset tyytit variaatioiden joukosta.⁹⁰ Hildebrand keskittyi teoksessaan esihistoriallisen ihmisen tutkimiseen, kun taas monet suomalaiset rakennustutkijat sovelsivat ajatuksia edelleen elossa olevan väestön asuinolojen tutkimiseen. Syy tähän löytyy suomalaisen kansatieteen historiasta: arkeologia ja suomalais-ugrilaisien kansojen tutkimus liittyivät 1800-luvun lopulla läheisesti toisiinsa. Muun muassa yksi sukulaiskansojemme tutkimuksen pioneereista, J.R. Aspelin, oli kunnostautunut myös arkeologian saralla, nimitettiinpä hänet jopa Suomen valtionarkeologiksi vuonna 1885.⁹¹

Näyttää siis siltä, että ainakin Blomstedt ja Sucksdorff ovat luonnontieteellisestä ja teknisiin seikkoihin painottuvasta otteestaan huolimatta pyrkineet tutkimaan ihmistä. Blomstedt perustelee tutkimusmetodinsa Hildebrandin teokseen suhteellisen epämääräisesti viitaten. Tästä uskallan vetää sen johtopäätöksen, että hän on ollut tietoinen myös Hildebrandin pohdinnoista tyyppiluokittelun ja kansanhengen selvittämisen yhteyksistä. Näyttää selvältä, että Blomstedt ja Sucksdorff pyrkivät luomaan tutkimuksellaan valoa myös suomen kansan henkeen pelkän teknisen ja esteettisen selvitystyön lisäksi. Mielestäni voi huoletta pitää todennäköisenä, että Hildebrandin ajatuksilla on ollut vaikutusta moniin muihinkin tutkijoihin, jos ei suorasti niin epäsuorasti.

---

89. Hildebrand 1873, 50–51.

90. *ibid.*, 54.

91. Vilkuna & Anttila 1978, 18.

Blomstedt ja Sucksdorff kirjoittavat tutkimuksensa johdannossa:

”karjalainen onkin oikea luonnon lapsi. Siksi hänen luonteensa on niin herkkä kauneuden käsittämiseen ja ihailemiseen. Mielen vilppaus on johtanut karjalaisen puheenparressaan käyttämään joukon suomenkielen sievimpiä sanoja ja kuvaavia kielen käänteitä.”⁹²

Luonnon ja maiseman on yleisemminkin ajateltu jalostavan ihmistä⁹³. Tämä on monissa vanhoissa rakennustutkimuksissakin esiintyvä ajatus⁹⁴. Tätä ajatusta ei ole kuitenkaan ainakaan vanhan rakennustutkimuksen piirissä tieteellisellä otteella analysoitu. Vanhoissa rakennustutkimuksissa ei yleensä ole eritelty teoreettisia lähtökohtia, mutta niissä on havaittavissa Hans Hildebrandin ajatus, että kulttuuriin pääsee käsiksi tutkimalla sen fyysisiä tuotoksia:

”Tarkkailija on havaitsevinaan myös eri heimojen luonteiden eroavaisuutta ovikoristeiden laadussa ja näkevinään esim. hämäläisen yksivakaisuuden kuvastuvan kuvissa 21 ja 32.”⁹⁵

”Aineellisen kulttuurin alalla tulisijaa voidaan pitää eksponenttina, joka kylmässä Pohjolassa hyvin herkästi kuvaa yleistä kulttuuritasoa.”⁹⁶

”Uudistusten, etenkin rakenneuudistusten, hidas omistaminen on kaikelle kansantaiteelle ominaista. Me näemme kansanmestarin lainaavan herkästi näkemänsä muodon ja sovittavan sen omalla tavallaan vanhaan rakenteeseen. Hän ei näe pinnan alla tapahtunutta parannusta. Kansanmestari näkee vain koristukset ja niiden muodoissa esiintyvät 'tyylin' ja panee parastaan pysyäkseen toisten rinnalla ja ajan tasalla. Toiselta puolen on jokaisen uudistuksen takana tietyn tason saavuttanut kehitys niin hyvin teknillis-taloudellisella kuin henkiselläkin alalla. Niin kauan kuin jokin kansa ei ole tätä tasoa saavuttanut, se pystyy ajan kulttuurivirtauksesta omistamaan itselleen vain pintakuoren.”⁹⁷

Käsityksen mukaan kansan kehitysaste näkyy suoraan rakennustaiteessa. Näin ollen rakennus on kulttuurin kuva tai ”kansan hengen” tuotos. Jos kulttuuri ei ole kehitysasteeltaan korkea, ei ihminen kykene rakentamaan korkean kulttuurisen kehitysasteen vaativia rakennuksia. Tällaisen tutkimuksen painotuksessa näkyy Hildebrandin ajatusten vaikutus. Jos rakennustutkimusta lähestyy

92. Blomstedt & Sucksdorff 1901, IV.

93. Lukkarinen & Waenerberg 2004, 12–14.

94. Ks. esim. Pälvi 1921 186–188; Rikkonen 1933, 107.

95. Laine 1933, 87.

96. Vilkkuna 1946, 250.

97. Laine 1933, 103.

tältä näkökannalta, ei ihmisen tutkiminen ole olennaista, vaan ”kansan henki” löytyy tutkimalla esinekulttuuria. Kun tutkii *rakennusta*, pääsee käsiksi *kulttuuriin*, jonka avulla ymmärtää *ihmistä*.

Kansatieteilijöiden teoreettinen viitekehys on 1800-1900-lukujen vaihteessa siis ollut välinpitämätön ihmisestä ja näin ollen myös aistimuksista ja asumisen kokemuksista, mutta kuinka on asia heillä, jotka ovat tarkastelleet aistimuksiakin tutkimuksessaan? Suomalaiselle kansatieteen tutkimukselle merkittävä hahmo, Suomen ja Skandinavian historian professori Gunnar Suolahden 1912 julkaistussa teoksessa *Suomen Pappilat 1700-luvulla* on käsitelty yllättävän paljon eri aistimuksia rakennuksessa ja niiden vaikutusta elämänmenoon. Hän kirjoittaa esimerkiksi savupirteistä seuraavasti:

”Pirtissä olo tuli tosiaan lämmittämisen aikana varsin kiusalliseksi, koska, kuten vanha muistitieto Pälkäneeltä kertoo, savu tällöin saattoi 'tulla pirttiin sisälle lattiaan asti, että ihmiset olivat hupussa suullaan sängyssä ja ovesta tuli pakkanen pihalta'; eikä kumma, että pyrittiin savuamisajan haittoja välttämään pakenemalla naapuritaloon, taikka paraimmassa tapauksessa vierastupaan, jossa sitten turhan päiten istuskeltiin ja juteltiin”⁹⁸

”noissa vanhanmallisissa savupirteissä oli siis valosta miltei kokonaan luovuttu lämmön vuoksi.”⁹⁹

On sinänsä kiinnostavaa, että monet Suolahden käyttämistä aistimuksellisiin ja kokemuksellisiin seikkoihin liittyvistä lähteistä ovat luonnontieteellisen ja taloudentutkimuksen saralta. Hän viittaa muun muassa Suomessa 1700-luvulla taloustutkimusta tehneen Ulrik Rudenschöldin¹⁰⁰ ja luonnontieteilijä Carl von Linnen¹⁰¹ teoksiin käsitellessään nykyisen Suomen alueella tällöin asuneiden ihmisten asuintapoja. Suolahdella on ollut tieteenteorian suhteen kansatieteestä eroava tausta. Suolahti painotti tutkimuksessaan aikasidonnaisuutta ja subjektiivisuutta. Hän ei hyväksynyt käsitystä historian lainalaisuudesta ja mekaanisesta syy-seuraus -suhteesta.¹⁰² Hän tutki etupäässä kollektiivisiä ilmiöitä ja keskitti huomionsa tiettyjen sosiaalisten ryhmien historiaan¹⁰³. Hildebrandin innoittamat kansatieteilijät sen sijaan juuri pyrkivät etsimään taustalla vaikuttavaa kansan henkeä keskittymällä subjektin sijaan objektiin. Hildebrandin mukaanhan kansan elintavat olivat helppo selvittää ja ne kuuluivat kulttuurintutkimukseen, eivät kulttuuritieteeseen.

98. Suolahti 1912, 205 → Ailio 1902, 42.

99. Ibid., 204.

100. Esim. Rudenschöld 1899.

101. Esim. Linne 1907.

102. Jutikkala 2007, 444.

103. Vilkuna & Anttila 1978, 19.

Esinetutkimukseen suuntautuneet kansatieteilijät ovat siis ehkä jättäneet vähäarvoisempaan koetun kulttuuritutkimuksen muiden tehtäväksi ja keskittyneet itse tieteellisemmäksi kokemaansa luokittelevaan tutkimukseen. Tämän oletuksen puolesta puhuu myös Aksel Granfeltin *Asunnot ja kansan elämä*. Suurimmaksi osaksi sekin tosin kuvailee asuntojen konkreettisia ominaisuuksia, mutta aistimuksellisten ominaisuuksien kuvailu on siinä ajankohtaan nähden runsasta. Sävyiltään se sen sijaan ei ole tieteellinen tai tieteellisessä mielessä kirjoitettu. Granfelt toimi aktiivisesti ja innokkaasti Kansanvalistusseurassa kansansivistystyön parissa¹⁰⁴. Hänen pohdintansa rakennusten aistimuksellisista ominaisuuksista ovat selkeästi kansanvalistukselliset lähtökohdiltaan, eivät varsinaisesti kansatieteelliset. Granfelt oli kuitenkin sitä mieltä, että rakennusten vaikutus ihmiselämään on kokonaisvaltainen. Hän peräänkuuluttikin tutkijoilta tutkimusasennetta, jonka ”ei tule rajoittua ainoastaan rakennus- ja asumiskohtiin, sen olisi ulottuminen laajemmalle ja syvemmälle, kansojen rakennuksista riippuvaan ja riippumattomaankin koko henkiseen elämään.”¹⁰⁵

Kokemuksellisuus rakennustutkimuksessa nykyään

Aistimukseen ja kokemukseen keskittyminen on yliopistollisessa rakennustutkimuksessa suhteellisen uusi ilmiö. Nykyään kokemuksellisuus on kuitenkin saavuttanut tukevan jalansijan kansanelämän tutkimuksen parissa¹⁰⁶. Teppo Korhosen mukaan 1980-luvulla pohjoismaisessa esinetutkimuksessa omaksuttiin kulttuurianalyysi ja sittemmin fenomenologia. Näiden myötä esineet alettiin ymmärtää uudella tavalla tiedon lähteinä. Fenomenologisesti painottuva tutkimus ei ole niinkään kiinnostunut esineistä itsestään, vaan mieluummin siitä, millaisen merkityksen käyttäjä esineelle antaa ja kuinka hän kokee sen.¹⁰⁷ Teorian mukaan subjekti ja objekti, ihminen ja maailma, eivät ole täysin erotettavissa toisistaan. Näin ollen fenomenologisesti suuntautunut tutkija kiinnittää huomionsa kokonaisvaltaisemmin ihmisen ja hänen elämissaailmansa väliseen suhteeseen. Pelkän esineen tutkiminen ei enää riitä. Ihmisen ja esineen vuorovaikutus ja esineelle annettavat merkitykset ovat nousseet yleisiksi tutkimuksen kohteiksi. Tämä on vaikuttanut myös ihmisen elinympäristön tutkimukseen. Ympäristön tutkiminen kokemuksellisuuden näkökulmasta alkaa näkyä suomalaisessa etnologisessa tutkimuksessa 1990-luvulla¹⁰⁸. Varsinainen kokemuksellisuuteen

104. Sulkunen 2004, 258.

105. Granfelt 1884, 27.

106. Ks. esim. Knuutila, Seppo; Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) 2006, passim..

107. Korhonen 1999, 28.

108. Ks. esim. Mäkinen 1995.

painottuva rakennustutkimus on tullut etnologian kentälle selvästi 2000-luvun puolella¹⁰⁹. Siinä on kuitenkin hyödynnetty fenomenologista viitekehystä melko vähän. Esimerkiksi Outi Tuomi-Nikulan ja Eeva Karhusen toimittamassa artikkelikokoelmassa *Kotina suojeltu talo*¹¹⁰ on tutkittu vanhassa talossa asumista fenomenologisesta näkökulmasta. Myös Kirsi Saarikangas on hyödyntänyt fenomenologiaa tutkimustyössään¹¹¹. Yleisesti kyse on kuitenkin fenomenologian hyödyntämisestä näkökulman valinnassa tai tutkimuskohteen rajaamisessa, ei niinkään analyysin työkalusta. Jonas Frykman ja Nils Gilje ovatkin kirjoittaneet, että ”eräässä mielessä fenomenologiasta on tullut pohjoismaisessa etnologiassa lähes itsestäänselvyys, vaikkakin, jos sallitte sanoa, sitä on käytetty pikemminkin perusteena 'jokapäiväisen elämän' tutkimiselle kuin systemaattisena lähestymistapana.”¹¹² Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt tuomaan fenomenologista teoriaa myös analyysin välineeksi.

Fenomenologialla on mielestäni annettavaa rakennustutkimukselle. Vaikka kokemuksellisia asioita onkin otettu huomioon kansan elämän tutkimuksessa, ei niitä ole perinteisessä rakennustutkimuksessa liitetty rakennukseen. Pro gradu -tutkielmassani tutkin nimenomaan rakennuksen konkreettisen ominaisuuksien vaikutusta kokemukseen. Etnografinen tutkimus on omiaan vastaamaan kysymykseen ”millainen on tutkittava kulttuuri/ilmiö”¹¹³. Fenomenologinen näkökulma lähtee siitä olettamuksesta, että jaetulla kokemuksella on jokin yhdistävä ominaisuus (*essence*). Se auttaa pureutumaan syvemmälle tutkittavaan kulttuuriin. Vaikka fenomenologialle ominaista on kiinnittää huomio kokemuksiin, ei esimerkiksi ilmiöön tai tapahtumaan osaa ottaneiden uniikkien kokemusten selostaminen ole fenomenologiaa. Kuvaus on sitä vasta, kun näistä eri kokemuksista selvitetään kokemusten muodostumisen kannalta yhteiset, kokemukselle olennaiset seikat.¹¹⁴

Fenomenologisvaikutteinen aineiston analyysi voi ohjata rakennustutkimusta osittain uusien kysymysten pariin, osittain mahdollistaa tarkemman analyysin. Laajasti ajateltuna fenomenologinen suhtautuminen rakennustutkimukseen syventää käsitystä rakennuksen ja ihmisen, ja sitä myötä

109. Ks. esim. Korhokangas 2012; Niemi 2001; Saarikangas 2002; Saarikangas 2007; Sappinen 2000, 79–187; Aarnipuu 2008.

110. Tuomi-Nikula & Karhunen 2007.

111. Ks. esim. Saarikangas 2007.

112. Frykman & Gilje 2003, 8. ”In some ways phenomenology is almost taken for granted within contemporary ethnology in the Nordic countries although, if we may say so, more as a justification for doing studies of 'everyday life' than as systematic approach.”

113. Patton 2002, 81.

114. Patton 2002, 106–107 → Eichelberger 1989, 6.

kulttuurin, välisestä suhteesta. Rakennusta on pitkään ajateltu kulttuurin kuvana tai saavutuksena, mutta kulttuuri-ilmioita tai kokonaisia alakulttuureita ei juuri ole käsitelty rakennetun ympäristön luomana asiana. Kuitenkin rakennettu ympäristö vaikuttaa ihmisen kokemukseen maailmasta. Esimerkiksi rakennuksessa vallitsevien olosuhteiden vaikutusta kulttuuriin on usein kuvailtu varsin ylimalkaisesti ja perustelematta:

”Kylmyys vei kuitenkin aina tuntuvaan osan linnan kodikkuudesta. Tämän vastapainoksi linnoissa kaivattiin virkistystä ja vaihtelua, ja sitä saatiin erilaisista huvituksista, seuraelämästä ja yhteisesityksistä.”¹¹⁵

Lainauksessa rakennetun ympäristön ja kulttuurielämän yhteyttä on kuvattu varsin ylimalkaisesti. Tulen erittelemään kylmyyden merkitystä kotoisuuteen ja kotona tapahtuvaan toimintaan analyysiluvuissa.

Perinteisesti rakennustutkimuksessa rakennus on käsitetty ihmiselämän ja henkisen kulttuurin taustana, eräänlaisena esiintymislavana. Taloihin liittyen on julkaistu paljon henkistä ja tapakulttuuria käsittelevää tutkimusta. Näissä on keskitytty lähinnä ihmisten elämään *talossa*, ja toiminnan suuntautumista *taloon*. Vastaavasti fenomenologinen näkökulma rakennukseen tutkii pikemminkin ihmisten elämää ja toimintaa *talon kanssa*. Esimerkiksi jo aiemmin mainittu Martti Haavion *Suomalaiset talonhaltijat* käsittelee talojen piirissä esiintyvää henkistä kulttuuria. Hän ei, kuten on sen ajan tutkimuksen kiinnostuksenkohteille ominaista, pohdi rakennusten ominaisuuksien vaikutusta ilmiöön. Sen sijaan fenomenologisesti suuntautunut rakennustutkija voisi kiinnittää huomionsa esimerkiksi siihen, mihin rakennuksiin haltiat tarinat eniten keskittyvät, ja millaisiin rakennuksen ominaisuuksiin henkiolennot näyttävät kiintyneen. Näin hän voisi selvittää niitä ympäristön olosuhteita, jotka yhdistävät yhteistä kulttuurista kokemusta ja selittää näillä huomioilla entistä syvemmin kyseessä olevaa kulttuuri-ilmiota.

Toinen rakennustutkimuksen ja kokemuksellisuuden yhdistämisen antama mahdollisuus on kulttuurin ja rakennuksen välisen vuorovaikutteisuuden entistä kattavampi analyysi. Rakennusta on yleensä käsitelty kulttuurin tai olosuhteiden muovaamana lopputuotteena.

---

115. Mäkinen 1975, 12.

”Linnavuoren varustamiseen saatettiin siis ryhtyä täälläkin samoista syistä kuin vuosituhansia aikaisemmin lähi-idän kansojen keskuudessa, turvallisuuden takaaminen lienee eräs kaikkien yhteiskuntien varhaisimpia tehtäviä.”¹¹⁶

Lainauksessa todetaan, että linna on rakennettu luomaan turvallisuutta. Fenomenologiasta kiinnostunut rakennustutkija saattaa nostaa esiin lisäkysymyksiä: millä tavalla rakennuksen luoma turvallisuudentunne on vaikuttanut yhteisön kulttuuriin? Onko linnan pystyttäminen ja lisääntynyt turvallisuudentunne johtanut muutoksiin yhteisön tavassa rakentaa ja elää yhdessä?

Pohjimmiltaan kyse on siitä, että tarkastellaan ihmisten fyysiseen rakennukseen heijastamien merkitysten lisäksi myös kokemuksia, joihin rakennuksen ominaisuudet vaikuttavat. Merkitys on symbolinen, sosiaalinen tai kulttuurinen, nimenomaan ajatuksen tasolla toimiva osa ilmiötä tai esinettä. Kokemus sen sijaan on henkilökohtainen merkitysten, muotojen, aistimusten, omien muistojen ja ajatusten herättämä tunne maailmassa olemisesta ja elämisestä. Esimerkiksi Gustav Ränk kirjoittaa artikkelissaan Vatjalainen koti, että ”erittäin huomiota herättävää maagillista mahtia on kansa nähnyt katajassa, jota käytettiin suojakeinona myös talon ympäristössä.”¹¹⁷ Tässä on kyse katajan merkityksestä kansanuskon kontekstissa. Kokemuksellinen puoli taas voisi olla esimerkiksi se tunne, jonka talon ympäristössä olevat maagillisesti suojaavaksi käsitetyt katajat ovat asukkaassa nostattaneet.

---

116. Mäkinen 1975, 21.

117. Ränk 1948, 156.

4. Aistihavaintoja ja ilmiöitä

Aloitan aineiston varsinaisen analyysin pohtimalla hirsitalon vahvaan aistimaailmaan liitettäviä merkityksiä. En siis erottele omiksi luvuikseen näkö-, kuulo-, haju- ja muita aisteja, tai käsittele laajasti sitä millaisia aistimuksia haastateltavat ovat kokeneet. Sen sijaan nostan aineistosta esiin ajatuksia ja merkityksiä, joita aistittaviin asioihin haastatteluissa liitettiin.

Perinteen arvo

Perinteisyyden arvostus nousee jatkuvasti esiin haastatteluaineistosta. Yksi hirsitalon ominaispiirteistä on sen perinteisyys. Perinteen ajatellaan usein olevan jotain vanhaa ja menneisyyteen kuuluvaa. Etnologisessa tutkimuksessa perinteen käsite liittyy nykyisyyden ja menneisyyden suhteeseen¹¹⁸. Perinne ei ole pelkkää menneisyyttä, vaan siihen kuuluu erottamattomasti nykyaikainen näkemys siitä, mikä menneisyydessä on arvostettavaa. Se, mitä pidetään perinteenä, on paljolti määrittelijästä ja tietoisesta tai tiedostamattomasta valinnasta kiinni¹¹⁹. Esimerkiksi puusta tehtyä taloa pidetään yleisesti perinteisenä suomalaisena rakennuksena, mutta harvinaisempia savitaloja sen sijaan ei¹²⁰. Perinteessä ei siis ole kyse ainoastaan esineistä tai historiasta, vaan tavasta jäsentää menneisyyttä. Toisilta, aikanaan yleisiltäkin asioilta, saattaa puuttua perinteellisyyden leima, kun taas toisilla se on. Perinne voi olla myös huomaamatonta¹²¹. Kaikkea perinteistä ei erityisesti ajatella perinteenä. Se voi olla myös tiedostamatonta ja opittua, kuten se, että ovi aukeaa ulospäin asunnosta, ei sisälle. Näin Suomessa on yleensä ollut, ja edelleen yleensä on. Perinne ei ole ainoastaan menneisyyttä vaan myös tätä päivää.

Haastatteluissa nousivat jatkuvasti esiin hirsitalon ulkonäölliset seikat. Niitä pidettiin olennaisena osana hirsitalon viehätystä, ja mainittiinpa osassa haastatteluja se jopa syyksi muuttaa taloon.

M. Mitä sanosit mitkä oli semmosia niinku ihan... tärkeimpiä syitä, syitä tähän taloon muuttamiseen?

Mi. No varmaan siis ihan tämmöset niinku tavallaan tämmöset... ulkonäköseikat, niitä nyt voi varmaan sanoo.

(Martti, Minna)

118. Knuuttila 2006, 40.

119. Ibid. 41 → Heikkinen 1990, 40–41; Knuuttila 2006, 44.

120. Kaila 2010.

121. Knuuttila 2006, 44.

Yksi pidetyimmistä asioista oli ikkunat. Moniruutuisten ja kookkaiden ikkunakokonaisuuksien viehätyksestä mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa. Sen sijaan perinteeseen sopimattomaksi tulkittavien ikkunoiden katsottiin pilaavan talon ulkonäön.

S. Esimerkiksi semmonen että murjastaan jotku semmoset Tiivi-ikkunat tai tällee jotka on ihan tuota eri-
niinku maalmasta ni eihän se oo sillee tietenkään fiksun näköstä sitte. Et ne on vähän semmosia mölön
tuntusia, et niihin kiinnittää ite kyllä huomiota vaikken mikkään hirmu tyyli poliisi oookkaan tässä.

(Satu)

T. Ja sitten kun näitä ikkunoitakin on uusittu niin me on pidetty kiinni, että tässon tää vanhan tyylinen
kaksinkertainen ikkuna eikä mitään lämpölaseja eikä semmosia vaan...

M. Joo minä itse asiassa katoin, luulin, että ne on alkuperäsiä

I. Osa näistä on alkuperäsiä.

T. Joo osa on niin kuin tavallaan uusittu, mutta tää tyyli on samanlainen

(Terho, Martti, Inkeri)

Ikkunoissa yhdistyy perinteen ja siihen liitettävän estetiikan arvostus. Hirsitalon ulkonäöllinen viehätys on osittain perinteen ja perinteisyyden läpätunkemaa.

Haastatteluista kävi ilmi, että informantit tulkitsevat perinnettä myös omatoimisesti. Vanhaa taloa remontoidessa täytyy tehdä päätöksiä siitä, mikä on talolle sopiva tapa korjata.³⁹

I. Erityisesti mä rakastan tämän talon kattoo. Se on tommonen mansardikatto. Varmaan kutakuinkin, alun
alkaenhan tässä on ollu tuo pärekatto ja sen päälle on tehty varmaan aika varhasessa vaiheessa tuo
tiilikatto. Ja se on jo vähän huonossa kunnossa ja vaatis varmaan vaihtamista, mutta [...] mä haluaisin
pitää sen koska se on tavattoman kaunis.

M. Mutta kyllähän siihen voi, eikös siihen voi uuen tiilikaton varmaan pistää että?

T. Kyllähän voi, tämän tyyppisessä talossa niin kun perinteisesti on näitä tiilikattoja uusittu, niin on
laitettu peltikatto. Mut sehän on samanlainen perinteinen vanha kate mikä näissä on ollu, että ei mikään
tämmönen. Vaan prässätty pelti joka sopii näihin taloihin.

M. Joo, en kyllä minäkään tykkää hirveesti mitä on tätä tiilikaton näköstä peltikattoo.

I. Joo, ei se tämmöseen

T. Ei jäljitelmää, kyllä se pitää sitten olla tämmönen prässipelti mikä tämmösessä talossa on ollu, tai
tiilikate. Ei mitään tämmöstä muovipinnotettua tiilikuvioista peltiä.

(Inkeri, Martti, Terho)

Esimerkissä kerrotaan, että talossa on ollut pärekatto ja on tällä hetkellä tiilikatto. Tiilikaton taas voi korvata perinnettä rikkomatta nimenomaan prässätyllä peltikatolla, ei tiilikuvioidulla pellillä. Tässä näkyy perinteisyyden monitulkintaisuus.

Toinen perinteen tulkinnallisuuden piiriin kuuluva seikka on paljas hirsiseinä. Osa haastateltavista piti siitä, kun taas osa sen sijaan kammoksui koko ajatusta. On sinänsä kiinnostavaa, että molempia näkemyksiä perusteltiin perinteisyydellä.

Ma. No harvoissa hirsitaloissa on tälle jätetty nämä raakahirret tänne. Mun mielestäni ne on aivan ihanat. Niinku visuaalisesti ne on tosi hienot. Eihän missään muissa taloissa jätetä tälleen, niihin aina laitetaan paneelit tai muut siihen päälle kuitenkin.

(Maiju)

S. Niin no tuo on muuten semmonen mistä hirmu monet, että ”mikset pane hirrelle kokonaan”. Minä että ei tämä oo mikkään mualaistalo ei täällä koskaan oo ollu semmosta varmasti. No on niin, pahvit niissä on ollu kuitenkin päällä varmasti täällä ja sitten hienommissa taloissa, tai niinku asemallaki sillä lailla, ni siellä on ollu niinku puolipanelointi ja tämmöstä niinku monissa huoneissa, että ei se oo se semmonen paljaalla hirrellä, että se on ollu sitte jossaki maa-, maalaistaloissa ja tämmösissä näin lähinnä.

(Satu)

T. Ja kun ajattelee tässäkin, tää on kuitenkin nyt ollu tavallaan, tässä on ollu apteekki, liikerakennus. Semmonen raaka hirsiseinä ei ole sillä tavalla ehkä hygieeninen ja semmonen. Että on ollu pakkokin näitä pintoja laittaa ja rakennella. Ja sitten, sitten ne on tullut, meillähän oli hirveän paljon, no täällähän meillä ei oo hirveän paljon tota, mä tykkään puupinnoista ja...

I. Mutta se ei kuulu tänne yhtään

M. Kyllähän sitä tuolla näytti vähän olevan.

I. Se on niitä virheitä just, mun mielestä. Niitä virheitä mitä ei pitäs olla.

T. Niin, tossahan pitäs olla hirsiseinäkin nyt. Kesällä otetaan nuo levyt pois.

I. Mutta tuo tuommonen paneeliseinä ei kuulu tämmöseen taloon, että se on yks mikä mua vaivaa. Mutta se on, se oli kaheksankyt lukua se, sillon pistettiin.

(Terho, Inkeri, Martti)

Paljas hirsiseinä saatettiin nähdä osoituksena rakennuksen perinteisyydestä, mutta toisaalta se saatettiin myös tulkita perinteen rikkomisena: menneinä aikoina kun seinät pyrittiin peittämään tapetilla vähänkin varakkaammissa taloissa.

Rakennuksen ulkoasun kontrollointi ja arvottaminen ovat tärkeässä osassa asumisen kokemusta, ja perinteellä on painoarvoa näihin kumpaankin. Perinne ohjasi montaa haastateltavaa esimerkiksi maaleja valitessa sekä värisävyjen että maalityypin osalta. Maaleilta vaadittiin talolle soveltuvia teknisiä ominaisuuksia, ja niiden perinteisyys itsessäänkin nähtiin arvokkaana ja jopa kauneuden takaavana asiana.

M. Mutta niin. Mitkä ne on tässä ulkonäössä mieluisimpia juttuja?

S. Joo, no kyllä se jotenki tuo perinteine ulkonäkö, että se on hauska ku sanna jollekki ulkomaalaiselle että mikä se suomalainen perinnetalo on, punamullalla maalattu ja sitten siinä on nuo valkosella maalatut koristelauat silleen ni kuulostaa niistä niinku joistaki ihan järkyttävältä että ”punanen talo” silleen mutta itellehän se on jotenki sillä lailla että kaunis, se on se semmonen oikee tuota, se väritys ja... Ja ja... Että aattelee että joillakii on näitä että aattelee jottain mineriittilevysysteemeitä ni onhan ne kyllä aika kauheita että.

(Martti, Satu)

M. Mutta mä en sinällään hirveesti tykkää semmosesta niinkun puun värisestä hirrestä vaikka meillä nyt on tosin sitä täällä jonkin verran on, että mä en niinku semmosesta pirttifiiliksestä tykkää, että on niitä kiva sitten kuitenkin vaalentaa, että semmosilla oikeenlaisilla maaleilla.

(Minna)

S. Niin semmonen ja sitte, on sillä merkitystä sillä ulkokuorellaki että. Että tuo väri kuitenkin on tuo perinteinen väri, ni kyllä sillä on tietysti, että ei sitä ois tätäkään talloo varmaan niin nättinä pitäny jos tää nyt ois joku myrkyn vihree tai joku semmonen.

(Satu)

Perinteen ja estetiikan lisäksi useimmat haastateltavat pyrkivät säilyttämään talon alkuperäisiä asioita.

M. Mikä siinä alkuperäisessä viehättää?

I. Nii. Se vaan jotenkin kuuluu, sen aattelee näin. Esimerkiks noi alkuperäset kaakeliuunit selkäs takana.

M. En huomannukkaa, sehän on oikein...

I. Joo, se on todella upee. Ei uusi kaakeliuuni oo ton näkönen. Ja se on...

T. Me on säilytty kaikki vanhat kaakeliuunit tässä. Osa on saattaa olla piilossa jopa komeron sisällä, mutta kaikki ne on jätetty purkamatta että...

(Martti, Inkeri, Terho)

Alkuperäiset, perinteiset kaakeliuunit kuvaillaan esimerkissä upeiksi, upeammiksi kuin uusi kaakeliuuni voisi olla. Ylimääräiset uunit on jätetty pystyyn, vaikkei niitä enää välttämättä lämmityksen vuoksi tarvitsisikaan:

I. Vain tätä yhtä uunia lämmitetään, kaakeliuunia. Muuten on vesikeskuslämmitys joka on rakennettu 60-luvun alussa. [...] Ilmalämpöpumppu on nyt sitten apuna. Vuoden verran ollu.

[...]

T. Kyllä se lämmittääkin apuna, mutta se on, tuli on niin mukava elementti katella. Tosiaan nuo luukut auki niin se on niinkuin, toimii takkana ja. Se on mukavaa.

I. Et kyllä se kovalla pakkasella on niin kuin apuna. Et muuten se on enemmänki tämmönen tunnelman luoja.

(Inkeri, Terho)

Perinteisyydestä on siis suuri rooli haastateltavien asumiskokemuksessa. Eräs haastateltava mainitsi perinteisellä puuhellalla tehdyn ruoan olevan maittavampaa kuin sähköhellalla valmistetun.

S. Mullahan ei oo sähköhellaa esimerkiks ollenkaan olemassa. [...] Jotenki minä aattelen esimerkiks että se elävällä tulella tehty ruoka on sillä lailla jotenki parempaa kun mitä niinku se. Että jos sitä sähköä sotketaan siihen joka välissä sitten ja.

(Satu)

Kyseessä oleva henkilö kertoi haastattelussa myös pyrkivänsä mahdollisimman vähään sähkön käyttöön. Haastateltavalla ei esimerkiksi ollut sähköpistokkeita kuin yhdessä huoneessa, ja osassa huoneista ei ollut myöskään sähkövaloa. Mielestäni ruoan maittavuuden paremmuuden voi tulkita tässä tapauksessa olevan yhteydessä perinteellisyyteen, jota haastateltava piti kovasti arvossa. Ajatus ruoan syntymisestä perinteisin keinoin antaa sille erityisen arvon.

Talon tulkitseminen

Vanha hirsitalo on kyllästetty menneisyydestä kertovilla jäljillä. Näihin kuuluvat muun muassa merkit aiemmin tapahtuneista vesivahingoista, entisten asukkaiden elämän ja omat tai oman perheen jättämät jäljet, korjausten ja muutosten jäljet ja niin edespäin. Haastatelulta kävi ilmi, että remontoijilla ja talon rakentajilla on usein tapana kaivertaa viestejä tai jättää esimerkiksi päivän sanomalehti rakenteisiin. Yhdistävää näissä on se, että ne kertovat jotain talon menneisyydestä. Niiden havaitseminen ja pohtiminen ovat osa vanhassa hirsitalossa asumista. Jos ei muuten niin remontoinnin yhteydessä:

M. Mitä löytyny ni jotakin semmosia kirjoituksia et just [kylän nimi] on luku jossain hirsissä ja sitten oli jossain on luku varmaan joku nimi et niitä on... selvästi näkee et jotku voi olla ihan rakentamisaikasia jotain tämmösiä, just se [kylän nimi] ja sit on myöhemminkin varmaan remonteeraajat laittanu, varmaan noi VR:n tyypitki laittanu ehkä seitkytluvullaki kirjottanu. [Paikannimet poistettu]

(Minna)

Materiaalit kuluvat käytössä. Vanhassa hirsitalossa voi olla esimerkiksi toistakin sataa vuotta vanhoja rappusia ja kaiteita niiden vierellä. Vuosikymmenten varrella käyttö voi kuluttaa näitä vähän kerrassaan miellyttävän pyöristyneeksi ja sileäksi. Tällaiset yksityiskohdat korostavat talon pitkää historiaa:

S. Ja se semmonen kuluminen tällä lailla. Että onhan täälläkin, että nämähän on uudet nämä lattiat on tehty että sillä lailla. No semmonen vaikka että mitenkä täällä on näitä rapun kaiteita kun mennään jonnekkii tuonne ulkorakennuksen vintille ja näille että ku. Siinä näkkee että jos siinä on kulettu että miten ne on hiioutunu sillä lailla tuota. Ja sitten kaikki portaat, kun niissä on ne oksanpaikat sillee koholla kun siinä on rampattu ja rampattu. Kun tämä on niin... toistasattaa vuotta pitkälti vanaha silleesti kuitenkin.

(Satu)

Hirsitalot ääntelevät, ja nämä äänet viestivät asukkaalle erilaisia asioita. Kodistaan oppii tunnistamaan tiettyjä ääniä, ja uudet, ennen kuulumattomat äänet voivat huolestuttaa:

S. Nii ja sit just se tavallaan se katon, ja puun napse, mikä on ku lämpenee. Ni se on kans semmonen tuttu. [...] Mutta tota... Mut ei se oikeestaan, et kerrostalossakin ni... Siis siellä saattaa kuulla kun toinen vetää jossain yläkerroksessa vessan, tai joku menee suihkuun niin sä kuulet sen ja... Mut ne on niinku... Oikeestaan täällä kun tietää, ettei ketään muuta oo kun myö niin eihän sillä oo mitään väliä mitä ääniä täällä kuuluu, siis sillei. Ei ne oo missään nimessä häiritseviä. Enkä mä oo koskaan... siis mä en osaa pelätä täällä esimerkiks yhtään mitään. Että tota ni... Tokihan niitä saattaa säikähtää niitä ääniä, että jo yhtä-äkkiä kuuluu joku et mikähän tuo oli, et mistähän tuo tuli, mutta enemmänkin siitä on niinku kiinnostunut et jaa'a, hetkinen, mitäs tää oli että löytyskö tälle mikään syy, jos ei löydy mitään syytä ni... no sitte ei löydy. Joskus on saattanu olla siis sellaisia ääniä... Minä en nyt ihan tarkkaan muista millanen ääni se oli mut ensin Toni [nimi muutettu] kiinnitti huomiota siihen, oltiinkohan me olohuoneessa ja sit se kysy et kuulitko sä ton ja vähän aikaa kuunneltiin ja... et "emmää kuule mitään" ja sit pikkuhiljaa... pikkusen aikaa meni et joo kyllä mäkin kuulen, et oliko se semmonen ja semmonen ääni. Joo. Sit me jäätiin sitä kuuntelemaan ja se kuulu niinku useemman kerran, mut me ei koskaan löydetty sille mitään tai mistä se tuli tai mikä ääni se oli.

(Saara)

Lainauksessa esitettävässä tapauksessa äänen ei havaittu liittyvän mihinkään erityiseen, mutta siitä huolimatta muutos ihmetytti. Muutokset äänimaailmassa saattavat kuitenkin tarkoittaa ongelmia ja niihin onkin syytä suhtautua vakavasti. Kyse ei kuitenkaan ole ainoastaan hirsitaloa vaan asumista yleisemminkin koskevasta asiasta:

I. Kerran yhtenä yönä mä heräsin semmoseen, no hiljasuuteen jotenkin, outoon hiljasuuteen aamuyöstä. Ja menin tonne keittiöön ja sitten haistoin, että on jotain outoo. Avasin pannuhuoneen oven, ja siellä oli sitten pannuhuoneessa putki mennä rikki ja vedet mennä lattialle.

(Inkeri)

M. Niin siis kyllä niitä oppii tulkitsemaan mitä nuo äänet meinaa. Lähinnä jos näitten eläimien suhteen, et siellä kyllä meillä oli hiiriä sisällä aluksi. Oltiin toisessa huoneessa niin katottiin jaahas pikku hiirulainen tulee sieltä keittiöstä. Että niin kuin tällästä, että siellä niinkun niitä eläimiä, siellä musta kuulu usein, musta kuulu lattian alta nurkasta ihan siis jyrsimisen ääntä. Ne oli kyllä semmosia aika ikäviä, en nyt halua että kukaan kurkistaa sieltä ruokakomeron nurkasta.

[...]

No semmosen nyt huomaa muutenkin, et kun muuttaa omakotitaloon niin silloin alkaa jotenkin siihen suhtautua [...] että se on omassa, omalla kontolla kaiken korjaaminen niin sitä on hyvä kyllä vahtia. Ja korjata niinkun pian.

(Minna)

Kaikista äänistä ei kuitenkaan tarvitse huolestua. Vanha hirsitalo saattaa äännellä myös muun muassa sääolosuhteiden muuttuessa:

M. Niin ja näistä äänistä päätellen tietysti just tääkin, että kovilla pakkasilla aikamoista pauketta kuuluu illalla muutenkin jo jos siihen ei oo sillee tottunut. Nyt täällä on tottunut, mut silloin siellä entisen kodin [paikannimi muutettu] aikoina alkuun oltiin, että mikä hyvä luoja tuo ääni oli. Niin, että yllättävän kova ääni kuuluu kyllä puusta, kun se elää. Et ihan paneelitkin voi haljeta ja kyllähän niistä ääni kuuluu silloin.

(Minna)

Kodin rauha

Hirsitaloa pidettiin haastatteluissa rauhallisena paikkana monessa mielessä. Ensinnäkin hirrestä tehdyt seinät ovat omiaan vaimentamaan ulkoa tulevaa melua.

I. Tää on varmaan aika rauhallinen talo hengeltään kaiken kaikkiaan. Sitten tässä on tietysti se, mä en tiedä johtuuko se ikkunoista vai paksuista seinistä että vaikka tämä on keskellä kylää tässä, ja tuolla on esimerkiks ravintola missä kuulemma öisin möykätään kovasti ja mistä jotkut naapurit valittaa. Ne ei tänne, mä nukun semmosen... tonne päin tonne kylälle päin, ikkuna sinnepäin. Jos mullei oo ikkuna auki kesällä niin sitten tänne ei kuulu mitään. Että tää on todella hiljanen, hiljasella paikalla. Vaikka on keskellä kylää.

(Inkeri)

Mar. Tosiaan sade ei kolise kattoon, se ei kuulu tänne sisään.

Ma. Tosi vähän, jos meet tänne verannalle ni sit, mut täällä ei vaikka on peltikatto.

Mar. Se on se hirsi kans vaimentaa senkin. Mä oon monta kertaa ku sataa vettä et ”mitä, mitä tääl tapahtuu, et mitä vittua”. Ei se kuulosta yhtään samalta ku avaa sen oven.

(Markus, Maiju)

Toiseksi, kuten ensimmäinen edellisistä esimerkeistä jo osoittaakin, rauhallisuus ei ole ainoastaan fyysistä hiljaisuutta, vaan kyse on myös henkisestä rauhallisuudesta tai sen tunteesta:

M. Minkälaiseks sinä sitten sitä tunnelmaa kuvailisit?

I. Tämmösen vanhan hirsitalon?

M. Tämän talon erityisesti. Ja ehkä niinku vähän yleisemminki, mutta tämän niinku erityisesti.

[...]

T. Niin ja sitten sillä lailla jotenkin rauhottava, että täällä ei esimerkiks niinku riidellä ja melskata, että tää ilmapiiri on semmonen rauhottava ja tavallaan, miten sitä nyt sanois.

(Martti, Inkeri, Terho)

Hiljaisuus ja rauhallisuus liitetään kommentteissa yhteen. On sinänsä kiinnostavaa, että toisaalta hirsitalon kerrotaan ääntelevän, ja toisaalta sitä pidetään hiljaisena ja rauhallisena paikkana. Joka tapauksessa kotitalo koetaan ihmisen mielialaan vaikuttavana ympäristönä. Kotona olemisen rauhallisuudesta ja sopusointuisuudesta kiitetään osittain taloa.

Hirsitalon lämmitys

Kaikki haastateltavista käyttivät pönttö-, kaakeli- tai leivinuunia. Osalla nämä olivat lähinnä tunnelman vuoksi käytössä, osa taas käytti niitä pääasiallisena lämmönlähteenään. Myös ne haastateltavat, joilla kodeissa suurin osa lämmöstä tuli muilla keinoilla kuin asuintiloissa

sijaitsevilla tulipesillä, korostivat sitä, että puulämmitys ei ole pelkästään tunnelmalämmitystä vaan sillä on myös selvä vaikutus lämmityslaskuun ja kodin viihtyisyyteen. Moni haastateltavista myös valmisti ruokaa puuhellalla osittain lämmityksen vuoksi. Eräällä haastateltavalla ei tosin ollut sähköhellää ollenkaan, vaan kaikki lämpimän ruoan laitto tapahtui puuta polttamalla. Lämmityskysymykset, veto, kylmyys, lämpötilan vaihtelu vuodenajan mukaan ja eri huoneissa asunnon sisällä ovat vanhassa, suhteellisen vähän modernisoidussa hirsitalossa asuvalle henkilölle suuren osan vuodesta jokapäiväinen asia.

Lämmittäminen toimenpiteenä ja lämmittämisen teknologia olivat yksi haastatteluiden yleisimmistä puheenaiheista. Tähän voi olla syynä se, että tein suurimman osan haastatteluista talviaikaan. Suomen ilmasto on varsin kylmä, ja niinpä lämmittämisen tarve on suuressa roolissa hirsitalossa asumisen kokemuksessa. Kylmyys pyrkii sisään taloon, ja sen pääsy on pyrittävä estämään:

M. Ööö... Hmm... Miten sinulla on tämän lämmitys?

S. No tuota niin tässä on pari pönttöuunia ja sitten tuo puuhella. Nyt mulla on noita sähköpattereita kanssa ollu kun on noin jumalaton pakkaneen että silloin tuota... Että kyllä se pyssyy niinku plussan puolella nuilla puillaki, mutta... Aika viileetä on sillä lailla että jos meinaa että on sellasta ihan asiallista. Ja sitten ku töissä käy ni ei kerkee kahta kertaa päivässä lämmittämään, että sitten yhen kerran vaan lämmittää niin se sit tahtoo mennä vähän kylmäks jos ei oo muuta ni... Sitten tuota. Ja sitten tietysti jos mä lähen kottoo pois talavella niin sitten pittää jättää sähköpatterit päälle että... Ettei vesijohto jäävy.

(Martti, Satu)

Kaikissa hirsitaloissa ei ole erityisen kylmä, mutta kaikkien haastateltavien asumiseen kuului vaihtelevissa määrin kylmyyttä. Lämpötila saattaa vaihdella eri huoneiden välillä, tai jopa saman huoneen eri osien välillä. Seuraavassa lainauksessa mietitään ikkunoiden paperoinnin eli tiivistämisen merkitystä kodin lämpimyyteen:

M. Hmm... Niin teillä nyt ilmeisesti jonkun verran tuota vetoa on kun ette oo noita paperoinu, onko sitä harmiks asti vai?

Mi. No se on sitä kun ei oo paperoitu niin on joo, kyllä sen huomaa kovalla pakkasella. Se on vähän semmonen huono asia, että ei sais olla sillä tavalla mutta meillä nyt on vielä kyllä.

M. Ja on täällä kuitenkin aika lämmin, että eiköhän täällä pärjää.

Mi. Niin ei se siihen mukavuuteen, että lähinnä sitä ajattelee että se on sitä lämmön, energian haaskausta että sitä pitää vähän ajatella kuitenkin. Että se on vähän semmonen että saadaan kärsiä se nahoissamme. Mutta ei se tätä asumista sillä lailla haittaa... Ja siirtyy sitten huoneessa sisemmälle jos alkaa vetää liikaa.

(Martti, Minna)

Vedon ikävä viilentävä vaikutus tuli ilmi eräässä toisessakin lämmöltään muuten varsin miellyttävässä talossa:

M. Onko täällä sitten veto-ongelmia?

I. On, kyllä. Ikkunoista tahtoo vetää, ja jostain tuosta ovestakin vähän että...

T. En minä sitä koskaan koe mitenkään epämukavana, että jos missään esimerkiksi istuu että...

I. Mä en istu tossa tuolissa pakkasella.

T. Ja minuun se ei tunnu missään.

I. Ja mä koen sen sillee. Ei se niin, että se mitään haittais. Mutta onhan se, kyllähän se on selvä, että tuommoset ikkunat ei oo niin tiiviit kun uudet ikkunat. Mutta se on mun mielestä jo lähtökohta, että näin on. Pannaan enemmän päälle sitten.

(Martti, Inkeri, Terho)

Viileyttä tai ohimenevää kylmyyttä ei siis pidetty haastatteluissa kovin vakavana ongelmana, vaan pikemminkin asiana, johon asukas voi tottua. Kylmyyden sietäminen vaikutti olevan joissain tapauksissa merkki karaistuneisuudesta ja kyvykkyydestä kestää hankaliakin olosuhteita, vaikka toisaalta liiallinen talon kylmettyminen ei toivottava tilanne olisikaan:

S. Ja sitten, ku jotkut, ihmisiä ku käy kylässä, että ”minun käsiä paleltaa” ku pessee kylmällä veellä. Ni minä oon ihan että ”hohhoijaa”. Että ne on aika pikku juttuja tuommoset sitte kuitenkin.

[...]

Et tuota semmostahan se on, että talavella ei tosiaan niinku hirveen pitk-, tai ei kehtais olla jos pystys vaan, että sais sitten jonkun talon vahin ku se on sitte ihan hirveetä ku ruppeet uuestaan lämmittämään tuota uuestaan ku oot ollu poissa kun nuo uunit kylmyy, tuommonen hirvee kiviläjä sillä lailla tuota, että kun se on kylmä niin siinä mennee joitaki päiviä että ne saa sillee että se lämpiää jotenki pohjaan myöten taas että.

(Satu)

Koska on kyse täysin tai osittain puulämmitteisistä taloista, kuuluu myös savun haju asumisen kokemuspiiriin.

Mar. Joo ja jos ei pitkään aikaan polta mitään ja laittaa sitten tuonne, ni minä tyhmänä menin laittaa täyteen sen ni kaikki tulee sisälle et ”ei helvetti” ku se on märkä tuo piippu. [...] Onhan se fiksu sillee et, ”hei tehään ruokaa, jotain pitsaa leivinuunissa”, ”joo joo”. Ja täyteen vaan. Ja tuli perään.

Mai. Eikä sillee että ensin paperia perään ja lämpöä.

M. Niin onko teillä usein tullu nuo savut sitte sissään?

Mar. No ei oo ku kaks kertaa tullu, mut se on omaa tyhmyyttä kun ei oo miettiny mitä on tekemässä.

(Markus, Maiju, Martti)

Uunin lämmittäminen on tehtävä eri tavoin eri vuodenaikoina. Olen itsekin tehnyt moneen otteeseen sen virheen, että lataan tulipesän liian täydeksi keväällä, vaikka hormi tulisi ensin lämmittää esimerkiksi pelkkää paperia polttamalla. Huolimattomuus saattaa kostautua:

M. Itelleni kävi tuossa yks päivä sillä tavalla, tai tuossa puoltoista kuukautta sitten ehkä tai tämmöstä ku, ku meillä on se, se on vähän niinku työhuone missä on semmonen. No se ei ihan oo niin hyvin vetävä ku ne kaikki muut ja sitten se, kyllä minä sen tiesin, ettei se vedä niin hyvin ja varsinkaan keväällä ei pidä liikaa laittaa. Laittaa ni, no tosiaan pistin sen ja alkuun rupes vetämään. Ajattelin, että sehän rupeskin hyvin vetämään, että eihän tässä mitään. Sitten lähin sinne jonnekin muualle ja jätin sen sinne. Mut sitten jossain vaiheessa rupes niinku semmonen savu hiipimään, hiipimään.

Mar. Niin sieltä jostain oven raosta?

M. Kyllä siellä oli kuitenkin ovet auki, että huomasin sen hyvissä ajoin, mutta lähin kattomaan. [...] Niin totta kai siinä kävi niin että se rupes työntämään sen kaiken niinku alaluukusta sen. Ihan kaiken savun ja.

Mar. Niin se sit vaan tyhjens ittesä toista kautta ulos.

M. Niin ja sitten ku se oli vielä semmosella paineella, että [...] ku yritti sytyttää sille sinne paperia ni ni se sammu saman tien se tulitikku. Ja välillä piti käyä ulkoo raitista ilmaa ottamassa ja juosta...

Mar. Niin vetää häikäpäissään siellä että ei saatana!

[...]

M. Toisesta uunista otin kekäleitä tuonne alaluukkuun ja paperia. Se muutaman minuutin päästä sytty ja kaikki meni, mut se oli semmonen että kun viikon verran hais kaikki vaatteet ja hiukset savulta.

(Martti, Markus)

Haastatteluista kävi ilmi, että voimakas savun katku on pääasiassa kokemattoman asukkaan pulma. Kun on asunut pitkään talossa, alkavat uunit olla jo siinä määrin tutut, ettei yllä mainitun kaltaisia vahinkoja juuri pääse syntymään. Kokenut uuninkäyttävä osaa ottaa olosuhteet paremmin huomioon:

S. Kyllä sitä on semmosiaki että ketkä on vaikka miten oleviaan, että kotona lämmittävät puilla, ni sit eivät noista älyä mittään. No kun niissä on kaikkii sitä vedonsäätelyä ja jotaki semmosta mihinkä niinku oppii ite kun niitten kanssa pellaa sitte että. Että miten ne parhaiten syttyy ja mitä sen jälkeeseen tehään kun ne on syttyneet ja sen semmosta tuota.

[...]

Mulla oli täällä koiran hoitaja ni sehän oli savustanu koko kämpän ihan lahjakkaasti ku se ei ollu ymmärtäny sitä mitä silloin pittää tehdä kun se tuota ruppee puskemaan savua sissään ja tuolleen siinä.

(Satu)

Olen kuitenkin huomannut, että vaikka hormi vetää hyvin, tulee lämmittämisestä tietynlainen tuoksu. Hirsisessä kodissani etenkin puuhellan lämmittämisestä tuli usein tietynlainen tuoksu, johon kuului usein myös mieto savun vivahde.

Kun lämmittää leivinuunia, ja itse asiassa puuhellaakin tämä koskee, leviää keittiöön jokin miellyttävä tuoksu. En tiedä mikä tuoksu se on, mutta miellyttävä se on enkä osaa yhdistää sitä mihinkään muuhun.

(Asumispäiväkirja 11.02.2011)

Taitava uunin sytyttäjä osaa huomioida ympäristön ominaisuuksia ja olosuhteita. Jos osaa lukea sään tilaa sekä ottaa huomioon vuodenajan ja sytyttää uunin näiden mukaisesti, ei savuttamista tapahdu. Lämmittäjän täytyy toimia vuorovaikutuksessa uunin ja ympäristön kanssa.

Arki vanhassa hirsitalossa siis herättää runsaasti erilaisia aistimuksellisia kokemuksia. Tällä myös on suuri rooli asukkaan elämässä. Aistimusten tarkastelua ei kuitenkaan ole syytä jättää vain kokemusten listaamisen tasolle. Ihmisen elämiseen kuuluu ruumiillisen kokemisen ohella vahvasti ympäristön tulkitseminen. Ruumiin kokemukset ovat tässä tulkinnan prosessissa olennaiset, sillä ne antavat meille informaation, jonka perusteella maailmaa yleensäkin voidaan analysoida, mutta kun kyse on ihmisen ja talon, hänen kotinsa, suhteiden tutkimisesta, ei siitä ole mahdollista päästä selvyyteen pureutumatta syvälle aistimusten *merkityksiin* arkipäivässä. Jarkko Tontti kirjoittaa, että Heideggerin mukaan elinympäristöstä tulee osa ihmistä¹²². Ihminen ja hänen kotinsa tietystä mielessä siis yhtyvät. Ihminen toisaalta heijastaa henkilökohtaisia merkityksiään kotiinsa ja tulkitsee kotiaan niiden mukaan, toisaalta talo fyysisenä ja merkityksellisenä paikkana vaikuttaa asukkaan kokemukseen maailmasta.

---

122. Tontti 2005, 53–54.

5. Merkitysten jäljillä

Tutkielmani jatko käsittelee kokonaisuudessaan paikan henkeä. Ajatus vanhan hirsitalon hengestä nousee toistuvasti esiin haastatteluissa. Hirsitalolla koetaan olevan jotain, mitä kaikilla taloilla ei ole: pintaa syvempi merkitys, identiteetti tai jokin hankalasti yksittäiseksi termiksi muotoiltava asia, jota kutsutaan esimerkiksi nimillä sielu ja henki. Tässä käytän kuitenkin yhdistävää termiä paikan henki. Ajatus talon hengestä vaikuttaa olevan hyvin vahva osa hirsitaloasumista, se nousi esille tavalla tai toisella jokaisessa haastattelussa.

Haastatteluissa ilmennyt paikan henki liittyy nimenomaan vanhoihin taloihin. Sielukkaan, vanhan hirsitalon vastakohtana nähdään jokin tarkemmin määrittelemätön, uusi, sieluton rakennus:

S. Että muistan että mä oon lapsesta asti niistä jotenkin tykänny. Että musta tuntuu että se meiän oma talo tuntu ihan pöljältä ku se nyt oli semmonen laatikko mitä sillon rakennettiin, että suora sähkölämmitys ja isot panoraamaikkunat olohuoneessa ja silleen tuota tämmöstä näin että. Sitten kun kavereita asu, maalla jotkut asu semmosissa niinku tosi vanhoja niinku maatilän päärakennuksia, et siellä oli paljon huoneita ja ylävintti. Et ne oli minusta aina hirmu hienoja sitten ja. Ja ihan semmoset rintamamiestalotkin justiin, tuota, ne tuntu... En minä tiä mikä siinä oli sitten, että ne on aina viehättäny minua silleen nuo vanhat talot sillee.

M. M'm.

S. En minä pysty kuvittelemaan asuvani semmosessa ihan uessa. Ne tuntuu jotenkin että niissä ei oo mittään sielua tai sillee että...

(Satu)

Paikan henki ilmiönä on olennainen hirsitalon kokemuksellisuuden kannalta. Paikan henkeä on tutkittu niin etnologian, humanistisen maantieteen, museologian, antropologian, psykologian, sosiologian ja arkkitehtuurin puolella¹²³. Kaikki nämä tieteenalat määrittelevät paikan hengen eri tavoin. Tässä tutkimuksessa termiin on antropologinen ote. Setha Low on määritellyt antropologisen näkökulman paikan henkeen seuraavasti: ”Paikan henki muodostuu symbolisista suhteista, jotka samat kulttuuriset merkitykset jakava ihmisyyhteisö asettaa yksilön ja ryhmän ymmärrykselle ympäristöstään. Näin ollen paikan henki on enemmän kuin vain tunnepitoinen ja

---

123. Cross 2001, 2.

kognitiivinen kokemus. Siihen sisältyy kulttuurisia uskomuksia ja toimia, jotka yhdistävät ihmisen paikkaan.”¹²⁴

Jennifer E. Crossin mukaan ihmisen suhde paikkaan on merkittävä seikka paikan hengen muodostumisessa. Hän kirjoittaa, että ilmiöön liittyy kuusi erilaista ihmis-paikka -suhdetta: omaelämäkerrallinen, hengellinen, ideologinen, narratiivinen, materialistinen ja riippuvuussuhde. Oma tutkimukseni keskittyy narratiiviseen ja omaelämäkerralliseen suhteeseen. Narratiiviseen suhteeseen kuuluu muun muassa paikasta oppiminen tarinoiden ja poliittisten sekä fiktionaalisten merkitysten kautta. Omaelämäkerrallisessa suhteessa on keskeistä oma historia paikassa.¹²⁵ Paikan henki liittyy yhteisölliseen ja kulttuuriseen ymmärtämiseen, mutta tässä tutkielmassa ilmiötä lähestytään henkilökohtaisen kokemisen kautta. Myös yhteisöllinen taso on kuitenkin läsnä, koska paikan hengen kokeminen henkilökohtaisella tasolla on yhteisöllisillä ja kulttuurisilla merkityksillä ladattu. Paikan henki tieteellisenä terminä ja asukkaiden kokema paikan henki eivät ole toisiinsa täysin verrattavissa. Siinä missä asukkaan näkemys siitä on kokemuksellinen ja emistististä tietoa, niin paikan henki analyttisenä käsitteenä on etisistinen tapa käsitellä asiaa. Vaikka näkökulma onkin erilainen, on ilmiö kuitenkin pohjimmiltaan sama.

Paikan hengessä on kyse symbolisista suhteista. Niiden tarkastelussa ja jäsentelyssä hyödynnän Heideggerin ajatuksia välinekokonaisuuksista sekä viittaussuhteista. Nämä ajatukset ovat hyviä työkaluja pohdittaessa konkreettisen ympäristön, ruumiillisen kokemisen ja niihin liitettävien merkitysten suhteita ympäristön kokemuksen muodostumisessa. Analysoin sitä, millaisia merkitysten ja rakennuksen konkreettisten ominaisuuksien yhdistelmiä ja kokonaisuuksia asukas muodostaa vanhan hirsitalon voimakkaan aistimuksellisen annin pohjalta. Millainen on ihmisen ja hirsitalon suhde? Mikä on paikan hengen rooli tässä suhteessa? Seuraavaksi otan käsiteltäväkseni hirsitalon luonteen sisä- ja ulkotilan erottavana rajana. Tämä rajallisuus on yksi merkittävistä seikoista ihmisen ja hirsitalon välisessä suhteessa ja tärkeä osa hirsitaloasumisen kokemuksessa.

---

124. "Place attachment is the symbolic relationship formed by people giving culturally shared emotional/affective meanings to a particular space or piece of land that provides the basis for the individual's and group's understanding of and relation to the environment.... Thus, place attachment is more than an emotional and cognitive experience, and includes cultural beliefs and practices that link people to place." Cross 2001, 1 → Low 1992.

125. *ibid.*, 3.

Hirsitalo rajana

Minkä tahansa kodin voi tulkita olevan raja. Kodin piirissä on rajallisuutta monessa mielessä. Sen rajat voivat olla esimerkiksi työajan ja vapaa-ajan raja; kun aamulla poistut pihasta, olet jättänyt kodin ja siirtynyt työskentelyn maailmaan. Kodin seinät tai pihan aidat ovat myös sosiaalinen raja. Talon asukas on herra talossaan, mutta ei sen ulkopuolella. Talon sielun kannalta ajateltuna hirsitalon rajallisuudessa olennaisinta on kuitenkin sisä- ja ulkotilan erottaminen. Analyysini hirsitalosta rajana painottuu talveen. Valitsin tällaisen painotuksen sen vuoksi, että ilmiö korostuu talvella.

Asuinpaikan tulee olla kotoisa. Tämä asettaa tiettyjä vaatimuksia talolle. Perustavia vaatimuksia kotoisuudelle ovat lämpö ja valo¹²⁶. Lisäksi kodilta vaaditaan yksityisyyttä¹²⁷, esteettisyyttä ja käytännöllisyyttä, suojaa luonnonvoimilta sekä mahdollisuutta peseytymiseen, ruoanlaittoon ja muihin sen kaltaisiin jokapäiväisiin asioihin. Kotoisuus on sitä, kun asuintalo välinekokonaisuutena toimittaa virkaansa asumisen työkaluna; kun ihminen on ja asuu kodissaan toimitellen arkisia askareitaan, silloin tällöin pyhää ja juhlaa viettäen. Koti ja kotoisuus eivät rajoitu ainoastaan sisälle asuntoon. Myös pihamaa on osa kotia. Kotoisuus ei kuitenkaan ole yhteneväinen omistusoikeudellisten rajojen kanssa, vaan esimerkiksi lapsilla on tapana valloittaa kotinsa lähialueen tiet, polut ja joutomaat pihapiirinsä jatkeeksi. Toisaalta kodin tuntu voi rajoittua omistusoikeutta pienemmäksi vaikkapa pihan vierestä menevän moottoritien vuoksi. Kodikkuuden tunteen voi tuntea myös julkisissa paikoissa. Kokonaista kaupunkia saatetaan pitää kotina. Martin Heidegger menee niin pitkälle, että kirjoittaa asumisen olevan ”tapa, jolla kuolevaiset ovat maan päällä.”¹²⁸ Kotoisuus on siis sekä toiminnallinen että tunneperäinen asia. Kolkko mutta funktionaalinen paikka ei ole aidosti kotoisa, kuten ei ole viehättävä, mutta todella alkeellinen mökkikään. Hirsitalolle ominainen kotoisuus ja paikan henki ovat yhteydessä toisiinsa. Hirsitalon henki on yksi kotoisuuden muotoutumiseen vaikuttavista talon kokemuksellisista piirteistä.

Kotitalo on välinekokonaisuus, jonka tarkoitus on muodostaa ja säilyttää kotoisa tila. Kotitalon välinekokonaisuus tekee sen tarjoamalla välineet, joilla kotoisuuden tila voidaan rajata maailmasta, ja joilla se voidaan säilyttää kontrolloimalla muun maailman pääsemistä kotoisuuden tilaan ja

---

126. Kts. mm. Karhunen 2007, 19.

127. Mäenpää 2007, 42.

128. Heidegger 2003, 54.

poistumista sieltä. Kuten aiemmissa luvuissa totesin, välinekokonaisuus on kokoelma välineitä, jotka muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Näin muodostuneella kokonaisuudella on aina jokin tehtävä, johon sitä hyödynnetään tai josta sen täytyy suoriutua. Koti on kotoisuuden aluetta. Jotta talon sisällä voi olla kotoisuutta, tulee ulkopuoli, tai luonto, pitää ulkona. Kylmyys, sade, tuuli, auringon paahde, eläimet, vieraiden katseet ja vuodenajan vaihtelut on pidettävä sieltä poissa, tai, tarkemmin sanottuna, kontrollissa. Talo (kotoisuuden) välinekokonaisuutena koostuu siis asioista, jotka pitävät ulkopuolelle kuuluvat asiat ulkona ja päästävät sisään sen mikä sisälle on saatava. Sisälle kuulumattomat asiat ulkopuolella pitävistä välineistä tärkeimmät ovat seinät, katto ja lattia. Myös uuni on Suomen ilmastossa yksi keskeisimmistä osista tätä välinekokonaisuutta¹²⁹.

Kotoisuuden ja ulkomaailman rajaa ylläpitävien välineiden lisäksi on olemassa niiden ylitystä kontrolloivia välineitä. Kun kotoisuutta pitää yllä, syntyy jätettä. Tämä jäte ei kuulu sisälle, se on saatava ulos. Suomessa on jo pitkään suosittu ulospäin lämpiäviä uuneja. Näissä uunin savu johdetaan savupiipun avulla ulos. Jos vielä savupirttien aikaan savu olikin osa kodin piiriä, niin nykyään erittäin harva säilyttäisi sisään savuttavan uunin arkikäytössä. Uuneihin siis liittyy epätoivottavan kylmyyden ulkona pitämisen lisäksi rajan ylitykseen liittyvä väylä. Savu ei kuulu kotiin, niinpä se on saatava sieltä pois. Lika ja roskakaan eivät ole toivottavia sisätiloissa. Rajan kontrollointi ei tapahdu ainoastaan sisältä ulos. Ulkona on erinäisiä asioita, joiden läsnäolo myös sisällä on toivottavaa. Pimeä koti on ikävä, mutta ikkuna päästää auringonvaloa sisälle päiväsaikaan. Sen sijaan nukkuma-aikaan valon määrää tahdotaan himmentää verhojen avulla. Vesiputki tuo veden lavaaariin ja suihkuun, mutta katon läpi vettä ei kotiin tahdota.

Kotoisuuden neljä aluetta

Jaottelen kodin piirin neljään eri alueeseen. Nämä alueet ovat kodin piirin muuttuviin ja moninaisiin rajoihin liittyviä ja pyrin selventämään niiden avulla asukkaan olemista talossa ja etenkin vuodenaikojen sekä lämmön jakautumisen vaikutusta siihen.

---

129. Uunin rooli kodissa on modernisaation myötä muuttunut vähemmän ilmiselväksi. Keskuslämmitys on vienyt uunin ja tulen piiloon kellareihin ja lämmityshuoneisiin, kaukolämpöä käytettäessä uuni ei ole koko talossa ja suoran sähkölämmityksen yhteydessä uunia ei välttämättä ole ollenkaan. Kaikissa näissä tapauksissa lämmön alkulähde on kuitenkin tärkeä asumisen kannalta.

1. Ydinalue on pääasiassa varsinainen kotitalo. Siellä kotoisuus on voimakkaimmillaan ja asumisen päätoiminnot tapahtuvat tällä alueella. Kotoisuuden ydinalue on kodin piirin henkinen ja toiminnallinen keskittymä.
2. Ulkovyöhyke on ydinalueen ulkopuolinen alue. Se voi olla kotoisaa tai ei-kotoisaa aluetta. Oma piha kesäaikaan on esimerkki kotoisasta ulkovyöhykkeen osasta. Sen sijaan metsät, maantiet, kaupungit ja niin edelleen eivät lähtökohtaisesti ole kotoisia siinä mielessä kuin oma kotitalo. Pääasiassa kyse on kuitenkin kotitalon ulkopuolisesta alueesta yleensä, mutta ulkovyöhyke voi työntyä myös varsinaisen kotitalon sisäpuolelle.
3. Kotoisuuden saarekkeet ovat pihapiirissä sijaitsevia kotoisuuden ydinalueeseen vertautuvia, mutta siitä fyysisesti erillisiä paikkoja. Kotoisuus ei ole näissä yleensä yhtä voimakkaana kuin varsinaisella ydinalueella.

Kotoisuuden eri alueiden rajoja ylitetään 4. ylikäyntien avulla. Näitä ovat muun muassa verannat, kuistit, ovet sekä ikkunat ja toisaalta myös savuhormit, joiden avulla hallinnoidaan valon, raittiin ilman, savun ja muiden vastaavien asumiseen liittyvien asioiden tulemisia ja menemisiä. Myös pihan läpi kotitalosta ulkosaunaan vievä polku on ylikäynti. Se vie ulkovyöhykkeen läpi kotoisuuden ydinalueelta kotoisuuden saarekkeeseen.

Ulkovyöhykkeen ja ydinalueen hämärtyvä raja

Kuten sanottua, kotoisuuden ydinalue sijoittuu pääasiassa kotitaloon. Ydinalueen ylläpidon välinekokonaisuuden avulla pyritään pitämään kotitalon fyysisten rajojen sisäpuoli mahdollisimman kotoisana. Toisin sanoen kotitaloa ylläpitämällä koti pyritään pitämään asumiselle miellyttävänä ympäristönä. Useimmat arkiset kodin askareet on tapana keskittää sisälle asuintaloon. Koti antaa suojan ulkomaailman vaikeimpia olosuhteita vastaan.

Rajoja etnografisesti tarkastellessa ei pidä tarttua liian vahvasti fyysisen maailman rajoihin. Kokemuksellisessa mielessä hirsitalon rajat ovat seiniä ja kattoa häilyväisemmät. Kotoisuus ei

pysyttele jäykästi seinien sisällä, vaan kotoisuuden ydinalue muuttuu vuodenaikojen ja sään vaihtuessa. Jos hirsitaloasumista toisaalta leimaakin luonnon tunkeutuminen sisään, niin toisaalta myös kotoisuus toisinaan tunkeutuu luonnonvoimien hallitsemalle alueelle. Olosuhteiden salliessa ydinalueen toimintoja voidaan toteuttaa myös asuintalon ulkopuolella:

M. M'm. Miten se sitten. Miten se tämä tässä kotona oleminen ni... Ni onko se tuo, vuodenaajoilla mitenkä iso vaikutus siihe, siihe että millä tavalla täällä yleensä tulee oltua?

S. No onhan siinä, totta kai sitä kesällä on enemmän tuossa ulukona sillä lailla että. Viime kesäkii siinä, että kaikki ajat mitä vaan pysty ni makas tuolla pihamaalla jossaki lukemassa tai jottain tällee sitte että...

[...]

Ja sit mulla on ulkosauna mihinkä pittää kantaa vesi. Tällee sitten tuota, että kesällä nyt esimerkiksi voi tuota peseytyminen, on huomattavasti helepompaa, että jos ei taho saunaa lämmittää ni siinä ku vaan mennee ja pistää ämpäriin vettä ja mennee tuonne pihalle ja kaataa sitä päälleen ja sitten ja.

(Marti, Satu)

Kun säät lämpenevät kesän tullessa, saattaa asukas siis käyttää pihaansa niihin toimiin, joita tehdään talvisin sisätiloissa. Yksi tavanomaisimmista ydinalueen tehtävän ulos viemisestä lienee edellisessä aineistositaatissa mainittu pihamaalla lukeminen. Järven rannassa olevissa taloissa peseytyminen saattaa siirtyä kesäisin järven rantaan kylpyhuoneen sijasta. Talvisin kotoisuuden ydinalue ei ymmärrettävistä syistä juuri hirsiseinien ulkopuolelle siirry.

Ylikäynnin ominaisuuksia

Raja on vaihtelevainen myös toiseen suuntaan. Vaikka kotitaloa pidetäänkin kotina, ei kotoisuus aina täytä sitä nurkasta nurkkaan kokemuksellisessa mielessä. Koska on kyse ajatuksen tasolla olemassa olevista rajoista ja yhteyksistä, voi ulkovyöhyke tunkeutua myös kodin seinien sisäpuolelle. Kodin ydinalue voi kutistua paljonkin fyysisien seinien rajaamaa aluetta pienemmäksi:

M. Entä onko se sitten täällä ihan sisällä talossa, ni vaikuttaako se vuodenajat miten? Tai niinku onko tässä vaikka jotku huoneet mitkä sitten on lämpimämpiä talvella ja joihin sitten vetäytyy?

S. Niin no ylleisestikii minä oon aika paljon tässä keittiössä sillee tuota niin kun varsinki talvella sen takia kun tuota niinku tämä on ainoa huone missä mulla on niinku sähköt ja missä on kunnolliset valot sillee että tuota.

[...]

Kyllä sitä aina aattelee että joskus varmaan oikeesti laitanki silleesti että sitten tulee muuallekin pistorasiat ja valot ja tämmöstä. Että nyt on ollu semmosta että tässähan sitä tulee aika paljon pyörittyä ja sit sen pimmeiden takia tässä huoneessa. Et tuota niin, silloin kun on valosan aika ni sit tulee enemmän oltua niissa muissakin huoneissa sitte. Et se niinku vaikuttaa siihen kyllä. Ja sitten tässä pystyy tosiaan, kun pittää tuossa hellassa tulia, niin tämä tulee tosi nopeesti lämpöseks sillee äkkiä et kun polttaa puuta siinä koko ajan. Että voi paikallakkii istua että ei sitten aivan palellu siinä.

[...]

Ja sitten siinä on tuo kylmävintti ja siinä on semmonen pikkuhuone jossa on kanssa semmonen pien pönttöuuni mutta se on lämmityskiellossa et ku siellä on joku halakeema siinä liitoksessa.

(Martti, Satu)

Haastateltavan koti jäähtyy talvella. Myös valon määrä vähenee päivän lyhetessä. Näiden tapahtumien myötä kotona oleminen muuttuu erilaiseksi kuin kesällä. Kotoisuuden ydinalueelle laitetaan tiettyjä vaatimuksia, kuten lämmön ja valon riittävyys. Informantin kodissa nämä vähenevät talven tullen ja muuttuvat olosuhteet vetävät kokemuksellisia rajoja uusiksi.

Kaikissa vanhoissa hirsitaloissa olosuhteet eivät ole suinkaan yhtä vaativat kuin edellisen kertojan kodissa. Myös enemmän modernisoiduissa, keskus- tai kaukolämmitteisissä taloissa voi kuitenkin ilmaantua ongelmia:

M. Onko täällä sitten veto-ongelmia?

I. On kyllä. Ikkunoista tahtoo vetää, ja jostain tuosta ovestakin vähän että...

T. En minä sitä koskaan koe mitenkään epä mukavana, että jos missään esimerkiks istuu että...

I. Mä en istu tossa tuolissa pakkasella.

T. Ja minuun ei se tunnu missään.

(Martti, Inkeri, Terho)

M. Niin teillä nyt ilmeisesti jonkun verran tuota vetoa on kun ette oo noita paperoinu, onko sitä harmiksi asti vai?

Mi. No se on sitä kun ei oo nyt paperoitu niin on joo, kyllä sen huomaa kovalla pakkasella. [...] Mutta ei se tätä asumista sillä lailla haittaa. Ja siirtyy sitten huoneessa sisemmälle jos alkaa vetää liikaa.

(Martti, Minna)

Ikkunat ja ovet ovat talossa välttämättömiä. Ne ovat pakollisia viihtyisän asumisen kannalta, mutta niihin sisältyy eräitä ongelmia asuinolosuhteiden kannalta. Esimerkiksi ikkunan tarkoitus on päästä valoa ja tarpeen tullen raitista ilmaa sisälle, mutta se päästää taloon jonkin verran myös kylmää ilmaa, ja tämä pakottaa siirtymään etäämmäs ikkunan luota. Toisaalta ikkunat ovat välttämättömiä valon kannalta, toisaalta niistä tuleva kylmä veto häiritsee kotona olemista.

Ylikäynnit eivät kuitenkaan ole ainoastaan ongelmallisia seikkoja. Niiden vaikutus kotona olemiseen ei liity ainoastaan asumisen olosuhteisiin, vaan niihin yhdistetään myös vahvoja merkityksiä:

M. Mistä niin kun tykkäät tässä eniten ulkonäöllisesti? Tai mikä tässä on semmonen ihan tiivistynein hienous?

S. No se on varmaan tuo kuisti on... on se. Et se tavallaan niinku... Et sä oot tervetullu. Et sinne-, siihen on helppo tulla. Ja sitten just se tietysti yhdistyy niinku kulttuuriin ja tapaan, et kaikki ketkä tänne tulee ni ei ne arkaile tulla sisälle. Ne tietää, et meillä on avaimet ovesa et jos me ollaan kotona. Sit ne vaan tulee, koputtelee, et hei. Ei meillä oo mitään ovikelloja eikä mitään. Ne ne niinku vaan tulee koputtelee ja hei et... tultiin. Se on jotenkin niin ihana et ne tuleeki tänne niin helposti, et muutki kokee sen että tänne on helppo tulla, ett voi tulla vaan ilman että tarttee soittaa kelloa tai niinkun näin. Ne vaan tulee sisälle ja... et se on sillei, sillei kyllä mukava.

(Martti, Saara)

Kertojan mielestä lasikuisti on varsin houkutteleva ja tervetulleisuutta viestivä asia. Sisään astumiseen houkuttelevan kuistin voi tulkita viittaukseksi kotoisuuteen. Lasiveranta on yleensä varsin näyttävä ja merkittävä osa rakennuksen julkisivua. Iso osa talon ulkoasua kertoo pihaan tulevalle vieraalle sisällä odottavasta miellyttävästä kotoisuudesta. Rakennuksen julkisivu huokuu tervetulleisuutta. Kuistit eivät ainoastaan houkuttele sisälle kotoisuuteen, vaan ne ovat paikkoinakin erityisiä:

I. Ja on meillä tuolle radan puolen ovellekin jo suunnitelma, että kun me saahaan tohon se aita niin ehkä siitäkin vois sitte, no ainaki istuskella. Kyllähän me viime kesänäkin siinä jo istuskeltiin.

M. Niin onhan se ihan mukava, tai siis just hyvät istuskeluportaat jossa voi vaikka aamukahvin käyä juomassa jos...

I. No tuohon paistaa just aamuaurinko joo, tuonne noin, että siinä on ihan kiva aamulla istuskella. [...] Ku tässä ei oo kuistia, meillä entisessä talossa [paikan nimi muutettu] oli siis semmonen lasikuisti oikein ni... ni se oli kyllä minun ihan lempparipaikka, että se oli meillä silloin kesällä semmosena ruokahuoneenaki. Ku tässä ei oo semmosta kuistia ni varmaan mä oon niin ku täällä yrittäny ettiä semmosta vastaavaa niin se on tuo eteinen tuolla että...

M. Ootteko te sitten miten, tai ootteko te miten sitä kesällä käyttäny, ku sanoit, että... että vähän ollu semmonen vastine?

I. No lähinnä just tätä aamukahvin juomista, että kun siihen paistaa se aamuaurinko ja siinä on paljon sitä lasi-ikkunaa ja ovia voi pitää auki samaan aikaan. Voi välil-, toiset voi istuu rappusilla ja toiset siinä sisällä, et sillä tavalla. Ja mä tykkään siitä ku siinä on semmoset, se on niin ku pieni tila ja siinä on silti paljon katseltavaa, ne on kivat ne ikkunat ja kiva se ovi, ja sitten... jotenki semmonen se mittakaava on semmonen kiva.

Lainauksessa ulko-oven luona olevat portaat ja kauniilla ikkunoilla varustettu eteinen ovat mukavia paikkoja aamukahvin juomiseen. Siinä missä kuisti voi houkutella ulkoa sisälle, se saattaa myös houkutella asukkaan sisä- ja ulkotilan rajaseudulle. Lasikuistilla tai etuportailta kahvia juodessa sisä- ja ulkotila yhdistyvät: kahvi ja aamutoimet kuuluvat taloon sisälle, aamuaurinko sen sijaan on pikemminkin ulkona oleva asia. Tähän välitilallisuuteen näyttäisi yhdistyvän erityisiä merkityksiä. Se on toisaalta huone ja osa taloa, mutta vuodenajat ja sääolosuhteet korostuvat siellä erityisen voimakkaasti. Talvella lasiverannalla on pakkasta ja lunta, sateen ropina kuuluu siellä voimakkaasti ja kesäaamuna ilmassa voi olla kostea kesän tuntu. Tämä vaikuttaa viehättävän monia hirsitaloasukkaita. En keskustellut tästä asiasta paljoa haastateltavien kanssa, mutta uskon tämän kiintymyksen johtuvan juuri siitä, että lasiverannalle, kuistille tai hyville portaille keskittyy samanaikaisesti sekä talon että luonnon kokeminen. Lasiverannalla ulkomaailma on vahvemmin läsnä kuin olohuoneessa. Se on kokemuksellisesti varsin erilainen tila. Näissä välitiloissa ulkomaailman kokeminen on vahvempaa kuin varsinaisissa asuinhuoneissa. Asuintilat on rakennettu kompromisseiksi: talvella tulee olla lämmin, kun taas kesällä vaatimukset ovat varsin erilaiset. ”Voi väittää, että Suomessa asunnolla on ensisijaisesti suojauduttu kylmyyttä vastaan”, kirjoittaa Pekka Junkala.¹³⁰ Kesäinen aamu tahdotaan kokea voimakkaammin kuin keittiön tai olohuoneen pöydässä. Verannat ja kuistit, jossain tapauksissa myös etuportaat, tarjoavat tähän

130 . Junkala 2000, 130.

mahdollisuuden ilman, että kotoa pitää varsinaisesti poistua. Samoin on laita esimerkiksi sadepäivän kanssa. Katetulla kuistilla voi nähdä, kuulla ja haistaa sateen kastumatta.

Kotoisuuden saarekkeet

Vaikka haastateltavat hyväksyivät ja jopa arvostivat tiettyä vaivalloisuutta, eräät elämää helpottavat modernisoinnit ovat kuitenkin nykyaikaiselle ihmiselle suorastaan itsestään selviä. Ensimmäisessä haastattelussa kysyin talon modernisoinnista, ja mielessäni olivat tällöin lähinnä vanhan talon konkreettiseen perinteisyyteen liittyvät asiat. Saamassani vastauksessa kuitenkin painottui asumisen perinteisyys kokemuksellisella tasolla:

M. Mitäs sinä sitten ajattelet tämmösen vanhan talon niinku... modernisoinnista? Niin kun... no vaikka justiinsa tuommosten ikkunanpielien vaihtamisista ja muovimatot ja tämmöset ja niin kun. Ja mitä sitä nyt voikaan laittaa.

S. No vesijohto sisälle. [...] No joo, mut kyllä mä ehkä ymmärrän mitä sä ajoit takaa. No siis, ihan ok esimerkiks on se, että se on se vesijohto sisällä koska se tietää sen, että tänne voi tuua pesukoneen. Elikkä että mun ei tarvii lähtee avantoon peseen pyykkiä, ja pesukone on se, mistä mä en ehkä ihan heti luopus niinku nykypäivän mukavuuksista.

(Martti, Saara)

Tässä on kyseessä kotoisuuden ydinalueen rajojen vahvistaminen siinä missä esimerkiksi ikkunoiden uusimisessakin. Ilman pesukonetta kotoisuuden ydinalueelle nykykatsannossa kuuluva pyykkääminen pitäisi tehdä avannossa, eli ydinalueen toimintoja pitäisi viedä kylmälle ulkovyöhykkeelle. Osa kotoisuuden ydinalueesta olisi tällöin kylmä paikka. Pyykinpesu avannossa on käytännössä mahdotonta saada miellyttävän lämpimäksi tehtäväksi, ja niinpä on helpompi tuoda se keittiöön, valmiiksi lämpimään tilaan. Modernisointi ei ainoastaan vahvista ydinalueen rajoja vaan myös pyrkii sijoittamaan kodin arkeen liittyvät toimet kotitalon seinien sisään. Kuten Heidegger kirjoitti, välinekokonaisuuksilla on pyrkimys toimivuuteen¹³¹. Myös hirsitalossa asuvalla ihmisellä on tapana kohentaa kodin välinekokonaisuuden toimivuutta saadakseen elämästään helpompaa.

---

131. Heidegger 2000, 96–97.

Kaikkea kotoisaan olemiseen liittyvää ei kuitenkaan voi tehdä asuintalossa. Monenlainen puuhastelu, vaikkapa huonekalujen korjaaminen, voi levittää sotkua ja roskaa ympäristöön. Askarteleminen ja käsityöt ovat kotiin kuuluvia puuhia, mutta asuintilat ovat niille huono paikka. Sahanpuru tai muun askartelujäte eivät kuulu olohuoneeseen. Usein onkin tapana siirtää tällaiset tekemiset ulkorakennuksiin. Siellä niille on paremmin tilaa eikä epäsiisteys niin haittaa:

S. Tässä on hyvä, että on tuossa navetassakin tullu touhuttua sillee justiisa, tietenkkin rakennettiin jäniksille ite toi... toi ulkoasumus ja navettaan taas sitte sisäasumus ja... Ja oon rakentanu sinne sitten niille semmosia paikkoja ja soppia ja muuta. Et sä voit vaan marssia sinne navettaan, siellä löytyy lautta, siellä on kaikkee, siellä on työkalut ja muut. Sinä voit vaan mennä ja tehdä. Elikka sun ei tarvii niitä raivata sieltä sen jälkeen sit pois eikä tarvii miettiä et voi ei, nyt tulee puunlastuja jonnekin ja sitten kun jäniksille kantaa vaikka heinää niin aina kun mä kannois sitä... tota... kerrostalossa esimerkiks autosta asuntoon ni se oli aina et voi ei apua jos tänne varisee heinää. No mitäs väliä sillä on jos se varisee meiän pihaan? Ei yhtään mitään. Maallahhan tässä asutaan.

(Saara)

Liiterit, autotallit, käsityötilat ja muut vastaavat harrastepaikat kuuluvat moneen kotiin. Tällaiset tilat voivat olla kotitalon yhteydessä, mutta usein nämä harrasteet on viety pihapiirissä oleviin ulkorakennuksiin.

Uuni, kotoisuuden funktionaalinen ydin

Kodin välinekokonaisuus siis pyrkii pitämään kotoisuuden ydinalueen kotitalossa tietyin poikkeuksin. Tähän välinekokonaisuuteen kuuluu eräs väline, jonka merkitys kotoisuuden suhteen on erityislaatuinen. Tämä väline on uuni. Katto ja seinät luovat tilan kodille, mutta uuni täyttää tämän tilan lämmöllä, joka on korvaamaton kotoisuudelle. Tulella on ollut perinteisesti keskeinen rooli suomalaisten asumisessa: ”Lämmön karkaamisen pelko, taistelu kylmää vastaan ja kylmän voittaminen tai pelko sille häviämisestä, on ollut osa pohjoisen ihmisten arkipäivää. [...] Tuli on liittynyt monella tapaa ihmisten arkipäivään.”¹³² Kylmä koti, vaikka onkin koti, ei ole kotoisa siinä mielessä kuin lämmin.

---

132 . Junkala 2000, 130.

Hyvän uunin ja lämmön avulla kotoisuus voidaan paitsi levittää ympäri kotitaloa, myös kuljettaa asuintalon ulkopuolelle muihin pihapiirin rakennuksiin. Näin syntyy kotoisuuden saarekkeita. Eräällä haastateltavista oli pihassa vanha sauna. Sitä ei kuitenkaan voinut käyttää, koska hormi oli hajalla, ja niinpä haastateltava joutui tyytymään niin sanotussa elintasosiivessä olevaan sisäsaunaan:

S. Mutta se just, että tällä hetkellä tässä on sisäsauna, ja sisäsaunalla me ei varsinaisesti tehtä mitään koska me haluttas ulkosauna. Pihasauna, perinteinen misson pata, missä lämmitetään vesi ja tälleen että.

(Saara)

Koska ulkosaunan uuni ei ollut käyttökunnossa, ei kotoisuus voinut ulottua sinne. Sen sijaan toisella haastateltavalla ulkosauna oli ainoa peseytymisen paikka talviaikaan:

S. Tämähän on henkilökohtaisia tunteja tämmönen miten hankalaks sitä ihminen haluaa elämäsä tehdä mutta tosiaan ni mulla ei oo kuumavesivaraajaa ollenkaan tuota että, mulla tulee vaan kylmä vesi sitten ja tuota. Ja sit mulla on ulkosauna mihinkä pittää kantaa vesi. Tälleen sitten tuota, että kesällä nyt esimerkiksi voi tuota nuo peseytyminen, on huomattavasti helepompaa.

(Satu)

Koska ulkosaunassa oli toimiva kiuas ja lämminvesipata pystyi siitä tekemään osan kotoisuuden piiriä lämmittämällä sen. Samalla haastateltavalla oli myös vintillä pieni huone, jonka hormi oli hajalla. Huone on kuitenkin saatu käyttöön tarpeen tullen. Nimenomaan lämpö on kynnyskysymys, jolla vintillä sijaitseva passiivisessa tilassa oleva huone saadaan kotoisuuden piiriin:

S. No se on ollu sillä lailla ite asiassa kun tuota minä oon pitäny sitä semmosena huoneena että nuo koirat ei saa mennä sinne ku mulla on semmosia kavereita joilla on astma ja tälleen että ne pystyy muuten tässä olemaan, mutta ei pysty nukkumaan sitten sillee ni. Kyllä ne on siellä sitte kämppäilly että me on veetty sinne roikalla sähköpatteri ja se on niin pien se huone että siellä on yks sähköpatteri ni siellä hiki lentää suunnilleen sitten.

(Satu)

Käytännöllisen lämpötilan lisäksi uuni luo kodikkuutta myös henkisellä tasolla. Yksikään haastateltavista ei lämmittänyt taloan ainoastaan huoneissa olevilla uuneilla. Osalla haastateltavista oli asuintiloissa sijaitsevien uunien lisäksi joko keskuslämmitys tai kaukolämpö, joillakin taas sähköpattereita pahimpien pakkasten varalle. Asuintiloissa olevalla tulella koettiin olevan kuitenkin jokin erityinen arvo. Jokin sellainen, joka muista lämmitystavoista puuttuu:

Ma. No totta kai takasta tulee tunnelmaa. Onhan se nyt tuli. Niinku sisällä. [...] Totta kai, melkein heti ekoja juttuja ku oltiin täällä asuttu ni sitten me ”laitetaaks tuli takkaan vaikkei ookkaan kylmä, laitetaan vaan, grillataan vaikka makkaraa tai jotain.”

(Maiju)

S. Ja onhan se puun antama lämpö... on jotenkin hirveen kotoisaa verrattuna siihen et se tulis patterista tai jostain muusta.

(Saara)

M. Tai niinkun miten tuo tuli vaikuttaa ja sitten sen lisäksi minkälainen tunnelma täällä yleensä on?

Mi. No kyllähän sillä on aika iso merkitys, että kun uuneissa palaa tuli niin kyllä se on tosi kodikasta joo. Että se on ihan totta että... Joskus tulee, ainakin tossa keittiössä lähinnä, laitettua vaan sen tunnelman takia. Täällä kyllä on umpinaiset luukut, mut en mä välttämättä haluais tuijottaa sitä tulta, mutta musta se on kyllä kiva se äänikin, se rätinä. Näissä ei oo missään niitä... niitä tota, mikskä niitä nyt sanotaan? Kipinäluukkuja, mikä on musta tosi sääli. Sais olla kipinäluukut niin sit vois pitää ees sitä ulko-, ulommaista auki et vähän sillee ees näkis sieltä. Et en mä semmosia lasiluukkuja haluais, eikä ne nyt käykkään näihin uuneihin, mut ne kipinäluukut oit ihan kivat.

(Marti, Minna)

Elävä tuli liitettiin aineistositaateissa vahvasti kotoisuuteen. Ensimmäisessä sitaatissa tulen sytyttäminen on ensimmäisiä asioita, joita uudessa kodissa tahdotaan tehdä, jälkimmäisissä sen mainitaan olevan kotoisaa tai tuottavan erityisen kotoisaa lämpöä. Lämpö on kotoisuuden kannalta mitä merkittävin asia. Tulisijassa lämpö konkretisoituu näkyviin liekkeihin, jotka myös hohkavat voimakkaasti lämpimyyttä. Kodin lämpimyyks korostuu kylmästä ulkoilmasta sisään tullessa, ja jo tulen läsnäoloon viittaava rätinä herättää tunteen kotoisuudesta:

S. On ihana tulla esimerkiks tallilta kotiin jos Toni on ollu jo töis... niinku töistä kotoa, tai mitenkä on ollukkaan jos se on ollu vaikka aamussa, ja se on lämmittäny täällä valmiiks. Ja kun tulee kotiin niin sen kuulee sen tulen huminan tossa, tavallaan kun tulee eteiseen. Ni kuulee, ja mahdollisesti rätinää ja muuta, mikä ääni siitä nyt tulee, niin se on aivan ihanaa avata toi keittiön ovi koska sen tietää et siellä on lämmin.

(Saara)

Tulella voi olla myös yhteen kokoava ja rauhoittava vaikutus:

M. Minkälaista tunnelmaa se tänne teidän mielestä luo?

I. Se takka? Kodikkuutta, lämpöä, sekä henkistä että fyysistä lämpöä. Ja sit siinä on...

T. Se on niin kun rauhottava katella

I. Niin, ja sit siinä lastenlasten kanssa paistetaan makkaraa, että kyllä siinä vähän tehdään ruokaakin. Että se tunnelma, se on lämpöä ja kodikkuutta ja jotenkin semmosta yhdessäolo tekee se takka, kun ihmiset kaikki kattoo sitä tulta niin ollaan yhdessä.

(Martti, Inkeri, Terho)

Lämpö ei siis ole ainoastaan funktionaalinen seikka, joka mahdollistaa kotoisuuden olemisen eri tiloissa. Etenkin tulella tuotettu lämpö on voimakas osa kotoisuuden kokemusta. Tulella on voimakas kotoisuuden merkitys ja se vaikuttaa ihmisten mielialaan. Kaikissa edellä olleissa esimerkeissä tulesta puhutaan hyvin positiiviseen sävyyn: uudessa kodissa ei malteta odottaa kylmiä säitä vaan tahdotaan sytyttää tulet takkaan heti, tulen koetaan olevan kotoisaa, puiden rätinän kuuleminen nostaa mielialaa ja tuli kokoaa perheen yhteen.

Rajan häilyvyys asuinympäristön ja asukkaan suhteen rakentajana

Olipas ikävä viikonloppu. Pakkasta oli reilu 30 astetta, eli kotikin oli varsin viileä. Perjantaina siellä vielä ihan pärjäili, mutta lauantaina muun muassa keittiö oli niin kylmä, että jouduin olemaan talvitakki päällä ja saappaat jalassa. Sunnuntai meni samaan tyyliin, vaikka miten yritin lämmittää. Kutomon lattia on niin kylmä, ettei siitä huoneesta saanut lämmintä millään, vaikka uunin kuumaksi lämmittikin.

Kylmyys itsessään ei ole ainoa ikävä. Se vaikuttaa niin vahvasti siihen mitä saa tehtyä, ettei viikonloppuna saanut oikein mitään aikaiseksi. Perjantaina oli tarkoitus kehittää muutama valokuva, mutta kävikin niin, että olin unohtanut laittaa pimiön patterin päälle pajojen pakkasten alkaessa ja keskeytepullo olikin jäänyt. En päässyt kehittämään niitä koko viikonloppuna. Lisäksi kylmyydestä tuli etenkin lauantaina, jolloin podin Marjon kanssa lievää krapulaa, ärsyyntynyt olo. [...] Iltapäivän valoisat tunnit menivät aika tyytymättömässä tilassa.

(Asumispäiväkirja 6.2.2012)

Suomen ilmasto on kylmä. Taloa täytyy lämmittää suurin osa vuodesta. Ihannetapauksessa, kun koti toimii vaikeuksitta rajan ylläpidon välinekokonaisuutena, on sisällä lämmintä ja kuivaa. Näin ei kuitenkaan aina ole toimivassakaan hirsitalossa. Kuten edellisessä luvussa jo osoitin, eritoten kylmyydellä on tapana pyrkiä vanhaan hirsitaloon sinnikkäästi. Hirsitalo kotoisuuden rajan

ylläpitämisen välinekokonaisuutena sisältää siis normaalisti toimiessaankin epäkäytännöllisiä välineitä. Kotitalo on paitsi välinekokonaisuus, myös työkalu, jota käytetään asumiseen. Vanha, perinteinen hirsitalo ei kuitenkaan mahdollista täysin häiriötöntä arkea normaalisti toimiessaankaan. Kotona voi olla kylmä, vaikka uuneissa ja ikkunoissa ei sinänsä olisikaan mitään erityistä vikaa, koppakuoriainen saattaa kurkistaa hirren välistä ja lasiverannan lattia voi saada jäisen pinnoitteen. Syyllinen näihin asioihin, epäkäytännöllinen väline jossain kohdassa välinekokonaisuutta, voi olla joko rikkinäinen tai normaalisti toimiva osa hirsitaloa.

Heideggerin mukaan työkalua käytettäessä huomio kiinnittyy työhön, jota parhaillaan ollaan tekemässä. Tällöin itse työkalu ei saa huomiota osakseen. Huomio siirtyy työkaluun silloin, kun se menee rikki, siitä tulee huomiota herättävä.¹³³ Ongelmat siis vetävät huomion kotitaloon, ja tämä pakottaa asukkaan ja talon vuorovaikutukseen. Asukkaan ja talon välinen suhde voimistuu, kun talon olevaisuus ja rooli kotoisuuden mahdollistavana välinekokonaisuutena korostuu. Talo ja sen toimivuus kotoisuuden rajan ylläpitäjänä nousevat huomion kohteeksi:

S. Ja sitte itse asiassa toi portaikkohan on kans tosi viilee että... Tossa oli ennen joulua oli hyvä kun mä pesin portaikon, tai niinku portaikkoa ja tota tietysti siinä niinku pyyhin sitä lattiaa tai niitä portaita. Niin sit mulla oli villasukat jalassa ja meinasin portaita alas tullessani lentää selälleni ja oikeesti laskea mäkeä ne portaat alas koska se oli jäänyt se vesi siihen portaisiin kiinni ja se oli hyvin... ja sitten... No eihän se ollu muuta ku sitten nauratti mutta... mutta tavallaan niinku se, ettei tuota kerrostaloasunnossa voi, pääse sattumaan koskaan. No okei, siellä voi olla lattiat liukkaat jostain muusta syystä, mut ei siitä et ne on jäässä sisäpuolelta.

(Saara)

Kun tarinan kertoja liukastui, loppui portaiden peseminen. Huomio kiinnittyi asumisen toimesta, siivoamisesta, taloon. Siellä oli niin kylmä, että vesi jäättyi. Haastateltavaa alkoi naurattaa se, millainen talo on verrattuna kerrostaloasuntoihin, joissa hän on aikaisemmin asunut.

Kun välinekokonaisuus rakoilee, pakottaa se asukkaan korjaamaan ongelman jollain tavalla. Kun tulee kylmä, voi esimerkiksi lisätä puita uuniin. Tulee kuitenkin muistaa, että välinekokonaisuus voi koostua varsin monenlaisista välineistä. Hirsitalossa oleva kotoisuuden välinekokonaisuus ei sisällä

---

133. Heidegger 2000, 97.

ainoastaan suoranaisesti taloon kuuluvia fyysisiä kappaleita. Niinpä kylmyyden ongelman iskiessä ei ole pakko lisätä lämpötilaa, vaan ongelman voi korjata toisella hyvin arkipäiväisellä tavalla:

S. Välillä ku mulla on ollu kylmä ni mullon ollu se et on kahet housun ja kaks villapaitaa ja pipo päässä ja mä oon viltin alla sohvalla.

(Saara)

Myös vaatteet ovat osa sitä välinekokonaisuutta, joka pitää asukkaan lämpimänä. Talo sulkee pahimman pakkasen pois ja sopiva vaatetus korjaa niitä puutteita, joita talolla on. Asukas on vuorovaikutteisessa suhteessa talon kanssa: kun olosuhteet viilenevät, hän lisää puita takkaan tai pukee enemmän vaatteita päällensä.

Aina ongelma ei kuitenkaan ratkea vain puita uuniin laittamalla tai lisää vaatetta päällensä kiskomalla. Myös varsinaiset korjaavat toimet ja taloon kohdistuvat vuotuistoimenpiteet kuuluvat hirsitaloasumiseen. Kylmyyttä jarrutellaan muun muassa tiivistämällä ikkunanpieliä ikkunapaperilla ja kasaamalla lumivallit kivijalan ympärille. Keväisin ja syksyisin säädetään ilman kiertoa lattian alla aukomalla ja sulkemalla pohjan tuuletusluukut ja tiilikatto olisi pitäisi ainakin periaatteessa puhdistaa sammaleesta joka kesä. Nämä tehtävät ovat aktiivista, ympärivuotista ylläpitoa. Niiden tarkoitus on pitää talon toiminnallinen välinekokonaisuus mahdollisimman käyttökelpoisena.

Välinekokonaisuuden ongelmia voi siis korjata monella tavalla. Talo ei kuitenkaan vaadi huomiota ainoastaan lämpötilan puolesta. Silloin tällöin hiiret asettuvat taloon. Tämänkin ongelman voi pyrkiä korjaamaan vaikuttamalla taloon aktiivisesti ja konkreettisesti:

P. Nii. Pistää tuon lutan tonne niin kyllä ne siihen sit menee jos... Sit meil on tuommonen noin tuo ku vilkkuu tommonen noin ni... Must tuntuu et se on kyllä auttanu. Toi pistorasiassa. Tommonen.

M. Niin mikä se on, onko se joku...?

P. Se käyttää yläääntä. Toi viereisen kartanon emäntä sitä sano et se on tota... Heillon ainaki auttanu. Ei nyt oo ollukkaa hiiriä.

(Pia, Martti)

Hiiristä voi pyrkiä pääsemään eroon loukuilla. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa keino. Välinekokonaisuuden voi saada asumiseen kelpaavaan kuntoon myös henkisillä keinoilla.

M. Niin siis kyllä niitä oppii tulkitsemaan mitä nuo äänet meinaa. Lähinnä jos näitten eläimien suhteen, et siellä kyllä meillä oli hiiriä sisällä aluksi. Oltiin toisessa huoneessa niin katottiin ”jaahas pikku hiirulainen tulee sieltä keittiöstä.” Että niinku tällästä, että siellä niinkun niitä eläimiä, siellä musta kuulu usein, musta kuulu lattian alta nurkasta ihan siis jyrsimisen ääntä. Ne oli kyllä semmosia aika ikäviä, en nyt halua että kukaan kurkistaa sieltä ruokakomeron nurkasta.

[...]

Tässä ainakin pihassa pyörii pari, pari kissaa että ne varmaan kyllä pitää tämän sitten hiiristä vapaina.

(Minna)

Lainauksessa hiirten sallittiin toimia talossa tietyissä rajoissa. Oletan lattian alla jyrsimisen hyväksytyin, joskin hiukan vastentahtoisesti, koska asukas ei maininnut minkäänlaisia aktiivisia yrityksiä hankkiutua niistä eroon. Suhtautuminen hiiriin on lainauksessa mielestäni melko välinpitämätön. Myös hiirten kurkistaminen ovelta ohitettiin keveään sävyyn, mutta sen sijaan ruokakomerossa käyntiin kertoja suhtautui varsin kriittisesti. Tämä nostaa esiin uusia näkökulmia hirsitaloasumisen tarkasteluun.

Henkiset ilmiöt voivat olla osana välinekokonaisuutta siinä missä fyysisetkin esineetkin. Jos hiirten läsnäoloon sopeutuu ja niiden kanssa tulee toimeen, eivät hiiret enää ole ongelma. Tällöin välinekokonaisuudesta tulee jälleen toimiva, se ei enää vaadi asukkaalta konkreettisia toimia. Hiiren merkitys muuttuu ongelmasta ominaisuudeksi. Itse asukas onkin välinekokonaisuuden tärkein kappale. Ilman ihmistä välinekokonaisuutta ei olisi olemassakaan, olisi ainoastaan aineellisia olioita ilman merkitystä. Ne eivät muodostaisi kokonaisuutta fenomenologisessa mielessä. Ihminen on välinekokonaisuuden koossapitävä voima, hän luo välinekokonaisuuden suorittamaan jotain tiettyä tehtävää. Ilman ihmistä hirsitalo on fenomenologisessa mielessä vain keskittymä potentiaalisia välineitä jotka eivät muodosta kokonaisuutta ennen kuin joku ottaa talon käyttöönsä. Asukas luo itse kotinsa asettamalla fyysisen maailman kappaleita kodin ajatusta vastaavaan järjestykseen sekä fyysisessä että henkisessä mielessä. Talo luo tilan, jonka ihminen voi täyttää kotoisuudella¹³⁴. Hiirten rapisteluun sopeutuminen on siis hiirten ottamista osaksi kodin välinekokonaisuutta. Tällöin hiiret tulee tulkita yhtenä välineenä, jotka voivat muuttua toimivasta epäkäytännölliseksi. Lattian

134. Vrt. Heidegger 2003, 56: ”Silta on paikka. Tällaisena oliona se luo tilan, johon maa ja taivas, jumalaiset ja kuolevaiset pääsevät.”

alla rapistelevat hiiret eivät vielä kovin pahasti häiritse, mutta ruokakomerosta kurkisteleva hiiri on epäkäytännöllinen väline. Se ei enää ole osa talon tunnelmaa, vaan ikävä, epähygieeninen ja epätoivottava vieras. Kun hiiri alkaa vaivata ja häiritä asukasta liikaa, tulee hiiriongelma ratkaista. Hiiri on ongelma vain, jos ihminen kokee sen ongelmaksi.

On syytä kysyä kuinka hiiret voivat olla osa kodin välinekokonaisuutta. Mitä tehtävää ne palvelevat kodin ja kotoisuuden ylläpidossa? Funktionaalisessa mielessä ne eivät sitä millään tavalla palvelekaan. Vaikka hiirten rapistelun hyväksyisikin, eivät hiiret kuitenkaan toimita mitään oleellista ylläpidollista tai muuta tehtävää kodissa. Tästä syystä on tarpeen pohtia kodin välinekokonaisuuksia ja niiden tehtäviä hiukan lisää.

Kodin käsittäminen yhtenä välinekokonaisuutena ei riitä. Sen tehtävä on helppo erehtyä määrittelemään vain funktionaaliseksi suojan tarjoamiseksi. Tämä on kiistämättä yksi kodin perustehtävistä, mutta ei missään nimessä ainoa. Kotitaloon kuuluu useita eri välinekokonaisuuksia. Yksi niistä on suojan tarjoamisen *funktionaalinen välinekokonaisuus* jossa hiiri ei ole osallisena. Päinvastoin, kotiin sisälle pääsevä hiiri nimenomaan osoittaa, että koti ei toimi siltä odotetulla tavalla. *Kotoisuuden välinekokonaisuus* sen sijaan on tätä laajempi. Funktionaalinen välinekokonaisuus on osa laajassa mielessä käsitettyä kotoisuutta. Kotoisuus on enemmän kuin pelkkä talo, se on kodissa koettava henkinen tila. Kotoisuus piilee kodin herättämässä mielikuvissa. *Kotoisuuden välinekokonaisuutta ovat ne konkreettiset ja henkiset asiat, jotka määrittävät asukkaan kokemukset, ajatukset ja tunteet kodistaan.* Koti käyttökelpoisena suojana, olkoonkin itsessään välinekokonaisuus, on vain yksi kotoisuuden välinekokonaisuuden välineistä. Hiiri katsomassa oven raosta osoittaa suojaamisen funktionaalisen välinekokonaisuuden olevan puutteellinen; taloon pääsee luonnonvoimia, jotka eivät sinne kuulu. Kotoisuuden välinekokonaisuudessa hiirellä sen sijaan on toinen rooli.

I. Sitten tuo katolta putoava lumi, kun se tulee korkeelta kun tämä on korkea talo, niin se aikalalla humauttaa. Sitten koppakuoriaiset saattaa mennä tapetin välissä jossain tuolla rapisee. Tai hiiretkö ne, en tiiä ees kumpiako ne on. Että tämmösiä, ja tuuli ku ujeltaa niin se tulee ikkunoista, että oikein sopivasti kun vaakaan tuulee, niin se tuulen ujellus kuuluu. Että kyllä täällä varmaan enemmän on ääniä kuin uudessa talossa, kuvittelisin. Tämmösiä sisäisiä ääniä.

T. Talon aiheuttamia ääniä. Mutta sinälläänhän ne ulkoäänet ei kuulu juuri tänne sisälle että...

I. Niin ne ei kuulu, mutta että täällä...

T. Mutta talon antamia ääniä, niitähän täällä on...

I. Naksahtelee ja tämmösiä, mutta ne on miellyttäviä ääniä.

T. Ja kun on tottunut niin niitä osaa, ne kuuluu niinku asiaan.

(Inkeri, Terho)

Koppakuoriaiset, hiiret ja muut ääniä aiheuttavat asiat ovat tällä kymmeniä vuosia talossaan asuneella pariskunnalla sulautuneet yhdeksi äänimaailmaksi, johon suhtaudutaan kohtalaisen välinpitämättömästi. Sillä ei ole erityistä väliä, onko tapetin alla hiiri vai koppakuoriainen. Kumpikin on osa hirsitalossa elämistä. Haastattelujen perusteella hirsitalolle ominaiseen kotoisuuteen kuuluu hirsitalon vahva ja toisinaan vaivalloinen läsnäolo asumisen arjessa. Vaikka toisaalta vaivalloisuutta valitellaankin, niin toisaalta sen nähdään kuuluvan hirsitaloasumiseen.

M. Joo ja sitten, no tuossa nyt tuli sitten noita tämän talon ja hirsitalon vähän yleisemminkin tämmösiä niinku, mukavia asioita. Niin onko sitten vanhassa talossa ja ennen kaikkee hirsitalossa niin että, minkälaisia ikäviä puolia oot huomannu asumisessa? Tai semmosia vähän niinkun vaikka vaivalloisia asioita jotka saattaa välillä harmittaa ja.

Mi. niin no en minä tiä oikeestaan mitään semmosta ikävää, että siis... Se nyt ei liity hirsitaloon mitenkään, että on kylmät lattiat että vanhoissa taloissa on usein kylmät lattiat. Että sinällään. Ja nekin on siis sellasia... sellasia asioita että... en mä nää sitä mitenkään niinku huonoksi. Et en mää oikeestaan nää mitään huonoo, että kyllä se on kaikki pelkästään hyvää jos vaan pitää huolen siitä talostaan, että ei siinä silleen.

[...]

Että sitä tekemisen määrää, jos alkaa ajattelemaan sitä kaikkee niin eihän siitä tule mitään siis että, että ahdistuu ihan totaalisesti.

(Martti, Minna)

Hiiret ovat osa tätä hirsitaloasumisen vaivalloista puolta. Ainakin niin kauan kunnes niihin alkaa suhtautua välinpitämättömästi. Hiirillä ei ole siinä varsinaista funktionaalista tehtävää, mutta kotoisuus ei olekaan ensi sijassa toiminnallinen ilmiö. Sen sijaan hiiren tehtävä on korostaa kodin vahvaa roolia asumiskokemuksessa. Hirsitalon kotoisuuden välinekokonaisuuden tehtävä ei siis ole tarjota vaivatonta paikkaa arjelle ja vapaa-ajan vieton, johon sen sijaan moderni rakentaminen tähtää. Kehnohko funktionaalisuus on tärkeä hirsitalolle ominaisen kotoisuuden kannalta.

Jos talolta funktionaalisen välinekokonaisuutena odotetaan toimivuutta ja elämisen häiriöttömyyttä, niin kotoisuuden välinekokonaisuus ei määrity ainoastaan kodin tarkoituksenmukaisuuden mukaan, vaan myös sen, mikä ei ihannetapauksessa kotiin kuuluisikaan. Tämä on tärkeää kodin kokemuksen kannalta ja juuri tällä on hirsitaloasumisessa mitä merkittävin rooli. Hiiriä, vetoa ja sellaista ei tule tulkita asukkaan elämää ja kotona olemista häiritsevänä, vaan pikemminkin osana taloa ja siinä asumista. Jos ikkunasta vetääkin, niin vanhan hirsitalon asukas ei pidä sitä ainoastaan ongelmana, vaan kotiin kuuluvana seikkana. Tällaisissa asioissa on ikään kuin opittu antamaan periksi talolle. Asukkaalla on talon kanssa vuorovaikutteinen neuvottelusuhde. Joskus pesuvesi jäätyy portaisiin, mutta sellainen paikka koti vain on. Jäiset portaat ovat osa sitä kotoisuuden tapaa, joka hirsitaloon muodostuu. Kun kuulee hiiren juoksevan seinän sisällä tai tuuli humisee ikkunoissa, ei tätä koeta kotoisuutta uhkaavana, vaan osana sitä.

Heidegger on huolissaan teknologian kehityksen vaikutuksesta ihmisen ja maailman suhteeseen. Hänen mukaansa ”asuminen on tapa, jolla kuolevaiset ovat maan päällä”¹³⁵. Karsten Harries tulkitsee hänen ajatuksiaan kirjoittamalla, että ”me aistimme Heideggerin surullisuuden yhä nousevan keinovalotulvan keskellä, jonka tulvan ansiosta tämän päivän urbaanien ihmisjoukkojen on yhä vaikeampi nähdä taivaan tähtiä.”¹³⁶ Kun kaupungin valot ovat tarpeeksi kirkkaat, ei asukas kykene näkemään tähtiä. Kaupunki sulkee yhden luonnon ilmiöihin avautuvista ovista. Vanhassa hirsitalossa monet luonnon ilmiöt ovat läsnä asukkaan elämässä suhteellisen voimakkaasti. Talo ei sulje pois kylmää tuulta. Heidegger on kirjoittanut, että materiaalin kautta väline viittaa aina alkulähteilleen¹³⁷. Polttopuiden myötä syntyy yhteys kodin ja metsän välille. Kodin ylläpidollisissa toimissa varaudutaan lumen, sateen, kosteuden sekä kylmyyden varalle. Luonnonolot korostuvat asumisen yhteydessä. Totta kai missä tahansa talossa asuva ihminen kokee vuodenaajat, sateen, auringonpaisteen, kylmyyden ja kesän hyttyset, mutta perinteisessä hirsitalossa asuvan elämässä ne ovat montaa muuta asuntotyyppiä voimakkaammin mukana myös asumisessa. Viittausten kautta kotiin tulee myös muita kappaleita maailmasta. Niistä tulee osa kotoisuutta.

Vanha hirsitalo on suuri osa asukkaansa elämää. Sen ja asukkaan välille syntyy voimakas suhde. Jos niin sanotusti ihanteellisesti toimiva koti mahdollistaa häiriöttömän asumisen, toimii hirsitalo aivan päinvastaisesti. Vanhan hirsitalon henki piilee osittain funktionaalisessa rajoittuneisuudessa. Vanha hirsitalo ei ole passiivinen eikä täysin asukkaan hallittavissa. Se herättää asukkaan huomion

135. Heidegger 2003, 43.

136. Harries 2003, 49.

137. Heidegger 2000, 99.

vahvoilla aistikiikhoillaan, se pakottaa havainnoimaan itseään. Talossa eläessään ja ylläpidollisia tehtäviä tehdessään asukas oppii sen ominaispiirteitä. Hirsitalo ei ole paikka, jossa asutaan. Se on paikka, jonka kanssa asutaan. Tämä hallitsemattomuus, kuten myös kodin epätoivoinen taistelu luonnonvoimia vastaan, antaa vanhalle hirsitalolle inhimillisyyden leiman:

S. Ettei täällä ole niin lämmin kuin maan tasasta yläpuolella olevassa kerrostaloasunnossa esimerkiksi todellakaa. Toisaalta sitte... ei se... Oikeestaan sekin on vaan semmonen söpö puoli siinä talossa, tai se on osa sen talon niinku... persoonaa tavallaan. Että välillä on viilempi, jos ei lämmitä ni sit tulee kylmä.

(Saara)

Jatkuvasti esillä olevalle ja elämään vaikuttavalle kotitalolle luodaan persoonallisuus. Asukas oppii tuntemaan talonsa oikut ja vaaranpaikat. Ikääntynyt hirsitalo on vaikeudestaan huolimatta, tai pikemminkin sen ansiosta, asukkaalleen aktiivinen, vuorovaikutteinen elämäkumppani, ei hankala häirikkö. Hirsitalon voimakas vaikutus asukkaansa elämässä on tärkeä osa hirsitalossa koettavaa paikan henkeä.

Historia ja hirsitalon asukas

Vanhoilla hirsitaloilla on takanaan pitkä historia. Satavuotiaassa talossa on ehtinyt tapahtua jos jonkinlaista, ja nämä monenmoiset tapahtumat myös jättävät väistämättä jälkensä taloon. Hirsitalolla on historian jälkien säilymisen suhteen eräs etu moniin muihin taloihin verrattuna: puu on materiaalina sen luonteinen, että historian merkit tarttuvat siihen helposti näyttämättä kuitenkaan erityisen epäsiistiltä. Puuhun on myös helppo raaputtaa nimikirjaimet tai kirjoittaa erilaisilla kynillä. Haastatteluissa oli mainintoja hirsiseinän eläväisestä ulkonäöstä. Siitä, kuinka hirret menevät vinoon ja värikin vaihtelee. Pienet kolhut ja raapustukset eivät pistä silmään tällaisessa seinässä. Historian jättämä jälki ei tietenkään ole aina niin tarkoituksellisesti tehty kuin kirjoitus. Jo pelkkä eläminen talossa jättää jälkeensä tiettyjä merkkejä:

S. Siinä on semmoset takana semmonen avonainen niinku lipan alla semmonen tila siinä, ni siinä mennee semmoset ihan mielettömän paksut hirret ni sitten niitten päällä niinku oli pilikottu puita sata vuotta tyyliin sillä lailla, että niissä oli ihan mielettömät kolot ja tuolla lailla, mutta sitten niitä kahto että kaipa ne niinku tuota läjässä pysyy silti ja...

(Satu)

Sen lisäksi, että historian jäljet ovat vain olemassa, niitä pidetään olennaisena osana hirsitalon viehätystä. Kuluneisuus saa näkyä:

S. Tuollee tuota että eihän se muuten, että kyllähän se saa näkyä semmonen, semmonen sillee että... Että jokkiin justiinsa tuommoset vaikka portaat mitkä on sillä lailla kulunu ni ne on justiin hienot silleen että eihän se, meepä niitä hiimaan ja tasottelemmaan ni nehän on ihan perseellään sitten, ihan mennee koko idea koko hommasta sitten siinä että... että ei sitä piä niinku liian siistiks laittaa tuota... Et sit se ois niinku sama jo mennä niinku semmoseen uuteen kokonaan että jos mikkään ei saa näkyä.

(Satu)

Historiaan viittaavissa merkeissä ei ole kyse pelkästään historiasta. Asialla on myös esteettinen puolensa. Mitä tahansa taloa on remontoitava ja sisustettava, ja kaikki haastattelemani henkilöt olivat pohtineet näiden toimien suhdetta historiaan ja talon autenttisuuteen. Lisäksi itse historian merkitkään eivät ole ainoastaan historiaa ja historiallisuutta, vaan niihin kuuluu vahvasti myös mielikuvitus ja esteettiset makukysymykset.

Liika, tai paremminkin vääränlainen uudenaikaisuus tahdotaan pitää poissa kotoa. Vaikka perinteitä kunnioitettaisiinkin ja talo pyrittäisiin pitämään tradition piiriin kuuluvana, kyse ei kuitenkaan ole siitä, että tahdottaisiin asua juuri sillä tavalla kuin ihmiset ennen aikaan, pysäyttää kehityksen kulku tai kääntää sitä taaksepäin:

I. Mutta ehkä se on olennaista tämmösessä talossa, että kun sä puhut arkisista askareista. Niin tätä ei tarvii pitää niin siistinä ku jotain uutta taloo. Että jos ois rakentanu uuen talon niin sitten sen varmaan haluis pitää kauheen siistinä ja semmosena, mutta tässä ei haittaa jos on pikkusen maalit lohjennu. Se kuuluu siihen. Kynnykset on vähän kuluni, niiden pitääkin olla vähän kulunu.

T. Niin, ei pidä yrittää peittää sitä vanhaa. Se on vanha rakennus ja sen pitääkin näkyä.

I. Elämisen merkit saa näkyä. Että se on niin kun... Se on ollu mulle aika iso juttu, että tykkään siitä. Elämisen jäljet näky.

T. Vaikka onhan tässäkin silleen, että me ei olla perinteisiä semmosia, että tonne tuota rakennettiin ihan viimestä uutta oleva sauna, että tämmösiä mukavuuksia on tehty. Että ei tyydytä tämmöseen, että jos joku...

I. Nii että me ollaan mukavuus otettu huomioon.

T. Mutta talon niin ku ulkopuolella ei ole haluttu millään tavalla muuttaa sitä vanhaa, mikä täällä on '28 ollu. Ollu, mutta sisällä toki on tehty näitä mukavuusratkasuja ja käytetty nykyaikasia materiaaleja, mutta kuitenkin silleen että koko talon henki on säilyny.

(Inkeri, Terho)

L. Mut siis, tota, Et, kyl me pyritään niinku niin pitkälti ku on siis sillai voimavaroja ja muuten mahdollista ni perinteisesti tekemään, mutta et sit sisustuksessa on varmaan niinku semmonen sekotus että ei me ihan, ihan kaikkea tehä niin pieteetillä. Et sit siitä tulee mun mielestä semmonen museomainen. Mä ymmärrän, että moni tykkää semmosesta. [...] Mut et mää tykkään et se on niinku sillai sekotus uutta ja vanhaa että ei mene museoks.

(Leena)

Fyysiset historian merkit ovat viittauksia menneisyyden maailmaan. Vaikkei menneisyyden maailmassa tahdotakaan elää, niin siihen viittaava viittausten kokonaisuus halutaan säilyttää. Menneisyyden maailmaan viittaamisen välinekokonaisuus on kokoelma konkreettisia ominaisuuksia ja näihin liittyviä henkisiä asioita. Nämä voivat olla joko tietoon, mielikuvitukseen tai kumpaankin perustuvia. Menneeseen maailmaan viittaamisen välinekokonaisuus on henkinen rakennelma, vaikka perustuukin aineellisesti olemassa oleviin esineisiin.

Jos rajan häilyvyys ja vuorovaikutteinen suhde hirsitalon kanssa laajentaa kodin piiriä konkreettisen maailman sisällä, niin historian merkkien myötä mukaan tulee myös aika: menneistä maailmoista tulee osa kodin piiriä. Koti on enemmän kuin vain nykyaikaa. Kuten aiemmin mainitsin, Heidegger on huomauttanut, että ihminen ja hänen ympäristönsä yhtyvät. Ajatusta voi soveltaa tähän seuraavasti: ne ajat ja ihmiset, joihin kotoa löytyy viittauksia, tulevat osaksi vanhan hirsitalon asukkaan elämää.

Viittaukset eivät ole puhtaasti faktoihin perustuvia. Esimerkkinä käytän tapausta kevättalvelta 2011: Kotimme vintillä oli jos jonkinlaista vanhaa tavaraa, kuten hyllymetreittäin vanhoja lehtiä. Eräänä iltana kävin hakemassa muutaman sylillisen vanhoja Suomen Kuvalehtiä, suurin osa näistä toisen maailmansodan ajalta. Kannoin lehdet olohuoneeseen ja aloimme puolisoni Marjon kanssa lukea läpi saalistamme. Jonkin ajan kuluttua Marjo sanoi, ettei voi enää lukea. Hänelle tuli liian surullinen olo. Syy tähän on seuraava: Vuokraisäntämme kertoi meille muuttaessamme jonkin verran perheensä ja talon historiaa. Hänen isoisänsä oli muuttanut paikkakunnalle 1900-luvun alussa

Karjalasta. Hän oli ollut hyvin aktiivinen Karjalan asioita koskien vielä Keski-Suomessa asuessaankin. Talvisodan myötä Karjala jäi Neuvostoliiton vallan alle. Marjon mielipaha johtui tästä. Hänelle oli tullut mieleen, että talon entiset asukkaat ovat lukeneet ikäviä uutisia kotiseudusta mahdollisesti samoista lehdistä, samassa huoneessa, samalla sohvalla istuen, saman kaltaisena talvisena iltana ja saman uunin hohkaessa lämpöä huoneen nurkassa. Varmasti he ovat tunteneet suurta ahdistusta ja surua siitä, etteivät ehkä pääse enää koskaan Neuvostoliiton valloittamille vanhoille rakkaille kotiseuduilleen.

Tässä tapauksessa lehdet, uuni, sohva ja tieto talon ja sen entisten asukkaiden historiasta loivat toiseen maailmansotaan viittaavan välinekokonaisuuden raamit ja mielikuviutus viimeisteli kokonaisuuden. Tilannetta ei ole välttämättä koskaan tapahtunutkaan, toisin sanoen se ei ole historiallisesti tarkaksi todennettavissa, mutta se ei ole olennaista tapauksen kannalta.¹³⁸ Ajatus historiasta ja empaattinen suhtautuminen siihen oli jo tapahtunut. Jos yhtälöstä olisi poistettu vanhat lehdet, olisi viittauskokonaisuus jäänyt syntyväksi. Jos hirsitaloa modernisoiti liikaa, jättää sinne liian vähän viittauksia menneisyyteen, tai toisin sanoen poistaa sieltä menneisyyden historiallisiin välinekokonaisuuksiin kuuluvia välineitä, menettää vanha hirsitalo osuutensa näistä historiallisista välinekokonaisuuksista. Tällöin sille jäisi välineellisyys ainoastaan nyky maailman välinekokonaisuudessa. Hirsitalo ei olisi enää väylä menneisyyteen, se olisi osa ainoastaan nykyaikaa. Siinä saattaisi olla siellä täällä pieniä viittauksia historian välinekokonaisuuksiin¹³⁹, mutta talo ei olisi kokonaisuudessaan viittaus. Menneisyyteen viittaavuuden välinekokonaisuus ei toimi, jos sen välineet käyvät liian vähiin. Tätä pyritään välttämään:

M. Mitä te sitten ootte tosta talon modernisoinnista mieltä?

I. No tällä järjellä minä varmaan modernisoisin huomattavasti vähemmän kuin mitä tähän on tehty. Että mun on niinkun ainakin tietoisuus lisääntynyt siitä ajasta kun tää homma on aloitettu. Mutta ei se nyt mikään itsetarkotus sekään oo. Pääasia, että siinä näkys kuitenkin sitä, talossa ois aistittavana se kerrostuneisuus, ne vuosikymmenet. Eri vuosikymmeninä on tehty erilaisia asioita. Lastulevykin edustaa omalla laillaan jotain kulttuuriperintöä. Se on silloin ollu, silloin ollu niin kun käytössä.

(Martti, Inkeri)

---

138. Vrt. Lorimer 2003, 110–111. Lorimer kuvailee iltaa nuotiolla ja sitä, kuinka tarinat noidista muuttuvat tilanteessa lasten mielikuvituksen avulla eläväisiksi ja noidista tulee tarinoiden kautta osa tilanteen kokemuksesta.

139. Esimerkiksi vanhoja maustepurkkeja, ikääntynyt taulu tai muita vastaavia yleisiä vanhoja tavaroita.

Se, millaisen viittauskokonaisuuden talostaan tahtoo tehdä, on henkilökohtainen valinta. Edellisessä lainauksessa lastulevystä puhuttiin kulttuuriperintönä ja sitä kautta vanhaan taloon kuuluvana. Kaikki eivät näe 1970- ja 1980-lukujen uusia rakennustapoja toivottavina kotiinsa:

S. Mut onhan tässä tietysti sit semmosta että kun nämä on suojeltuja rakennuksia ni museovirastolla nytte on niinku omat mielipiteesä niistä asioista sillä lailla.

[...]

M. Onko ne sitten miten tarkkoja noista maalaushommista?

S. Ulkoasusta ne on lähinnä tarkkoja sillä lailla, että ne pitää tehdä niinku perinteisillä menetelmillä ja sitten niinku sitä henkee kunnioittaen sillee että, mutta kuka sitä nytte, kuka tämmöseen nyt haluais, että ”joo teenpä tuohon tuommosen tiilisen elintasoparin tuohon kylykeen”, että ei aivan niinku kiinnosta että.
(Satu, Martti)

M. Niin sehän on tietysti sitten on se elintasosiipi niin sehän oli... oli tietysti semmonen ihan selvä, selvä tommonen. Haluaisitko sinä päästä eroon siitä kun puhuit siitä räjäyttämisestä? Niin onko se semmonen, että et niinku tykkää sitten vai?

S. Joo. [...] Että, kyllähän se, sinälläänhän sen vois kyllä räjäyttää.

(Martti, Saara)

Vaikka niin sanottu elintasosiipi onkin ollut aikanaan suomalaisessa rakentamisessa merkittävä ilmiö, siihen suhtaudutaan varauksella. Se ei kuulu siihen viittauskokonaisuuteen, joka vanhaan hirsitaloon yleensä tahdotaan luoda. Jos elintasosiivestä ei pidä, se häiritsee menneisyyteen viittaamista. Sen ristiriitaisuus talon muiden osien kanssa nousee huomion kohteeksi, ja talo ei tunnu viittaavan menneisyyteen. 1980-luvulla rakennettu lisäsiipi satavuotiaassa talossa tulkitaan siihen kuulumattomaksi, jos talon tahdotaan tai odotetaan edustavan 1900-luvun alun rakennustapaa ja kulttuuria.

Mikä merkitys menneen maailman läsnäololla kodissa sitten on? Siihen vastaan seuraavalla varsin pitkällä lainauksella aineistosta. Kyseinen osuus keskustelusta valottaa parhaillaan käsiteltävää puolta hirsitaloasumisesta erinomaisen hyvin. Siinä käy ilmi historian vaikutus talon henkeen ja tunnelmaan.

I. Että mikä siinä alkuperäisessä sitten viehättää? Kai se on se tunnelma ja... Se... Historian kerrostumat. Tuntee olevansa osa jotain suurempaa kokonaisuutta ku pelkästään vaan oma perhe.

[...]

I. Tunne että joku muu on siinä kymmeniä vuosia sitten, aikasemmin kävelly tässä ja koskenu tähän ja...

T. Kyllä sitä silleen tavallaan yrittää vaalia sitä ajan henkee myöskin, että se sitten tässä niin kun pysyy ja säilyy että.

I. Ja sitten mää uskon esimerkiks semmoseen asiaan, että taloilla on niin kun oma henkensä ja oma tunnelmansa. Eri taloilla on erilaiset tunnelmansa. Niin tässä talossa on, esimerkiks mä oon aina kokenu, että täällä on erityisen hyvä ilmapiiri. Se voi olla pelkästään tämä ilmanvaihto mikä on hyvä niin se antaa tunteen, että täällä on hyvä ilmapiiri. Täällä ei oo mitään... yölläkään pimeessä kun pakkanen paukuttelee hirsii niin täällä ei oo pelottavaa koskaan.

M. Minkälaiseks sinä sitten sitä tunnelmaa kuvailisit?

I. Tämmösen vanhan hirsitalon?

M. Tämän talon erityisesti. Ja ehkä niin ku vähän yleisemminkin, mutta tämän niin ku erityisesti.

I. Tämän talon, ehkä, tässä on tää tietynlainen herraskaisuus ollu aina. Että kun tää on ollu niin sanotun paremman väen talo. Apteekkarin talo aina. Ja apteekkarihan on ollu perinteisesti tämmöessä maalaispitäjässä niin ku tärke henkilö. Niin ehkä täällä on pikkusen semmosta tunnelmaa. Ja sitten kun nämä huonekalut mitä meillä on, niin ne on kaikki melkeen perittyjä jostain omilta vanhemmilta tai appivanhemmilta tai muuten sukulaisilta. Niin... Tämän talon tunnelma on pikkusen semmonen herraskainen. Ja se on sopinu mulle, mä tykkään itte siitä. Kun mä oon kasvanu tässä niin tää on mulle...

T. Niin ja sitten sillä lailla jotenkin rauhottava, että täällä ei esimerkiks niin ku riidellä ja melskata, että tää ilmapiiri on semmonen rauhottava ja tavallaan, miten sitä nyt sanois.

I. Tää on varmaan aika rauhallinen talo hengeltään kaiken kaikkiaan. Sitten tässä on tietysti se, mä en tiedä johtuuko se ikkunoista vai paksuista seinistä että vaikka tämä on keskellä kylää tässä, ja tuolla on esimerkiks ravintola missä kuulemma öisin möykätään kovasti ja mistä jotkut naapurit valittaa. Ni ei tänne, mä nukun semmosen... tonne päin tonne kylälle päin, ikkuna sinnepäin. Jos mullei oo ikkuna auki kesällä niin sitten tänne ei kuulu mitään. Että tää on todella hiljanen, hiljasella paikalla. Vaikka on keskellä kylää.

M. Se on kyllä ihan hyvä, hyvä ominaisuus kyllä.

I. Niin on.

(Terho, Inkeri, Martti)

Ensin haastateltava kertoo talon alkuperäisten osien luovan tunteen osallisuudesta jotain suurempaa kokonaisuutta. Menneisyyden ihmiset heräävät henkiin ja historian tapahtumat voi tuntea talossa. Mennyt maailma tulee osaksi nykyasukkaan elämää, samoin kuin hän saa talossa asumisen kautta osan historian tarinassa. Lainauksen jälkipuoliskossa mukaan tulee talon henki. Talon alkuperäinen tarkoitus ja sen historia luovat sille erityisen hengen, joka siinä on ja joka vaikuttaa siellä asuviin

ihmisiin. Talo huokuu rauhallista, herraskaista elämäntapaa, joka vaikuttaa myös nykyasukkaiden tapaan elää talossa.

Aineistossa on useita historian ja talon hengen yhteydestä kertovia kohtia. Pidänkin historiaa kenties merkittävimpänä tekijänä vanhan hirsitalon hengessä:

S. En minä pysty kuvittelemaan asuvani semmosessa ihan uessa. Ne tuntuu jotenkin että niissä ei oo mittään sielua tai sillee että.

M. Niin tuo sielu, niin mitä luulet että mitä se muuten tuo sielu on. Tai miten tuo... talo saa sielun tai miten tuo asia on?

S. Niin minä en oikein tiä että saa-, tullee ko tuommoseen nykyaikaseen semmoseen johonki, mitä näitä on semmosia elvscopy huussia että tullee ko semmoseen ikinä mittään sielua sillä lailla ku... Aattelee että mitenkä tämäki on tehty, että tässä on niinku porakivistä kivijalaka ja sitten että, että tuo niinku näkkee että ne on käsin piiluttuja ne hirret ja kaikkee tämmöstä. Ne on joku, joku niinku oikeesti niinku käsineen tehny silloin lähtiissä sillä lailla. Ja se semmonen kuluminen tällä lailla. Että onhan täälläkin, että nämähän on uuet nämä lattiat on tehty että sillä lailla. No semmonen vaikka että mitenkä täällä on näitä rapun kaiteita kun mennään jonneki tuonne ulkorakennuksen vintille ja näille että ku. Siinä näkkee että jos siinä on kulettu että miten ne on hiioutunu sillä lailla tuota. Ja sitten kaikki portaat, kun niissä on ne oksanpaikat sillee koholla kun siinä on rampattu ja rampattu.

[...]

S. Se on tosiaan se sieluhomma sillä lailla että se ehkä on just siitä... siitä käen jälestä ja siitä... Ja kulumisesta ja tämmösestä, ku onhan se ihan kaikki on tehty niinku, sillee, paks-, paksua lankkua ja hirttä ja näin sillee tuota että, mitenkä ne silleen hiioutuu siinä ajan mittaan ja tuolla lailla, että eihän semmosta nykyään kun miten rakennetaan sillä lailla ni. En mä tiä mitä-, miltä ne sit näyttää joskus.

(Satu, Martti)

Hengen historiallinen aspekti siis liittyy siihen, kuinka ihmiset ovat rakennuksessa eläneet ja minkälaisia jälkiä tästä on jäänyt taloon. Lainauksessa erityisen kiinnostavaa on ajatus siitä, että uuteen rakennukseen henkeä tai sielua ei välttämättä synny. Tämä johtuu kertojan mukaan materiaalista. Haastateltava on sitä mieltä, että nykyinen rakentamisen tapa on sellainen, ettei talolle muodostu henkeä ajan myötä. Jykevä hirsi ja lankku ovat ilmiön kannalta tärkeitä. Hyvälle puulle materiaalina annetaan erityinen arvo ilman kuluneisuuden luomaa historiallisuuden tuntuakin:

S. No on tuolla vintillä nytten näkyy niitä tuota rakenteita sitten että... Ja tämmöstä niistä hirsistä, ja justiinsa semmonen että, että se on, tosiaan niinku, että tosi paksuja ne hirret että mistä tämä on tehty että eihän nykyään nämä niin sanotut hirsitalot, jottain liimapalakkia, mitä ne nyt oikeen on tuota...

M. niin eihän ne oo varmaan ku alle kymmenen senttiä.

S. Ei nii eikä sellasta puutavaraa yksinkertaisesti saa, jos ei tillaa erikseen. Varmaan pitää jostain Venäjältä ostaa jos meinaa sillee niinku saaha jottain semmosta. Sahhauttaa erikseen ja tälleesti että.. Että eihän tämmösiä yksinkertaisesti tehä ennää. Ei pysty tekemään. Ni tuota, aika hienoo silleesti tuota kuiteskii ja sitten jotenki se tuntuu, että se on semmonen... En tiä kuitenkin jotenki siinä ollaan semmosten peruselementtien kanssa tekemisissä sitten tässä tuota. Jos se talo on tehty niin oikeesta puusta ja.

(Satu, Martti)

Paksu, jykevä hirsi viittaa historiaan vaikka se ei kulunutta olisikaan. Myös uusi hirsi, jos se on mitoiltaan ja laadultaan perinteistä vastaava, voi viitata menneisyyteen. Venäjällä ajatellaan olevan metsiä, joissa on edelleen vastaavat tukkivarannot kuin Suomessa 1800-luvun lopussa. Oletettu erillisen sahautuksen ja muun käsittelyn tarve vielä korostaa uuden hirren erityisyyttä: Nykyaikainen, standardisoitu jalostusprosessi ei ole kykeneväinen tuottamaan vastaavaa rakennusmateriaalia kuin perinteiset menetelmät, vaan tätä varten täytyy turvautua erikoiskäsittelyihin. Oikealla puulla lainauksessa tarkoitetaan selvästi juuri tällaista jykevää, perinteistä hirttä. Perinteisen, pitkälti käsityövetoisen jalostusprosessin tulos koetaan aidompana kuin nykyinen koneellisesti pienistä kappaleista liimaamalla aikaansaatu lopputuote. Historia ei ole ainoastaan esineiden aikaan liittyvä seikka, vaan myös kulttuurinen ja tulkinnallinen. Uusikin esine voi olla saada osakseen historiallisia merkityksiä, jos vain sen valmistustavat kuuluvat vanhaan perinteeseen.

Vanhoissa taloissa on erästä materiaalia, joka ei juuri kulu, mutta joka voi silti viitata historiaan. Kyse on ikkunalasista. Vanhat ikkunat ovat valmistusmenetelmistä johtuen epätasaisia. Ne vääristävät ikkunan toisella puolella olevaa näkymää. Näitä ikkunoita pidetään arvossa:

L. Meilläki on osas ikkunoita, tosin aika paljon niitä on menny rikki, mutta että on vedetty lasii vähän ja puhallettu lasii. Se ois kivaa jos niitä vois säästää, ku nehkän hirveen, hirveen arvokkaitaki siis. Eikä semmosia taho saaha mistään ni. Kuinka paljon niitä on täski maas rikottu ni ei sitä viitti rueta ees ajattelemaan.

(Leena)

S. Mutta tuota, tässä on semmonen niinku tuo ikkunalasi esimerkiksi että sitä on erilaista vanhoissa taloissa. Ihan vanhat lasit on puhallettua lasia, ni täällä on jotain ihan yksittäisiä ruutuja on niinku jossakin vintin ikkunoissa on pari ruutua ja ulkorakennuksen ikkunoissa on joitaki ruutuja jotka on sitä puhallettua lasia. Minä en muista sitä että mihinkä vuoteen asti sitä tehtiin mutta siitä on kyllä tosi kauan. Ja sen jälkeen oli sitä vedettyä lasia vissiin jonneki kuuskytäluvulle asti ja sitten se on sen jälkeen ollut taas jottain toisenlaista että.

[...]

S. Se puhallettu lasi on sitten semmosta tuota että, se niinkun, siinä näkyy niinkun värejä, tai sillä lailla se on semmonen jänä. [...] Vähän niinku jossain öljyläikässä. [...] Ja sit sitä vedettyä lasiakiin ni jotkut ostaa just johonkin entisöintitarkoituksiin sitä niin ne tuo ihan Virosta ja Puolasta sitä että...

M. Niin tekeekö ne vielä sitä siellä?

S. En tiiä ku Puolassa tehään yleensäkkii jottain ihmeellistä aika paljon.

(Satu, Martti)

Kyse ei ole siis ainoastaan lasin iästä. Puolasta tuodaan entisöintitarkoituksiin vanhalla tekniikalla tehtyä lasia ja sen koetaan sopivan vanhaan taloon paremmin kuin konkreettisesti vanhempi, mutta valmistusteknologialtaan uudempi lasi. Pelkästään *aika* ei ole oleellinen asia hirsitaloasumisessa, vaan myös *ajanmukaisuus*. Materian ei pidä aina olla ikääntynyttä viitataksaan menneisyyteen. Viittaus historiaan voi olla myös valmistusmenetelmän iässä. Moniruutuisessa, vedettyä tai puhallettua lasia sisältävässä ikkunassa oleva yksi uusi, virheetön ja näkymää vääristämätön lasi herättää huomion. Tarkkasilmäinen ja valmistusmenetelmistä perillä oleva katsoja huomaa sen olevan erilainen kuin muut. Se on epäkäytännöllinen väline menneisyyteen viittaamisen välinekokonaisuudessa. Sen sijaan perinteisellä tekniikalla tehty lasi ei eroa muista ja välinekokonaisuuden toimivuus ei ole uhattuna. Jos kaikki ikkunat olisivat vaihdettuja uusiin, mutta perinteisellä tavalla tehtyihin, ei se olisi ristiriidassa vanhan talon kanssa. Täytyy kuitenkin muistaa, että vanhan hirsitalon ei odoteta haastatteluiden perusteella olevan täysin menneen ajan mukainen. Eri ihmiset painottavat eri rakenneosien ajanmukaisuuden tärkeyttä eri tavalla. Toiselle kelpaa mikä tahansa ikkunalasi, toinen taas saattaa haluta vanhalla valmistustekniikalla tehdyn tai iältään vanhan lasin.

Vain muiden historia ei ole tärkeää. Oman perheen historiaa ja henkilökohtaisia muistoja arvostettiin enemmän kuin muille talossa tapahtuneita asioita:

M. Kun vaikuttas että tuo historia, tai talon historia kiinnostaa tosi paljon niin mitä sanosit niinkun... ööö... Lähentääkö se sinua tähän taloon jollain tavalla tai miten isossa osassa se sinun niin kuin asumiskokemuksessa on?

Mi. En mä tiä, se ei varmaan tee tätä kodiksi kuitenkaan. Että se ei oo se. Kyllä se on vaan se eläminen ja asuminen joka tekee sen kodin että, ehkä... niin. [...] Mä voin nyt aatella vaan sitä meidän Jyskän kotia et me siellä asuttiin seittemän vuotta, et miten se pikkuhiljaa tuntu vaikeelta, tai alko tuntuu vaikeelta et sieltä pitää lähteä. Kun me nyt haluttiin muuttaa sieltä pois sitten, vaikka mä jossain vaiheessa ajattelin, et en mää voi koskaan täältä muuttaa. Mut ehkä senkin tuli niinku, sielläkin tuli niinku siitä, et siellä oli asuttu pitkään ja perhe oli siellä syntyny ja miten paljon sinne ite oltiin jätetty niitä omia jälkiä, niinku rakennettu ja laitetti. Et ehkä se kuitenkin se, niinku se kodiksi tuleminen riippuu siitä enemmän niinku siitä niistä omista.

(Martti, Minna)

Lisäksi kaikista lämminhenkisimmät kertomukset haastatteluissa liittyivät juuri omiin muistoihin:

S. Et silleen niinku, enkä mä tästä hirveesti niinku negatiivisia asioita löyä tässä asumisessa.

m. No se on hyvä, hyvä juttu asua sillä tavalla.

S. Kyllä tää on niin lottovoitto että. Ja niin se on puolisollekkii että silloin kun me ensimmäistä iltaa tässä oltiin ja oltiin saatu vähän laitettua, tai ei oltu purettu vielä ees kamoja, mut niinku että oli... meillä ei ollu kyllä silloin ees vielä patjaakaan sängyssä, me nukuttiin vaan kovalla sängyllä. Mutta kuitenkin, niin sitten kun mentiin tuohon ulos ja oltiin niin et ikinä ei enää lähetä keskustaan. Et se oli jo se ihan ensimmäinen ilta se et ei että. Kuitenkin tiettiin, et onhan tässä hommaa, mutta, mut se tuntuu niin hyvälle.

[...]

Mä muistan kun me tultiin tätä kattoo ensimmäistä kertaa ja kun me käännyttiin tuolta ensimmäistä kertaa ja mä tajusin, et hei se on toi talo mikä näkyy tuolta peltöjen takaa, ni sit mä olin ihan, mä, siis mä olin ihan tohkeissani ja Tonille vaan ”onko se toi ihan oikeesti”. Sitte et ”oota nyt että pääsee sinne asti, ajetaan sinne asti, kyllä se varmaan se on” ja. Sillee et kerkes ihastua jo ja sitte ku sitä käytiin kattomassa ni Toniki mua jo toppuutteli, et ”ota nyt iha iisisti ku se ei oo ihan varmaa että myö siihen voidaan muuttaa”.

(Martti, Saara)

Vaikka talo viittaakin myös historiaan yleensä ja muiden elämään, ovat vahvimmat ja merkityksellisimmät viittaukset juuri itse koettuihin tapauksiin. Loppujen lopuksi ihmisellä on läheisempi suhde omaan itseen, perheenjäseniin ja ystäviin, kuin tuntemattomiin historian henkilöihin. Historian hahmoihin ja ilmiöihin voisi sanoa suuntautuvan kiinnostusta, kun taas omaan asuinpaikkaan, omiin läheisiin ja heidän elämäänsä tunnetaan todellista rakkautta ja syvää kiintymystä. Viittaukset sekä omaan elämään että historiaan ovat myös osa talossa koettavaa

historiaa. Omaan, henkilökohtaiseen historiaan talon kanssa ei välttämättä tarvitse mitään erityistä jälkeä, kuten edellinen lainaus osoittaa. Jo pelkkä talon olemassaolo ja siellä oleminen voi muistuttaa siellä koetuista hetkistä.

Oma historia koetaan siis muiden historiaa merkityksellisemmäksi. Henkilökohtaiseen historiaan kuuluu olennaisesti myös aiemmin käsitelty hirsitalon rajallisuus. Omat kokemukset talon kanssa syntyvät nimenomaan asuttaessa, ja asuinolosuhteet ovatkin mitä merkittävin seikka näiden kokemusten syntymisessä. Ne määrittelevät sen, millaisena itsen ja talon suhde elämää taaksepäin muistellessa määritellään. Koska hirsitaloasumiseen kuuluu runsaasti vuorovaikutteisuutta oman elinympäristön kanssa, sen merkitys osana omaa historiaa korostuu. Mainitsin aiemmin, että talon heikkous muuttuvia olosuhteita kohtaan saatetaan kokea inhimillisenä ominaisuutena. Myös yhteinen historia talon kanssa voi johtaa talon inhimillistymiseen. Se saatetaan kokea jopa varsin aktiivisena toimijana:

Mi. Sen mää haluan kertoa sulle, vai kerroinko mä jo sulle silloin linja-autossa sen kun muutettiin pois sieltä entisestä kodista [paikan nimi muutettu] kun se omenapuu kaatu siihen?

M. Et kertonu.

Mi. Ni se oli musta semmonen jännä, vaikka se liittyy siihen toiseen taloon, mutta. Et kun me tultiin kaupungista takasin kotipihaan, oltiin käyty allekirjottamassa kauppakirja, tultiin sinne ni siellä oli siis pihassa kolmetoista vanhaa omenapuuta, semmosta todella vanhaa. Ja aina hyvin pystyssä ja tehny omenoita. Kun me ajettiin siitä silloin kesällä sinne pihaan, syksyllä, kun se talo oli myyty ni... Ni siellä oli kaatunu semmonen vanha omenapuu siihen tien eteen siihen. Tavallaan niin ku kumarsi näkemiin, se oli semmonen, että vaikka minun mies joka ei ole ollenkaan tämmöseen niin ku, taipumusta tämmöseen romantisointiin tai mihinkään tällaseen, tällaseen niin hän sanoi että jotenkin se oli semmosta niinku kohtalokasta, tai niinku jännä. Minusta se oli... Se kyllä muistetaan taatusti niinku aina. Se omenapuu siinä kumarsi meille. Semmonen.

(Minna, Martti)

Lainauksessa talo kumartaa pariskunnalle joka on muuttamassa talosta pois. Kertoja ja hänen miehensä ovat antaneet tapahtumalle sen merkityksen, että talo osoittaa kiitollisuutta ja kunnioitusta yhdessä vietettyjä vuosia kohtaan. Talon kokeminen inhimillisenä liittyy paikan henkeen mitä merkittävimmässä määrin. Setha M. Low:n määritelmään paikan hengestä kuuluvat uskomukset ja

toimet, ”*jotka yhdistävät ihmisen paikkaan*”¹⁴⁰. Edellisen aineistositaatin kaltainen aktiivinen vuorovaikutteisuus on varsin voimakas ihmistä ja paikkaa yhdistävä tekijä.

---

140. Cross 2001, 1 → Low 1992.

6. Päätäntö

Olen käsitellyt pro gradu -tutkielmassani eräitä vanhoissa hirsitaloissa tavattavia ominaisuuksia, jotka värittävät asukkaan elämää. Vanha, perinteinen hirsitalo on aistirikas ympäristö. Tämä ominaisuus tekee vanhasta hirsitalosta funktionaalisesti jokseenkin rajoitteen ympäristön kun sitä tarkastellaan kodin tehtävässä. Osoitin, että vanhalta hirsitalolta ei odoteta tai vaadita ensisijaisesti mutkatonta toimivuutta: haastateltavat toisaalta arvostivat sitä, mutta toisaalta talon rajoitteisiin liittyi positiivisia merkityksiä, jotka koettiin lopulta tärkeämmäksi kuin vaivaton asuminen. Monet vaikeudet hyväksytään, koska ne ovat osa hirsitaloasumisen luonnetta. Ne kuuluvat hirsitalon tapaan olla koti.

Hirsitaloon liitettävää merkitysten tasoa olen kuvannut termillä paikan henki. Tämä käsite kuvaa ihmisen ja hänen elinympäristönsä välisen suhteen kulttuurista ulottuvuutta. Haastateltavien näkemys paikan hengestä liittyi historiaan ja talon funktionaaliin ominaisuuksiin.

Historia ja sen merkit on tärkeässä roolissa asukkaan kiintyessä kotitaloonsa. Asuinympäristön perinteisyys koetaan varsin arvokkaana asiana, se on perustavanlaatuinen piirre vanhan hirsitalon erityisyydessä. Konkreettiset ajan jättämät jäljet sekä kulttuurinen tieto menneistä ajoista ja niiden materiaalisesta maailmasta ovat kumpikin läsnä vanhassa hirsitalossa. Historian tapahtumista ja ilmiöistä tulee asuinpaikan avulla osa asukkaan elämää. Menneet sukupolvet ja maailman tapahtumat ovat talossa konkreettisesta olemassa vanhoissa esineissä ja seinissä olevissa raapustuksissa. Talon rakentajien ja remontoijien käsityön jälki on edelleen näkyvillä seinähirsissä ja muissa talon osissa.

Hirsitalojen asukkaat tulkitsevat talosta löytämiään ajan ja elämän merkkejä. Näitä tulkitessaan he luovat talolle henkilökohtaisia historiallisia merkityksiä. Ne perustuvat osittain historiantuntemukseen, osittain sen soveltamiseen mielikuvituksen avulla. Nämä seikat ovat osaltaan luomassa talon henkeä. Näkyvä historia luo vanhaan taloon erityisen tunnelman, joka voi myös vaikuttaa asukkaan mielialaan ja tulkintaan maailmasta yleensä. Tätä tunnelmaa ei tahdota kadottaa, ja niinpä vanhaa taloa ylläpidetään ja remontoidaan historian merkkejä valikoivasti säilyttäen. Historian avulla asukas paikantaa itseään ajassa.

Paitsi menneiden aikojen henkilöiden, myös omat kokemukset koettiin tärkeiksi kodin ja asukkaan välisessä suhteessa. Siinä missä historia kuvattiin kiinnostavana ja taloon sekä menneisiin sukupolviin läheisyyttä luovana asiana, niin omat kokemukset ja muistot tuntuivat haastateltavien mielestä lopulta tärkeämmiltä ja läheisemmiltä. Hiukan mutkia oikoen voisi sanoa, että siinä missä talossa näkyvä entisten asukkaiden historia yhdistää ihmisen aikaan, oma historia yhdistää ihmisen paikkaan.

Talon ja asukkaan vuorovaikutteisuus vaikuttaa asukkaan omiin kokemuksiin ja muistoihin kodista. Funktionaalisten rajoitusten aiheuttaman vuorovaikutteisuuden seurauksena koti vaatii toistuvasti ihmisen huomion itseensä. Tällöin kodin ja sen ympäristön rooli eri elämäntilanteiden näyttämönä korostuu, koska se on voimakkaasti mukana jokapäiväisessä elämässä. Tämän vuoksi asukas heijastaa ympäristöönsä runsaasti merkityksiä kodissaan eläessään. Tunnelmat, ajatukset ja muistot tapahtumista kiinnittyvät asuinympäristöön sekä henkisesti että kolhujen ja remontoinnin yhteydessä myös konkreettisella tasolla.

Ainoastaan varsinainen kotitalo ei korostu vanhassa hirsitalossa asumisen kokemuksessa, vaan siinä samalla myös muu ympäristö. Ulkomaailma ei täysin sulkeudu seinien ulkopuolelle, vaan se tulee osaksi myös sisällä olemista. Rajan ylitystä tapahtuu myös toiseen suuntaan: kuten omakotitaloasujat yleisemmin, myös hirsitalojen asukkaat vievät tavallisesti sisällä tehtäviä toimia vuodenaikojen ja sääolosuhteiden salliessa myös kotitalon ulkopuolelle. Kotia ei siis koeta ainoastaan ulkomaailmasta erillisenä tilana, vaan raja on häilyvä. Kodin tunnelma ja olosuhteet ovat riippuvaiset myös ulkona tapahtuvista asioista, ja asukas vähintäänkin joutuu näkemään vaivaa pehmentääkseen ulkomaailman vaikutusta kodin sisällä koettaviin olosuhteisiin.

Keskeinen seikka vanhassa hirsitalossa asumisessa on siis vuorovaikutteisuus. Hirsitalo ei ole paikka *jossa* asutaan, vaan paikka, *jonka kanssa* asutaan. Kodin kokemus laajenee varsinaista kotitaloa suuremmaksi, koska vanha hirsitalo tuo asukkaan elämään monia eri puolia ympäristöstä ja historiasta. Vuorovaikutteisuus on läsnä ihmisen ja kodin välisessä konkreettisessa toiminnassa sekä hänen ja talon historian välisessä suhteessa. Koska nämä seikat nousevat osaksi asukkaan elämää, niihin myös heijastetaan tunteita ja merkityksiä. Talosta tulee, sen lisäksi että se on konkreettinen rakennus, myös symbolinen ja kulttuurinen rakennelma. Konkreettiset rakenneosat ja

ajan jättämät jäljet alkavat viitata erilaisiin ilmiöihin ajatuksen tasolla. *Vuorovaikutteisuus luohirsitalolle hengen.*

Tässä tutkielmassa käsitelty hirsitaloasuminen ei ole tällä hetkellä yhteiskunnallisesti polttava kysymys. Asuminen on kuitenkin vaikuttava ja merkittävä seikka ihmisten elämässä. Mielestäni aihe on tästä syystä merkityksellinen. Nykypäivänä ihmiset muuttavat paljon esimerkiksi töiden perässä. Yhä harvempi ihminen asuu samalla paikkakunnalla, samassa talossa tai samalla tilalla koko elämänsä. Se, kuinka ihminen niin sanotusti juurtuu asuinpaikkaansa, tai toisin sanoen se, millä tavalla ihminen ottaa asuinpaikkansa osaksi identiteettiään, on mielestäni syvän pohtimisen ja tutkimisen arvoinen asia. Tähän asiaan pro gradu -tutkielmallani on sanottavansa. Tutkielmastani käy ilmi, että perinteisessä hirsitalossa asumiseen liittyy voimakas ihmisen ja asuinympäristön välinen suhde. Paikan historia nousee vahvasti esiin ja asukas suhteuttaa itseään siihen. Tämä vaikuttaa siihen, millä tavalla ihminen sijoittaa itsensä ajatuksen tasolla maailmaan, sen tapahtumiin ja muihin ihmisiin. En ole ottanut juurtumista tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin. Uskon tutkielmani kuitenkin osaltaan valottavan niitä ajatusrakennelmia joilla ihminen muodostaa juurensa asuinpaikkaansa. Tässä tutkielmassa käyttämäni tapa lähestyä ihmisen ja ympäristön suhdetta avaa yhden väylän tarttua myös juurtumiseen.

Eräs oivallinen jatkotutkimuksen paikka olisi mielestäni modernin rakennusperinnön piirissä. Etnografinen sekä fenomenologinen näkökulma tarjoavat aihepiirin tutkimiseen mahdollisuuksia, joissa nimenomaan asukkaiden ääni nousee esiin. 1900-luvulla tapahtuneen mittavan maaltamuuton seurauksena Suomeen on tehty paljon kerrostalolähiöitä. Näihin ja niiden asukkaiden kokemuksiin on mahdollista soveltaa lähestymistapaa, jota olen pro gradu -tutkielmassani hyödyntänyt. Lähiöiden elämää ja ongelmia on käsitelty muun muassa sosiologian piirissä runsaastikin, mutta lähiöelämää ei ole tietääkseni tutkittu ympäristön kokemisen näkökulmasta ainakaan viime vuosikymmeninä. Modernia rakennusperintöä on tutkittu ja inventoitu viime vuosina runsaasti museoiden toimesta. Mielestäni etnografis-fenomenologinen tutkimus perinnöstä täydentäisi näitä tutkimuksia oivallisesti. Siinä missä museologinen rakennustutkimus painottaa konkreettista ja kulttuurihistoriallista puolta rakennusperinnöstä, voisi etnologinen, kokemuksellisuuteen painottuva rakennustutkimus antaa äänen modernin rakennusperinnön kanssa eläville ihmisille.

Jatkotutkimukseen olisi hyvä mahdollisuus myös talon personifikaation, tai toisin sanoen inhimillistämisen suhteen. Tässä tutkielmassa aiheen käsittely jäi lähinnä mainintojen tasolle. Olen kuitenkin pohtinut asiaa runsaasti tätä tutkielmaa tehdessäni ja uskallan tämän asiantuntemuksen pohjalta esittää näkemykseni. Nähdäkseni inhimillistyminen liittyy paikan henkeen, mutta se ei ole kuitenkaan sama asia. Personifikaatiossa rakennukseen yhdistetään ihmismäisiä piirteitä, jopa aktiivista, tietoista toimintaa, kuten aiemmin käsittelemässäni tapauksessa, jossa omenapuun ajateltiin kumartavan asukkaille. Paikan henki on ilmiönä lopulta varsin passiivinen, siinä ihminen on vuorovaikutuksen aktiivinen toimeenpanija. Sen sijaan personifikaatioon voi liittyä ajatus tai tunne talosta aktiivisena toimijana. Ilmiö on varsin mielenkiintoinen, ja tutkimusaiheeseeni läheisesti liittyvä. Haastatteluaineistossani sitä ei kuitenkaan esiintynyt siinä määrin, että aiheeseen olisi kannattanut tai voinutkaan todella syventyä.

Nostalgia liittyy hirsitaloasumiseen. Se oli läsnä myös haastatteluaineistossani. Kaikkea kiinnostavaa ja tutkimisen arvoista ei kuitenkaan ole mahdollista yhden tutkielman kohdalla tutkia. Niinpä myös nostalgia jäi käsittelemättä. Hirsitaloasumiskokemuksia tutkimalla voisi kuitenkin valottaa nostalgian roolia ihmisten arkipäivässä. Onko vanhassa hirsitalossa asumiseen kuuluvalla asumisen vaivalloisuuden hyväksymisellä ja arvostamisella juurensa nostalgisessa kaipuussa? Missä määrin talon historian arvostamiseen kuuluu nostalgian tunne?

Tässä tutkielmassa hyödynsin fenomenologista filosofian perinnettä. Etnologisen tutkimuksen ja fenomenologian suhde on ollut jokseenkin vaikea. Fenomenologia on toiminut innoittavana voimana, mutta sen systemaattinen hyödyntäminen on osoittautunut ongelmalliseksi. Aineiston analyysissä hyödyntämäni Heideggerin ajatukset ovat mielestäni kuitenkin olleet hedelmällisiä aiheen tulkinnassa. Niistä olen saanut järjestelmällisyyttä hirsitalon aisti- ja kokemusmaailman analyysiin. Matti Kamppinen on kirjoittanut Heideggerin ja etnografisen tutkimuksen suhteesta, että ”Martin Heidegger on etnografian kannalta hieman samassa asemassa kuin karamellikuorrutus jäätelötötterön päällä, eli tarpeeton, ja liiaksi nautittuna haitallinen”¹⁴¹. Mielestäni pro gradu -tutkielmani kuitenkin puhuu sen puolesta, että myös Heideggerin ajatukset voivat olla varteenotettavia työkaluja etnografian kentällä, ja olen päätenyt ajattelemaan, että vaikeuksista huolimatta fenomenologialla voi olla paljonkin annettavaa etnologeille.

---

141. Kamppinen 2004, 24.

Lähteet

Painetut lähteet:

Aarnipuu, Petja 2008. *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ailio, Julius 1902. *Lopen asunnot eri kehitystasasteissaan*. Kansatieteellisiä kertomuksia 5. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 81. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Apo, Satu 2001. *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aull-Davies, Charlotte 2009. *Reflexive ethnography – A guide to researching selves and others*. Lontoo & New York: Routledge.

Blomstedt, Yrjö & Sucksdorff, Victor 1901. *Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja keskisestä Venäjän Karjalasta*. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Brewer, John D. 2000. *Ethnography*. Buckingham: Open University Press.

Conway, Hazel & Roenisch, Rowan 1994. *Understanding architecture. An introduction to architecture and architectural history*. Lontoo & New York: Routledge.

Deacon, David 2008. Why counting counts. Teoksessa Pickering, Michael (toim.) *Research methods for cultural studies*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dench, Sally; Iphofen, Ron & Huws, Ursula 2006. *An EU code of ethics for socio-economic research*. Brighton: The institute for employment studies.

Eichelberger, R. Tony 1989. *Disciplined inquiry. Understanding and doing educational research*. White Plains, New York: Longman.

Eriksen, Thomas Hylland 2004. *Toista maata? Johdatus antropologiaan*. Helsinki: Gaudeamus.

Fetterman, David M. 1989. *Ethnography step by step*. Applied Social Research Methods Series Volume 17. Newbury Park, California: Sage.

af Forselles-Riska, Cecilia 2006. Menneisyyden muuttuvat paikat. Teoksessa Knuuttila, Seppo; Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Frykman, Jonas & Gilje, Nils 2003. Being there. An introduction. Teoksessa Frykman, Jonas & Gilje, Nils (toim.) *Being There. New Perspectives on phenomenology and the analysis of culture*. Lund: Nordic Academic Press.

Geertz, Clifford 1973. *Interpretation of cultures*. New York: Basic Books.

Granfelt, Aksel August (nimim. A.Gt.) 1884. *Asunnot ja kansan elämä Suomessa. Muutamia hawaintoja ja kehoitus hawaintojen tekemiseen*. Kansanwalistus-seuran toimituksia XLII. Helsinki: Kansanwalistus-seura.

Gothóni, Réne 1997. Eläytyminen ja etääntyminen kenttätutkimuksessa. Teoksessa Lahti, Minna & Viljanen, Anna Maria (toim.) *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Haavio, Martti 1942. *Suomalaiset kodinhaltijat*. Porvoo: WSOY.

Haaparanta, Leila 2000. Katsaus merkitysten metafysiikkaan. Teoksessa Airola, Anu; Koskinen, Heikki J. & Mustonen, Veera (toim.) *Merkillinen merkitys*. Helsinki: Gaudeamus.

Harries, Karsten 2003. Kotia etsimässä. *Niin & Näin. Filosofinen aikakauslehti*. Numero 38, 3/2003.

Heidegger, Martin 2000 (alkup. saksankielinen painos 1927). *Oleminen ja aika*. Suom. Reijo Kupiainen. Tampere: Vastapaino.

Heidegger, Martin 2003 (alkup. luento 1954). Rakentaa asua ajatella. *Niin & Näin. Filosofinen aikakauslehti*. Numero 38, 3/2003.

Heikel, Axel Olai 2009 (alkup. 1887). *Rakennukset tsermisseillä, mordvalaisilla, virolaisilla ja suomalaisilla*. Helsinki: Salakirjat.

Heikkinen, Kaija 1990. Oma ja vieras arki. Naistelämän heijastuminen tieteeseen ja arkiajatteluun. Teoksessa Nenola, Aili & Timonen, Senni (toim.) *Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hildebrand, Hans Hildebrand 1873. *De förhistoriska folken i Europa*. Stockholm: Jos. Seligmanns Förlag.

Hotanen, Juha 2010. Merleau-Ponty ja ruumiillinen subjekti. Teoksessa Miettinen, Timo; Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas (toim.) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Huttunen, Laura 2010. Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Hyvönen, Leena 2004. Kokemisen ja tietämisen välissä. Teoksessa Mäntysalo, Raine (toim.) *Paikan heijastuksia – Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Hämäläinen, Albert 1930. *Keski-Suomen kansanrakennukset. Asuntohistoriallinen tutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 186. Kansatieteellisiä kuvauksia II. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hänninen, Riitta 2012. *Puuterilumen lumo. Tutkimus lumilautailukulttuurista*. Jyväskylä studies in humanities 191. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Junkala, Pekka 2000. Tulipesä ja hallan maisemat. Teoksessa Lönnqvist, Bo (toim.) *Arjen säikeet - aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*. Etnografia 3. Jyväskylä: Atena.

Junkala, Pekka & Sääskilahti, Nina 1999. *Kadun risteyksessä. Etnologinen analyysi kaupunkitilasta*. Jyväskylä: Atena.

Jutikkala, Eino 2007. Suolahti, Gunnar. Teoksessa Klinge, Matti (toim.) *Suomen kansallisbiografia 9. Siltanen – Tott*. Studia Biographica 3: 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kaila, Panu 2010. *Talotohtori. Rakentajan pikkujättiläinen*. Helsinki: Wsoy.

Kamppinen, Matti 2004. Tulkinta uskontoetnografiassa. *Tieteessä tapahtuu* 7/2004.

Karhunen, Eeva 2007. Paikallista aikaa. Vanhassa talossa asumisen fenomenologiaa. Teoksessa Karhunen, Eeva & Tuomi-Nikula, Outi (toim.) *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Pori : Turun yliopisto, kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitos.

Karhunen, Eeva & Tuomi-Nikula, Outi 2007. *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Pori : Turun yliopisto, kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitos.

Knuuttila, Maarit 2006. *Kansanomainen keittämisen taito*. Kansatieteellinen Arkisto 50. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Knuuttila, Seppo; Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) 2006. *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korhonen, Teppo 1991. *Kuisti. Kansatieteellinen tutkimus*. Kansatieteellinen Arkisto 37. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Korhonen, Teppo 1999. *Tekniikkaa, taidetta ja taikauskoa*. Kirjoituksia aineellisesta kansankulttuurista. Tietolipas 162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korhonen, Teppo & Eskelinen, Jouko 2007. *Suomalainen ikkuna*. Helsinki: Multikustannus.

Korkiakangas, Pirjo (toim.) 2012. *Ethnologia Fennica. Finnish Studies in Ethnology 2012. Vol. 39. Homes and emotions*. Helsinki: Ethnos.

Kortelainen, Kaisu 2005. Tehdasyhteisöstä kirjoitettu kartta. Teoksessa Knuuttila, Seppo; Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuujo, Erkki 1969. Unohdetut Ilomantsin luostarit. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 49. 1969*. Porvoo: WSOY.

Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laine, Yrjö 1933. Kansanomaisia koristeltuja ovia 1700- ja 1800-luvuilta. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 13. 1933*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Lappi, Tiina-Riitta 2007. *Neuvottelu tilan tulkinnoista. Etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalsen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa*. Jyväskylä studies in humanities 80. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Lee, Jo & Ingold, Tim 2006. Fieldwork on foot: Perceiving, routing & socializing. Teoksessa Coleman, Simon & Collins, Peter (toim.) *Locating the field. Space, place and context in anthropology*. ASA monographs 42. Oxford: Berg.

Linné, Carl von 1907. *Lachesis naturalis*. Uppsala universitets årsskrift. Uppsala: E. Berling.

Lefèbvre, Henri 1991. *Production of space*. Oxford: Blackwell.

Lett, James 1990. Emics and etics: Notes on the Epistemology of Anthropology. Teoksessa Headland, Thomas N.; Pike, Kenneth L. & Harris, Marvin (toim.) *Emics and etics. The insider/outsider debate*. Frontiers of anthropology volume 7. Newbury Park, California: Sage.

Lorimer, Francine 2003. Stories of strangers around the fire. Teoksessa Frykman, Jonas & Gilje, Nils (toim.) *Being There. New Perspectives on phenomenology and the analysis of culture*. Lund: Nordic Academic Press.

Low, Setha 1992. Symbolic Ties that Bind: Place Attachment in the Plaza. Teoksessa Altman, Irwin & Low, Setha (toim.) *Place Attachment* . New York: Plenum press.

Lukkarinen, Ville & Waenerberg, Annika 2004. *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 965. Taidekoti Kirpilän julkaisuja 3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lönnqvist, Bo 1999. Mitä etnologia on? Teoksessa Lönnqvist, Bo; Kiuru, Elina & Uusitalo, Eeva (toim.) *Kulttuurin muuttuvat kasvot*. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Merleau-Ponty, Maurice 2002. *Phenomenology of perception*. Lontoo & New York: Routledge.

Moran, Dermot 2000. *Introduction to phenomenology*. Lontoo: Routledge.

Mäenpää, Hannele 2007. Koti maailmanperintökohteessa. Teoksessa Karhunen, Eeva & Tuomi-Nikula, Outi (toim.) *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Pori : Turun yliopisto, kulttuurintuotannon ja maisemantutkimuksen laitos.

Mäkinen, Minna 1995. Images of home region: the image young people have of their home and it's surroundings. *Ethnologia Fennica. Finnish studies in ethnology*. Vol 23, 1995. Helsinki: Ethnos.

Mäkinen, Vesa 1975. *Suomen vanhat linnat. The Castles of Finland*. Helsinki: WSOY.

Niemi, Anna 2001. *Granny's cottage by the sea. The role of nostalgic images in conferring meaning to a living environment.* Vol 29. Helsinki: Ethnos.

Patton, Michael Quinn 2002. *Qualitative research & evaluation methods.* Thousand Oaks, California: Sage.

Paulaharju, Samuli 1983. *Karjalainen talo.* Kansanelämän kuvauksia 22. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Paulaharju, Samuli 2010 (alkup. 1906). *Asuinrakennuksista Uudellakirkolla Viipurin läänissä.* Kansatieteellisiä kertomuksia VI. Vantaa: Moreeni.

Pickering, Michael 2008. Experience and the social world. Teoksessa Pickering, Michael (toim.) *Research methods for cultural studies.* Edinburgh: Edinburgh University Press.

Pike, Kenneth 1967. *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior.* Mouton: The Hague.

Pimiä, Tenho 2009. *Tähtäin idässä. Suomalainen sukukansojen tutkimus toisessa maailmansodassa.* Jyväskylä studies in humanities 124. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pink, Sarah 2009. *Doing sensory ethnography.* Lontoo; New Delhi; Singapore; Thousand Oaks, California: Sage publications.

Pälsi, Sakari 1921. Vanha sauna. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 1. 1921.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rikkonen, V 1933. Säkijärven kansanomaista rakennuskulttuuria. Asutus-, sosiaali- ja elinkeinojen historiaa. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 13. 1933*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rudenschöld, Ulrik 1899. *Ulrik Rudenschöldin kertomus taloudellisista y. m. Oloista Suomessa 1738-1741*. Todistuskappaleita Suomen historiaan 6. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Ruoppila, Veikko 1949. Suomalaisia saunatapoja ja -pitämyksiä. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 29. 1949*. Porvoo: WSOY.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Ränk, Gustav 1948. Vatjalainen koti. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 27-28. 1947-48*. Porvoo: WSOY.

Saarikangas, Kirsi 2002. *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas, Kirsi 2007. Asuinpaikoista kotiseuduiksi. Pääkaupunkiseudun kerrotut ja eletyt lähiötilat 1950-luvulta 1970-luvulle. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) *Menneisyys on toista maata*. Kalevalaseuran vuosikirja 86. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sappinen, Eero 2000. *Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimus suomalaisen työväestön elämäntavoista ja niiden paikallisista raumalaisista piirteistä*. Kansatieteellinen Arkisto 46. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Sennett, Richard 1994. *Flesh and stone. The body and the city in western civilization*. New York: Norton.

Silverman, David 1993. *Interpreting qualitative data. Methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.

Stern, D.N. 1985. *The interpersonal world of the infant. The view from psychoanalysis and developmental psychology*. Basic Books: New York.

Sulkunen, Irma 2004. Granfelt, Aksel August. Teoksessa Klinge, Matti (toim.) *Suomen kansallisbiografia 3. Forsblom – Hirn*. *Studia biographica* 3:3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suojanen, Päivikki 1997. Työkaluna tutkijan persoona. Teoksessa Lahti, Minna & Viljanen, Anna Maria (toim.) *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätöystä*. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Suolahti, Gunnar 1912. *Suomen pappilat 1700-luvulla*. Porvoo: WSOY.

Talve, Ilmar 1960. Ensimmäinen kaupunkimatka ja siihen liittyviä tapoja. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 40. 1960*. Porvoo: WSOY.

Tontti, Jarkko 2005. Olemisen haaste – 1900-luvun hermeneutiikan päälinjat. Teoksessa Tontti, Jarkko (toim.) *Tulkinnasta toiseen – esseitä hermeneutiikasta*. Tampere: Vastapaino.

Tuan, Yi-fu 1974. *Topophilia - Study of Environmental Perception, Attitudes, And Values*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Tuan, Yi-Fu 1993. *Passing Strange and Wonderful – Aesthetic, Nature, and Culture*. Washington DC: Island Press, Shearwater Books.

Vilkuna, Asko & Anttila, Veikko 1978. *Kansallisten tieteiden ja kotiseuduntutkimuksen historiaa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.

Vilkuna, Kustaa 1946. Leivinuunin historiaa Suomessa. Teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 26. 1946*. Porvoo: WSOY.

Painamattomat lähteet:

Cross, Jennifer 2001. *What is sense of place?*

http://www.western.edu/academics/headwaters/headwaters-conference/archives/cross_headwatersXII.pdf [online] viitattu 9.2.2012.

Haastattelut:

Seitsemän haastattelua yhteensä yhdeksän ihmisen kanssa. Haastatteluaineistot tekijän hallussa.

Liitteet

Liite 1. Asumispäiväkirjat

4.8.2010

Tähän on hyvä herätä: vettä tippuu makuuhuoneen katosta. Eikä sitä tule vain yhdestä kohdasta. Eikä pelkästään makuuhuoneesta. Eikä ihan vähän. Mutta kyllä sitä sieltä taivaalta kunnolla tulikin. Ihan kuin eläisi Hessu Hopon luona.

No onneksi ei ole kuitenkaan paha ongelma kyseessä. Piipun juurista vuotaa, ja [talon omistaja] tilasi korjaajan jo pari-kolme viikkoa sitten. Syyskuussa muistaakseni tulossa korjuuhommiin. Saipahan tästäkin aamusta taas materiaalia ja ajatuksia gradua varten.

15.3.2011

Sahasin reilusti polttopuita ja vaatteet haisevat taas moottorisahaamiselta. Ainakin tässä tapauksessa teknologia tuntuisi pikemminkin vahvistavan aistikokemuksia verrattuna käsisahan käyttöön. Aiemmin on tullut pohdittua teknologiasta aivan päinvastaistakin, että se häivyttäisi aistimuksia arjesta.

Olo- ja työhuone ovat olleet lämmittämättömänä kaksi päivää ja lämpötila on laskenut +8 asteeseen, eli 8 astetta päivässä. Jossain siellä taitaa vuotaa ikävästi. Ei pidä enää pitää tuollaista taukoa, tai ainakin pitää jatkossa laittaa sitten sähköpatteri pienelle. Olen polttanut jo puolitoista pesällistä puuta olo- ja pesällisen työhuoneen uunissa. Eivät ole kunnolla lämmenneet, kyljet ovat kuumat, mutta etuosa vielä viileä. Taitaa pitää paikkansa [haastatellun] Satun arvelu, että uunilta menee monta päivää ennen kuin alkaa lämmitä kunnolla.

17.3. 2011

Eilen ei ehtinyt lämmittää kunnolla olohuonetta ja se on edelleen viileä. Huomenna ei ole Jyväskylässä käyntiä, pitää polttaa puuta aamusta asti ihan reilusti niin saa kodin lämpimäksi Mikun vierailua varten. Onhan se ihan mukavaa saada viedä kaveri lämpimään olohuoneeseen.

Matti [kissa] oli taas paskonut vessan lattialle ja aamulla löyhkäsi kauheasti. Onneton elukka.

Aamulla vessassa ollessani kuulin jonkin oudon kovan jymähdyksen. Lattiakin tärähti ja jutut lavuaarin peilihyllyssä kilahtivat. En kuitenkaan ehtinyt ottaa asiasta kunnolla selkoa ennen yliopistolle lähtöä. Kunhan vain ei olisi katto tullut sisään... Marjo ei kuullut mitään, hän oli keittiössä sillä aikaa.

23.3. 2011

Heräsin aikaisin johonkin ääneen, kissa luultavasti pudotti jotain. En saanut enää unta ja menin väsyneenä suihkuun. Hirmuisen kylmä oli, vaikka mittari näyttikin enemmän kuin talvisin, n. 15 astetta. Unelmoin lämpimästä saunasta ja sen jälkeen rauhallisesta päivästä ilman tarvetta lähteä Jyväskylään.

28.3. 2011

Eilen oli taas vähän kylmä. Maalasimme keittiön kaapit, kun olivat niin rumat. Jätin tuuletusluukun auki ja lämpö karkasi. Sama ongelma on ollut olohuoneessa lähipäivänä. En tiedä syytä. Siellä on kyllä lämmitetty, mutta siltikään lämpö ei ole pysynyt kovin korkealla. Nyt on lämmin kun poltin olohuoneessa puolitoista pesällistä puita. Haisivat moottorisahan pakokaasulta.

Seisoin äsken nurkassa katsomassa Marjon tekemää tekstiiliä siitä kulmasta. Nurkasta taisi vetää, selkä ja takapuoli viilentyivät...

Viikonloppuna kävi vieraita. Silloin kyllä saatiin paikka lämpimäksi, kun illalla poltimme kynttilöitä ja lämmitimme uunia luukut auki. Samalla kertaa hoitui mukavan pehmeä valaistus ja olohuoneen lämmitys. Vierashuoneen saa onneksi helposti lämpimäksi ja Liisa ja Arsi viihtyivätkin siellä mainiosti. Mikael taas pitää vähän viileämmästä ja sen vuoksi hänet sijoitettiin olohuoneen lattialle.

Mietin, pitäisikö graduun ottaa jonkinlainen hyvin esineellinen osa. Susan M. Pearcen museums, objects and collecting kirjan sivun 196 innostamana. Tarkastelisi taloa, tunnustelisi, kuulostelisi, haistelisi ja katsastelisi ja mieltäisi tätä kautta asumisen kokemusta. Analyysi ei ainoastaan lähtöisin asukkaasta ja hänen tulkinnastaan, vaan myös talosta lähtöisin, miten se vaikuttaa mahdollisesti asukkaaseen. Eli millaisia aistivirikkeitä talo lähettää.

1.4. 2011

Olohuoneen katosta tippuu vettä, eikä aivan vähän. Kävin Marjon kanssa vintillä katsomassa vuotokohtaa. [Omistajan] piti lähettää avain viime viikolla, muttei löytänyt sitä. Se on kuulemma luultavasti mökillä. Irrotin lukon ruuvimeisselillä ja menimme sisään. Itse asiassa teimme sen jo viikko sitten kun oli muutama kaveri käymässä. Silloin jo kävin vilkaisemassa yhtä vuotoa. Nyt sitä vettä tuli ennätysellisen reipasta vauhtia, onneksi sellaisesta kohdasta, josta veden voi helposti ohjata saaviin. Ongelma ei ole piipun juurissa jota aiemmin arvelin, vaan jokunen kattotiili taitaa olla huonosti. Kohta haen Raimolta tehokkaan taskulampun lainaan, jotta voin tarkastaa koko katon viikonlopun aikana.

Siinä katsellessa vilkaisimme vanhoja lehtiä. Tiedän kyllä, ettei meillä oikeastaan ole oikeutta niitä tutkailla, mutta otimme pari vuosikertaa 1930-luvun Kotiliesiä lainaan. Samassa kasassa oli jokunen kiinnostava nuottikirja, harmi kyllä ei kitaralle. Kasasta löytyi myös kehystetty valokuva, jossa oli ihmisiä juhlaishan näköisenä jonkin talon terassilla. Yksi niistä näytti [talon omistajalta]. Mistä lienee kyse, mutta asia alkoi kiinnostaa.

Taas tuli oltua laiskana ja jätettiin eilen olohuoneen lämmittäminen tekemättä. Kummallakin oli paljon kouluhommia eikä illalla enää tuntunut tarpeelliselta saada huonetta lämpimäksi. No, nyt siellä oli taas kymmenen astetta lämmintä. Poltettiin jo pesälliset olo- ja työhuoneessa ja lämpötila nousi hetkessä (n. 40min) kolmeentoista. Pitää kohta täyttää olohuoneen uuni ja lämmittää luukut auki niin saa huoneen nopeasti siedettävään lämpötilaan. Tahtoisin nimittäin kuunnella musiikkia eikä huvita tehdä sitä noin kylmässä. Tässä on nyt tullut vähän viiniä juotua ja olisi jokunen kaljakin jääkaapissa odottamassa. Kävin hakemassa kaverilta lampun ja tikkaat lainaan. Tässä alkaa olla jo pienessä hönässä ja kohta voisi keplotella tikkaat vintille parvekkeen kautta. Sitten on vuorossa tippuvan veden ohjaaminen saaviin. Näiden jälkeen olohuonekin alkaa olla varmaan

lämmin ja voi mennä mukavassa nousuhumalassa kuuntelemaan musiikkia. Oivallinen suunnitelma illan vietolle!

3.4. 2011

No nyt on tullut vettä ja kunnolla. Vuorokaudessa noin 30 litraa, onneksi suurin osa saavina toimivaan viinipönttöön. Jonkin verran meni vintin lattialle, en uskonut pöntön täyttyvän noin nopeasti ja ylihän se sitten läikkyi. Nyt on olohuoneessa uusi ilme, katon vesivahinkotahrat ovat hieman entistä suuremmat ja eri muotoiset. Olisi mukavaa maalata katto uudestaan valkoiseksi ja tehdä jotain koristekuvioita sabluunalla, nyt kun on taas koristemaalausinnostus, mutta pelottaa, että vaiva olisi turha. Vuotava vesi ehkä pilaisi kovan työn tuloksen. Toisaalta, olisiko se nyt niin kauheaa kuitenkin?

18.4. 2011

Alkaa olla jo kevät. Mukavaa, kun voi pitää sisällä ovia auki. Tila on aivan erilainen kuin talvella. Lisäksi olen huomaavinani täällä erilaisen tuoksun, se voi tosin johtua kukkaruukuista ikkunalla. Marjo esikasvattaa muun muassa oreganoa myöhemmin ulos istutettavaksi.

Tänään tuulee kovasti. Kuuluu kaikenlaisia ääniä, kun vähän vähemmän tiiviit ikkunat paukkuvat raameissaan. Ei niitä kyllä ole kuin kaksi, toinen työhuoneessa ja toinen [omistajan] tiloissa.

22.4. 2011

No nyt se vasta alkaa oikea kevät ollakin. Eilen sahasin pitkän tovin puuta. Sinänsä hauskaa, että nyt lämpimillä säillä kelpaa sahata, kun puuta ei enää samalla tavalla tarvitsisi.

Oleminen on ihan erilaista, kun on näin paljon valoa. Illalla ei mitenkään voi uskoa olevan ilta. Valon määrä viittaa päivään, mutta jostain syystä muutenkin tuntuu päiväisemmältä.

Avasin tänään vintin ikkunan. Tai siis ryskyttelin sitä peittävän vanerin pois ja vaihdoin rikkinäiset ikkunat ehjiin. Vintti on kuin uusi tila. Marjon mielestä sen pelottavuus katosi. Kieltämättä niin kävikin, vaikken itse olekaan niin pimeää pelkäävä henkilö. Lisäksi tilavuus muuttui. Toisaalta tuntuu, että tilaa tuli lisää, mutta toisaalta taas tila pienei. Ehkä kyse on siitä, että joissain paikoissa pimeän väistyminen tuntuu paljastavan lisätilaa, toisissa paikoissa taas tila näyttää pienemmältä ihan sen vuoksi, että se on kokonaisuudessaan näkyvillä. Valo paljasti lisäksi älyttömän määrän pölyä. Joka paikka on sen peitossa. Samoin lasin sirpaleita riittää. Ikkunoitahan on siis hajonnut joidenkin nulikoiden kivittämänä ammoisina aikoina. Kun katsoo vintin ovelta avattua ikkunaa kohden, siinä ja sen tunnelmassa on jotain hyvin miellyttävää. En tahtoisi käyttää sanaa romanttinen, mutta semmoisena kai tuo tuommoinen ymmärretään. Ehkä sana "ajaton" voisi olla myös hyvä. Ikkunasta paistaa aurinko, pöly kiiltelee, lattialaudat ulottavat pitkinä ikkunan äärelle. Vanhat ja kauniit, mutta räjäiset huonekalut ovat aika harmaita väreiltään, kuten myös seinät ja lattia. Olen ajatellut tehdä tilasta kesäksi jonkin sorttisen kesäolohuoneen. Vintiltä löytyi koronalaute, voi sitten pelata koronaa ja juoda kotiviiniä. Vie muutaman tuolin sinne ja nauttii kavereiden kanssa ilta-auringosta. Ihmisellä on hyvä olla maja.

Liittyisiköhän tämä maja-asia siihen Kaisa Mäki-Petäjän kertomaan ajatukseen pimeästä ja ihmisten viehtymyksestä siihen. En muista kenen ajatus alun perin on, pitäisi kysyä. Asia olisi kuitenkin niin, että ihmiset pitäisivät pimeästä sen vuoksi, että alkuihmisten on kelvannut tarkkailla ympäristöä pimeässä. Tämän vuoksi valoisan ja pimeän vaihtelevat ympäristöt olisivat kiinnostavia ihmisten mielessä.

Pitää muistaa gradussa käsitellä näköaistia myös pimeyden kautta, eli näköaistimattomuuden näkökulmasta.

6.5.2011

Tuli mieleen taidehistorian kandityötä kirjoitellessa, että jos kokee [paikkakunnan] vanhassa kirkossa tervan tuoksun herättämän vahvan nostalgian tunteen esim. lapsuuden keväisistä rannoista joissa on tervattuja veneitä, niin onko tämä enää kirkon kokemiseen liittyvä asia? Vai kirkossa kokemiseen? Ja mitenäs tähän tulee mukaan Anttosen pyhä-ajatus?

4.6.2011

Vintillä tuulee. Ja vanhassa kirkossa. Ja tuulee nimittäin kunnolla, ei ole mistään vienosta vedosta kyse. Ei sisällä kuuluisi tuulla.

Löytyi Ilmari Kiannon kirjasta Vanha pappila:

Vanhalla vintillä kummitteleepi,
Kuuletko, ullakon ukset ne käy!
Lattiat oudosti raksahteleepi,
Vaikka ei kukaan kulkevan näy...

20.6.2011

Lämmityshommat on vaikeita. Hirmuisen viileää, mutta ei huvittaisi polttaa puutakaan. Jos nyt lämmittää talon oikein mukavan lämpimäksi ja sitten tuleekin helteet, niin menevät hyvät viileydet hukkaan. Lisäksi uuneista tulee nyt helposti savut sisään, kun on kostea sää. Etenkin työhuoneen uunin kanssa pitää olla varuillaan.

Joku aika sitten kävi niin, että lämmittäessä se syttyi ensin hyvin, mutta yht'äkkiä alkoikin työntää kaiken savun alaluukusta sisään. Ensin se oli hauskaa, lattiaa pitkin hiipivä savu näytti kauniilta, mutta aika pian hauskuus karisi ja suhtautuminen asiaan muuttui realistisempaan suuntaan. Pian talo oli täynnä savua ja pelotti, että naapuri soittaa palokunnan. Kastelin huivin ja yritin hengittää sen läpi ja samalla sytyttää tulen alaluukkuun, mutta savua tuli sellaisella paineelle, että tulitikku sammui heti kun sen sai aukon suulle. Eikä se huivi auttanut mitään. Kannoin kekäleitä toisesta uunista aukkoon ja pistin sisään sanomalehteä. Piti välillä juosta ulkona haukkomassa raitista ilmaa ja sitten taas kiiruhtaa uunille. Onneksi sen vieressä oli pieni "suvanto" jossa oli raikkaampaa ilmaa. Siinä saattoi aina vähän hengitellä pahimpaan hätään. Jossain vaiheessa hormiin työntämäni kekäleet vihdoin sytyttivät sanomalehdet ja hormi alkoi vetää täydellä teholla. Kun tämä homma oli hoidossa niin avasin lisää ikkunoita paremman läpivedon saadakseni. Kauan siinä meni, mutta vihdoin savu hälveni ja pääsin taas sisälle kirjoittamaan taidehistorian kandidaatintutkielmaani. Tulipahan opittua, ettei pidä olla huolimaton työhuoneen uunin kanssa ja miltä tuntuu hengitellä savua ja häkää. Koti ja lähes kaikki vaatteet haisivat savulta varmaan viikon ajan. Vielä yli kuukausi tapahtuneen jälkeen saattaa haistaa savun hajua joistain tekstiileistä.

Itikat ovatten perseestä. Inisevät koko ajan, ja niitä tulee koko ajan lisää. Vaikka ikkunat ja ovet ovat kiinni ja niitä häätää ulos sekä ottaa hengiltä, ne eivät vain tunnu vähentyvän.

Mietin tuossa sellaista, että eri kodeissa on erilainen tuoksunsa. Usein kotiin tullessa kodin kotoisan tuoksun huomaa jo eteisessä.

18.11.2011

Yäk! Kissa on kussut polttopuihin ja uuni tupsautti vähän savua sisään. Kauhea löyhkä...

25.1.2012

Marjo sanoi tuossa äskettäin, että kun kaatoi kylmät kahvit pannusta pois, se haisi hänen mielestään kissan pissalta. Kissa on koiran tulon jälkeen kuseksanut sinne tänne aina välillä, ja nyt sitä pelkää aina silloin tällöin haistavansa kissan kusen, vaikka kyse olisikin todellisuudessa jostain aivan muusta hajusta. Vaikkei Kissa nyt aivan lähiaikoina olekaan paljoa nurkkiin kuseksanut, niin pelko siitä on jäänyt, ja nyt sitten tulkitsee vähänkin sitä muistuttavat tuoksut helposti pissaksi.

6.2.2012

Olipas ikävä viikonloppu. Pakkasta oli reilu 30 astetta, eli kotikin oli varsin viileä. Perjantaina siellä vielä ihan pärjäili, mutta lauantaina muun muassa keittiö oli niin kylmä, että jouduin olemaan talvitakki päällä ja saappaat jalassa. Sunnuntai meni samaan tyyliin, vaikka miten yritin lämmittää. Kutomon lattia on niin kylmä, ettei siitä huoneesta saanut lämmintä millään, vaikka uunin kuumaksi lämmittikin. Onneksi pakkaneen hellitti maanantaina.

Kylmyys itsessään ei ole ainoa ikävä. Se vaikuttaa niin vahvasti siihen mitä saa tehtyä, ettei viikonloppuna saanut oikein mitään aikaiseksi. Perjantaina oli tarkoitus kehittää muutama valokuva, mutta kävikin niin, että olin unohtanut laittaa pimiön patterin päälle pajojen pakkasten alkaessa ja keskeytepullo olikin jäänyt. En päässyt kehittämään niitä koko viikonloppuna. Yritin muutenkin tehdä kaikenlaisia juttuja viikonloppuna, mutta iso osa talosta ja lattiat yleensäkin olivat kylmänä. Ei paljoa huvittanut sitten touhuilla. Lisäksi kylmyydestä tuli etenkin lauantaina, jolloin podin

Marjon kanssa lievää krapulaa, ärsyyntynyt olo. Iltaa myöten mieli kyllä parani, mutta iltapäivän valoisat tunnit menivät aika tyytymättömässä tilassa. Ei auttanut ollenkaan, että putket jäätivät. Yläkertaan onneksi tuli sekä lämmintä että kylmää vettä, mutta alakertaan ei mitään. Laitoin sunnuntain ja maanantain väliseksi yöksi lampun osoittamaan seinään sille kohdin missä putki menee. Maanantai-aamuna lämmin vesi alkoi lorista. Pitää vielä viedä kellariin erääseen huoneeseen lämpöpatteri. Olin unohtanut sen huoneen oven kiinni syksyllä ja sen kautta menevä kylmävesiputki pääsi siksi jäätymään.

Ei se maanantain helpottunut pakkaneenkaan heti päässyt apuun. Lämmitin sunnuntaina makuuhuoneen uunia jo puolilta päivin. Ei tullut silloin mieleen, että se uuni taitaa jäähtyä melko joutuisasti. Niinhän siinä sitten kävi, että heräsin maanantaiaamuna puoli kuuden aikoihin kylmyyteen.

Liite 2. Haastattelun teemalista

Millainen on asumishistorianne?

Kauanko olette asuneet tässä talossa?

(Mistä syystä päätitte muuttaa tähän taloon?

*Oliko sillä, että talo on hirsinen, merkitystä asiassa?)

Milloin talo on rakennettu?

Onko hirsitalossa asumisessa mielestänne jotain erityistä?

*Mikä siinä viehättää?

*Entä harmittaa?

Minkälaisia materiaaleja talossa on?

*Miksi olette valinnut kyseisiä materiaaleja?

Millainen vaikutus talolla on arkielämän touhuiluun?

*Minkä sortin puuhastelua ylläpito vaatii?

*Miltä niitä tuntuu tehdä, harmittaako, onko miellyttävää?

*Vuotuiset toimet esim. talven varalle?

Kuinka suhtaudutte vanhan talon rosoihin ja kolhuihin, elämän ja ajan merkkeihin?

*Ikäviä vikoja vai ilahduttavia elämän jälkiä?

*Missä määrin olette modernisoineet taloa?

*Mitä mieltä olette talon modernisoinnista?

Kuinka talon lämmitys hoituu?

*Jos tulen kanssa niin miten tulen läsnäolo mielestänne vaikuttaa kodin tunnelmaan?

*Kuinka savun tuoksu vaikuttaa?

Onko talvella kylmiä tiloja?

Vaikuttavatko vuodenaajat tai säät talon käyttöön?

Millainen tunnelma kodissanne on?

*Minkä arvelette olevan merkittävin seikka tämän luonnissa?

Mikä on teille kodin tärkein paikka?

*Mikä siitä tekee tärkeän?

Mitä pidätte talon visuaalisesta tyylistä?

*Miksi pidätte/ette pidä?

*Mitkä ovat teille mieluisimpia asioita talon ulkonäössä?

*Kuinka tärkeää talon visuaalinen anti teille on?

Minkälaisia merkkejä talon iästä ja historiasta on löytynyt?

Esimerkiksi:

*Entisten asukkaiden jälkiä?

*Vanhoja valokuvia? Muita tietoja talon menneisyydestä, esim. historiateoksista?

*Vanhoja vesivahinkoja tai vastaavia?

*Vanhoja muutoksia talon rakenteessa?

*Menneisiin aikoihin viittaavat käytännön ratkaisut talossa?

*Miltä tuntuu löytää tällaisia seikkoja kodistaan?

Minkälainen äänimaailma talossanne on?

*Minkälaisia asioita äänet kertovat teille? (Esimerkiksi säästä, eläin-asukkaista, korjaustarpeista)

*Kuinka suhtaudutte ääniin? Häiritsee, pelottaa, kiinnostaa, ilahduttaa?

Minkälaisia hajuja talossanne on?